

Θεματικές ενότητες

Θεματικές ενότητες

Ο ετήσιος απολογισμός δίνει τη δυνατότητα στον Συνήγορο του Πολίτη να αναδείξει τα μείζονα προβλήματα της, παραβιαζόμενης από τη διοίκηση, νομιμότητας, να προβάλει τον τρόπο άσκησης της διαμεσολάβησης και να αποτυπώσει τα αποτελέσματα της δράσης του.

Οι περισσότεροι από τους τομείς στους οποίους εντοπίζονται μορφές κακοδιοίκησης, παραμένουν σταθεροί κάθε έτος. Προκύπτουν όμως και ειδικότερα ζητήματα, δυσλειτουργίες ή παραλείψεις της δημόσιας διοίκησης που αφορούν στην τρέχουσα πραγματικότητα, τα οποία, ο Συνήγορος αναδεικνύει στην Ετήσια Έκθεσή του, έχοντας πραγματοποιήσει ουσιαστικές παρεμβάσεις και καταλήξει σε συγκεκριμένες διαπιστώσεις και προτάσεις, σχετικά με την αντιμετώπισή τους. Με την ανάρτηση, σε περιοδική βάση, τετραμηνιαίων δελτίων στην επίσημη ιστοσελίδα του επί των υποθέσεων που κλήθηκε να χειριστεί, δίδεται η δυνατότητα στους πολίτες για συνεχή, έγκαιρη και πιο συστηματική πληροφόρηση επί των διαμεσολαβήσεων της Αρχής καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Οι θεματικές ενότητες, τις οποίες ο Συνήγορος επέλεξε να αναδείξει για το έτος 2021, είναι οι ακόλουθες:

- Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες
- Διεθνής προστασία
- Δικαιώματα και παιδική προστασία
- Εκπαίδευση
- Ιθαγένεια
- Κοινωνική Ασφάλιση
- Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
- Οικονομικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της πανδημίας COVID – 19
- Εργασία και Απασχόληση
- Η κλιματική αλλαγή και η διαχείριση των επιπτώσεών της
- Ενεργειακή Φτώχεια
- Ταχυδρομικές Υπηρεσίες

1. Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες

Υποχρεωτικός εμβολιασμός και λοιπά περιοριστικά μέτρα

Ένα από τα κρίσιμα ζητήματα της φετινής χρονιάς, που απασχόλησε έντονα την κοινωνία και τέθηκε και ενώπιον της Αρχής, ήταν η λήψη αυστηρών μέτρων εκ μέρους της πολιτείας για τον έλεγχο της εξάπλωσης της πανδημίας από τον ιό Covid – 19, τα οποία θέτουν σοβαρούς περιορισμούς στις ατομικές ελευθερίες των πολιτών. Τέτοια μέτρα βεβαίως εφαρμόστηκαν και κατά το προηγούμενο έτος, όπου για πρώτη φορά τέθηκαν μέτρα ελέγχου, περιορισμού και απαγόρευσης της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών. Κατά το 2021 ωστόσο, με την ανάπτυξη των ιατρικών μέσων διάγνωσης και θωράκισης έναντι του ιού, το διακύβευμα ήταν πλέον διαφορετικό και αφορούσε την υποβολή σε διαγνωστικό έλεγχο και εμβολιασμό ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή στον επαγγελματικό και κοινωνικό βίο.

Με το άρθρο 206 παρ. 1 και 2 του Ν. 4820/2021, θεσπίσθηκε υποχρέωση εμβολιασμού για όλο το προσωπικό: α) των ιδιωτικών, δημόσιων και δημοτικών μονάδων φροντίδας ηλικιωμένων και φροντίδας ατόμων με αναπηρία β) των ιδιωτικών, δημόσιων και δημοτικών δομών υγείας (διαγνωστικά κέντρα, κέντρα αποκατάστασης, κλινικές, νοσοκομεία, δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, μονάδες νοσηλείας, Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας και Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας). Παράλληλα, με μια σειρά από υπουργικές αποφάσεις, οι οποίες έβρισκαν έρεισμα σε εξουσιοδοτική διάταξη νόμου, τέθηκαν περιορισμοί στα αεροπορικά ταξίδια, στις μετακινήσεις, στην πρόσβαση σε καταστήματα υγειονομικού ελέγχου, χώρους θεαμάτων (σινεμά, θέατρα) και άθλησης.

Ειδικότερα, κατέστη δυνατή η πρόσβαση, είτε αποκλειστικά και μόνο σε εμβολιασμένους πολίτες, είτε και σε όσους έφεραν πιστοποιητικό διαγνωστικού ελέγχου (rapid test) ή προηγούμενης νόσησης. Με την έναρξη δε, της σχολικής χρονιάς 2021 – 2022, και αφού είχε προηγηθεί η παροχή δυνατότητας εμβολιασμού και για τους ανήλικους άνω των 12 χρονών, αποφασίσθηκε η προσέλευση στις σχολικές δομές για τους μεν μαθητές με πιστοποιητικό εμβολιασμού ή προσκόμιση αποτελέσματος διαγνωστικού ελέγχου (self – test) χορηγούμενο δωρεάν, δύο φορές την εβδομάδα, για τους δε καθηγητές με πιστοποιητικό εμβολιασμού ή προσκόμιση αποτελέσματος διαγνωστικού ελέγχου δύο φορές την εβδομάδα, διενεργούμενο από διαγνωστικά εργαστήρια με δική τους δαπάνη (rapid – test).

Σε συνέχεια αυτών, η Αρχή δέχθηκε μεγάλο αριθμό αναφορών που έθιγαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο αυτά τα ζητήματα. Ειδικότερα, δέχθηκε αναφορές από:

- μεγάλο αριθμό εργαζόμενων στον υγειονομικό τομέα που δεν είχαν εμβολιασθεί και που βρέθηκαν αντιμέτωποι με το διοικητικό μέτρο αναστολής εργασίας¹
- εκπαιδευτικούς, οι οποίοι θεωρούσαν άδικη και οικονομικά επιζήμια την υποχρέωσή τους – σε περίπτωση που δεν επιλέξουν να εμβολιασθούν – να προσκομίζουν 2 φορές την εβδομάδα rapid – test με δική τους δαπάνη²
- πολίτες, οι οποίοι θεωρούσαν ότι οι περιορισμοί στη δυνατότητά τους να ταξιδεύουν, να επισκέπτονται καταστήματα και κλειστούς χώρους, σε αντίθεση με τον εμβολιασμένο πληθυσμό που απολάμβανε ελεύθερη πρόσβαση και κυκλοφορία σε όλα τα παραπάνω, συνιστούσε έμμεσο «εξαναγκασμό» τους σε εμβολιασμό και παραβίαση των ατομικών τους ελευθεριών και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους³
- γονείς που απέκλειαν τα παιδιά τους από τη φοίτηση, εξαιτίας της υποχρέωσης χρήσης μάσκας, ή/και δεν πραγματοποιούσαν τους προβλεπόμενους αυτοδιαγνωστικούς ελέγχους (“self test”)⁴
- γονείς που αρνούνταν να χρησιμοποιήσουν τη διαδικτυακή πλατφόρμα καταγραφής του αποτελέσματος αυτών (“edupass”) και την προγενέστερη αυτής και έθεταν ζήτημα διαχείρισης προσωπικών δεδομένων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της τηλεκπαίδευσης⁵.

Ο Συνήγορος ενημέρωσε εγγράφως όλους τους πολίτες που έθιξαν τα ζητήματα αυτά ότι δεν ελέγχει απευθείας κανονιστικές πράξεις ή νομοθετικές διατάξεις και, κατά συνέπεια, **θα μπορούσε να επιληφθεί των σχετικών θεμάτων μόνο κατ’εξαίρεση και ad hoc σε περίπτωση που η εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών ή μέτρων θα παραβίαζε την αρχή της ίσης μεταχείρισης σε σχέση με ένα από τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά, σύμφωνα με το νόμο. Επίσης, αποσαφήνισε ότι οι ρυθμίσεις είχαν θεσπιστεί σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις των αρμόδιων επιστημονικών οργάνων, οι οποίες, ως επιστημονικές κρίσεις, δεν ελέγχονται από την Αρχή.**

Ωστόσο επεσήμανε ότι, όσον αφορά στην επιβολή των μέτρων και στην ενδεχόμενη αντίθεσή τους με το Σύνταγμα και άλλες υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις

---

1. Φ.Υ. 295217, 306658, 305086, κ.ά.

2. Φ.Υ. 305503, κ.ά.

3. Φ.Υ. 305438, 305545, κ.ά.

4. Φ.Υ. 299474, 299774, 298827, κ.ά.

5. Βλ. Θεματική ενότητα 4 «Εκπαίδευση», 4.1.3 Σχολική φοίτηση και πανδημία.

(Διεθνείς Συνθήκες, Ενωσιακό Δίκαιο), **όλα τα μέτρα που τίθενται νομοθετικά, αφορούν στην αντιμετώπιση και τον περιορισμό των συνεπειών της πανδημίας του Covid – 19, μια ειδική δηλαδή συνθήκη, η οποία, ήδη από την εμφάνισή της τον Μάρτιο του 2020, έχει προκαλέσει σημαντικό αριθμό θανάτων και μακροχρόνιων νοσηλείων. Συνεπώς, η θέσπισή τους επιβάλλεται με επίκληση της προστασίας του συλλογικού αγαθού της δημόσιας υγείας.** Συγκριμένα, το Σύνταγμα, στο άρθρο 21 παρ. 3 προβλέπει ότι το «Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών», ενώ στο άρθρο 5 παρ. 5 ορίζει ότι καθένας «έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας». Τίθεται δηλαδή ρητή συνταγματική επιταγή για το Κράτος να λαμβάνει μέτρα για την προστασία της υγείας των πολιτών, στην εκπλήρωση της οποίας σαφώς αποσκοπεί η παροχή κινήτρων για τον εμβολιασμό των πολιτών, με σκοπό τον περιορισμό διάδοσης και την αντιμετώπιση της πανδημίας. Στο πλαίσιο αυτό, **το Κράτος μπορεί να περιορίζει άλλα επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και ατομικές ελευθερίες, εφόσον πληρούνται ορισμένοι όροι, όπως η επιφύλαξη του νόμου και η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος⁶.**

Ειδικά σε ό,τι αφορά τον εμβολιασμό, εκδόθηκαν καταρχήν δικαστικές αποφάσεις επί αιτήσεων αναστολής κατά των πράξεων που υποχρεώνουν, άμεσα ή έμμεσα, κατηγορίες εργαζομένων να εμβολιαστούν κατά του κορονοϊού και ήταν απορριπτικές, δεχόμενες ότι η βασιμότητα των προσφυγών δεν είναι πρόδηλη (ενδεικτικά επιτροπή αναστολών ΣτΕ 133/2021). **Σύμφωνα με νομολογιακά προηγούμενα σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ακόμα και η υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού μπορεί να είναι συμβατή με το Σύνταγμα και με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.** Έτσι έκρινε το Συμβούλιο της Επικρατείας, σε άλλη περίπτωση, καλούμενο να κρίνει αν νόμιμα η διοίκηση ενός δημοτικού βρεφονηπιακού σταθμού σταμάτησε να δέχεται παιδιά των οποίων οι γονείς αρνούσαν να τα εμβολιάσουν, σύμφωνα με το προβλεπόμενο εμβολιαστικό πρόγραμμα για παιδιά. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην απόφασή του της 08.04.2021, στην υπόθεση Vanhíčka και λοιποί κατά Τσεχίας, αποφάνθηκε ότι ο υποχρεωτικός εμβολιασμός των παιδιών πριν πάνε σε παιδικούς σταθμούς δεν παραβιάζει το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων

---

6. «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα, είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας».

του Ανθρώπου για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, επομένως δεν παραβιάζει τη Σύμβαση η επιβολή προστίμων στους γονείς που αρνούνται τον εμβολιασμό των παιδιών τους, εφόσον δεν επικαλούνται σοβαρό λόγο.

Αρκετά συχνά πολίτες στις αναφορές τους επικαλούνταν νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τον Κανονισμό Ε.Ε. 2021/953, αλλά και τα Ψηφίσματα 2361/2021 και 2383/2021 του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα κείμενα αυτά, αν και περιέχουν αναφορές στον σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων και της ελεύθερης επιλογής του ατόμου σε σχέση με τον εμβολιασμό, δεν παρέχουν επαρκή βάση για σοβαρή αμφισβήτηση της δυνατότητας του κράτους να πάρει μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας, μέσα στο πλαίσιο που προδιαγράφηκε παραπάνω. Ο μεν Κανονισμός καθορίζει το πλαίσιο για την έκδοση, την επαλήθευση και την αποδοχή διαλειτουργικών πιστοποιητικών εμβολιασμού κατά της COVID – 19, του διαγνωστικού της ελέγχου και ανάρρωσης (Ψηφιακό Πιστοποιητικό COVID της Ε.Ε.) με σκοπό να διευκολυνθεί η ελεύθερη κυκλοφορία κατά τη διάρκεια της πανδημίας της COVID – 19 και περιέχει στο άρθρο 11 παρ. 1 ρητή επιφύλαξη για την αρμοδιότητα των Κρατών – Μελών να επιβάλλουν περιορισμούς για λόγους δημόσιας υγείας. Τα δε ψηφίσματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα οποία απευθύνουν σύσταση στα κράτη για την αποφυγή του μέτρου του υποχρεωτικού εμβολιασμού, δεν έχουν νομικά δεσμευτική ισχύ.

Τέλος, σύμφωνα με την Ανακοίνωση του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας⁷, σχετικά με το αποτέλεσμα της διάσκεψης των υποθέσεων για τον υποχρεωτικό εμβολιασμό που συζητήθηκαν στην Ολομέλεια στις 8 Οκτωβρίου (υποθέσεις Ε.Μ.Α.Κ., Π.Ο.Ε.Δ.Η.Ν., σωματείου εργαζομένων Ε.Κ.Α.Β., φυσικών προσώπων)⁸, το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι ο εμβολιασμός είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος ελέγχου εξάπλωσης της νόσου, ενώ τα οφέλη των εμβολίων υπερτερούν των τυχόν παρενεργειών, οι οποίες είναι εξαιρετικά σπάνιες. Έκρινε επίσης ότι, η υποχρέωση εμβολιασμού δεν παραβιάζει τις αρχές της ισότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, ενώ επιβάλλεται ο εμβολιασμός στο πλαίσιο της συνταγματικής υποχρέωσης για επίδειξη κοινωνικής αλληλεγγύης.

Εν κατακλείδι, η πορεία της πανδημίας και η αποτελεσματικότητα των μέσων που διατίθενται στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου για την αντιμετώπισή της, δικαιολογούν σε μεγάλο βαθμό στις παρούσες συνθήκες τον περιορισμό των

---

7. http://www.adjustice.gr/webcenter/faces/wcnav_externalId/stepage?_adf.ctrl-state=gyh6lxxke_4&_afLoop=22022640505032381

8. http://www.adjustice.gr/webcenter/faces/wcnav_externalId/stepage?_adf.ctrl-state=19d64b77eq_4&_afLoop=21579110696595619#

ατομικών ελευθεριών, τη διάρκειά τους και τον αντίκτυπό τους στις αντοχές μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Σε κάθε περίπτωση, η πρόληψη και ο έλεγχος των μεταδοτικών νοσημάτων συνιστούν προτεραιότητα για την πολιτική της δημόσιας υγείας σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, ενώ υφίσταται συνταγματική υποχρέωση των πολιτών να εκπληρώνουν το «χρέος της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης» (άρθρο 25 παρ. 4 Σ) και του Κράτους να μεριμνά για την υγεία των πολιτών (άρθρο 21 παρ. 3 Σ), με σεβασμό φυσικά στη ζωή και την τιμή του ατόμου.

2. Διεθνής προστασία

Η ενασχόληση του Συνηγόρου με ζητήματα διεθνούς προστασίας υπήρξε έντονη και κατά την παρούσα χρονιά, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων συνθηκών που δημιούργησε η πανδημία, αλλά και εξαιτίας των κανονιστικών εξελίξεων που σημειώθηκαν, ιδίως μετά την εφαρμογή του Ν. 4825/2021⁹.

2.1. Υποδοχή νεοαφιθέντων αιτούντων άσυλο

Την Αρχή απασχόλησε¹⁰ η **απαγόρευση πρόσβασης σε νομική συνδρομή και η μη διασφάλιση του δικαιώματος επικοινωνίας** (αφαίρεση κινητών τηλεφώνων) νεοαφιθέντων αιτούντων άσυλο, οι οποίοι τελούσαν σε καθεστώς προσωρινού υγειονομικού περιορισμού, στη δομή καραντίνας Λευκωνιάς στη Χίο. Ο Συνήγορος παρενέβη, ζητώντας ενημέρωση σχετικά με την αναγκαιότητα των καταγγελλομένων περιορισμών και απαγορεύσεων, στο πλαίσιο τήρησης του υγειονομικού πρωτοκόλλου. Ο Διοικητής του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) Χίου, ενημέρωσε ότι ο υγειονομικός περιορισμός των δεκατεσσάρων ημερών είναι επιβεβλημένος, προκειμένου να εξασφαλιστεί η προστασία της δημόσιας υγείας, με αρμόδια αρχή για την επίβλεψη της τήρησής του την Ελληνική Αστυνομία, ενώ η αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής περιορίζεται στη διοικητική διεκπεραίωση των υποθέσεων, σύμφωνα με την οποία οι νεοεισερχόμενοι αλλοδαποί θεωρούνται εξαρχής αιτούντες διεθνή προστασία και φορείς των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που απορρέουν από αυτό το καθεστώς. Τέλος, επισήμανε ότι οι δι-

---

9. Ν. 4825/2021 «Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας, διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και άλλες επείγουσες διατάξεις».

10. Φ.Υ. 301878.

αδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης περατώθηκαν μετά το πέρας του 14ήμερου υγειονομικού περιορισμού.

Επιπλέον, στους νεοεισερχόμενους στη Χίο **επιδόθηκαν Πράξεις Επιβολής Προστίμου** (Π.Ε.Π.) από την αρμόδια Λιμενική Αρχή, ύψους 5.000 ευρώ¹¹, ως ατομικό πρόστιμο, λόγω εισόδου στη χώρα χωρίς την τήρηση των διατάξεων της σχετικής Κ.Υ.Α.¹², προς περιορισμό της διασποράς του COVID – 19. Ο Συνήγορος έχει απευθυνθεί αρμοδίως στο Λιμεναρχείο Χίου και στον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος.

Σχετικά με τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, τον Συνήγορο απασχόλησε ο **τρόπος διαπίστωσης και αξιολόγησης της ευαλωτότητας των νεοεισερχομένων**, σε συνδυασμό με την άρση του γεωγραφικού περιορισμού ή της διοικητικής κράτησης. Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις ατόμων, που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, για τις οποίες ο Συνήγορος διαμεσολάβησε επιτυχώς, όπως:

- εγκύου μητέρας με τέκνο το οποίο έρχεζε παραπομπής σε νοσοκομείο της ενδοχώρας¹³
- αιτούντος στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου (Π.Γ.Α.) Χίου, ο οποίος έρχεζε επίσης νοσηλείας¹⁴ στην Αθήνα, ενόσω εκκρεμούσε η διαδικασία της συνέντευξης και άρσης του γεωγραφικού περιορισμού
- αιτούντος με αναπηρία και ψυχιατρικά προβλήματα¹⁵, με τον οποίο οι αρχές στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης (Προ.Κε.Κ.Α.) Κω ήταν δύσκολο να επικοινωνήσουν λόγω κωφαλαλίας, κ.ά.

Στο πλαίσιο εξέτασης αναφορών για τη διαπίστωση της ευαλωτότητας, ο Συνήγορος, με πορισματική επιστολή προς την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ανέδειξε τα **κενά στη διαδικασία και το θεσμικό πλαίσιο για το ζήτημα πιστοποίησης και προστασίας αιτούντων/αιτουσών διεθνούς προστασίας ως θυμάτων βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας**¹⁶.

---

11. Φ.Υ. 304968.

12. Υπ' αρ. Δ1α/Γ.Π.οικ. 48010 Κ.Υ.Α. «Προϋποθέσεις εισόδου στη Χώρα προς περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού COVID – 19».

13. Φ.Υ. 296220.

14. Φ.Υ. 298189.

15. Φ.Υ. 296820.

16. Φ.Υ. 286140, 286142, 286151, 286404, 286590, κ.ά.

2.2. Διοικητική κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία

Κατά τη διερεύνηση αναφορών, ο Συνήγορος παρατήρησε **παρταταμένο εγκλεισμό** προσώπων σε Προ.Κε.Κ.Α. στα νησιά και στην ενδοχώρα, λόγω αθροιστικού υπολογισμού του χρόνου κράτησης, με αναπόφευκτες συνέπειες στην ψυχοσωματική υγεία, ιδίως των ευάλωτων¹⁷. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι τίθεται ως αιτιολογία της κράτησης αυτούσια η νομική διάταξη, **χωρίς να πληρούται ο όρος της ειδικής, πλήρους και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και χωρίς εξατομικευμένη κρίση** για την αναγκαιότητά της και τη μη δυνατότητα επιβολής εναλλακτικών μέτρων. Επιπλέον, όσον αφορά στην αιτιολογία ότι η κράτηση επιβάλλεται επί τη βάση «της επικείμενης απόφασης επί της αίτησης σε δεύτερο βαθμό κατόπιν απόρριψης ως απαράδεκτης σε πρώτο βαθμό», ο Συνήγορος επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι ο ανωτέρω λόγος δεν εμπίπτει στους περιοριστικά προβλεπόμενους από το άρθρο 46 του Ν. 4636/2019¹⁸.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι περιπτώσεις:

- Σύριου ηλικιωμένου, με επιβαρυσμένη υγεία, που κρατείτο στο Προ.Κε.Κ.Α. Κω για διάστημα άνω των 6 μηνών από την είσοδό του, αρχικά «βάσει διαδικασίας επανεισοδικής», κατόπιν «μέχρι την έκδοση απόφασης επί του αιτήματος για χορήγηση προστασίας» και, εν τέλει, βάσει «κινδύνου διαφυγής», ενόψει επανεισοδικής στην Τουρκία μετά την απόρριψη του αιτήματός του, λόγω απαράδεκτου¹⁹.
- Ατόμου που κρατήθηκε αρχικά βάσει των διατάξεων προς επιστροφή – αν και ήταν αιτών διεθνή προστασία – ο οποίος αφέθηκε, στη συνέχεια, κατόπιν παρέμβασης της Αρχής²⁰.
- Νεαρών Αφγανών, που καταδικάστηκαν ποινικά για παράνομη είσοδο, αφέθηκαν ελεύθεροι από το δικαστήριο λόγω αναστολής της ποινής, αλλά κρατήθηκαν διοικητικά, αρχικά «για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας», στη συνέχεια «προς επιστροφή» και, εν τέλει – για όσους απ' αυτούς υπέβαλαν αίτημα ασύλου – «μέχρι την έκδοση απόφασης επί του αιτήματός τους»²¹.

---

17. Φ.Υ. 293052, 302619, 292704, 293037, 292704.

18. Φ.Υ. 302619.

19. Φ.Υ. 292235.

20. Φ.Υ. 293052.

21. Φ.Υ. 297572.

2.3. Δυσλειτουργίες της Υπηρεσίας Ασύλου

2.3.1. Δυσκολίες πρόσβασης στην υπηρεσία

Και το 2021 συνέχισε να απασχολεί την Αρχή το ζήτημα των **δυσχερειών στην πρόσβαση στην Υπηρεσία Ασύλου** για την υποβολή αιτήματος διεθνούς προστασίας, οι οποίες επιτάθηκαν λόγω των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, ακόμη και για πρόσωπα που ανήκουν σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί περίπτωση επιζήσασας έμφυλης βίας με βρέφος, που επίκειτο να βρεθεί άμεσα σε πλήρη αστεγία, η οποία ενημερώθηκε ότι, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης κατάστασης στην οποία βρισκόταν, το συντομότερο δυνατό ραντεβού που μπορούσε να οριστεί για τη καταγραφή του αιτήματός της θα ήταν μετά από ένα τρίμηνο²². Με παρέμβασή της η Αρχή²³ υπογράμμισε την **αναγκαιότητα εξατομικευμένης αξιολόγησης και ευελιξίας του συστήματος για ευάλωτες ή επείγουσες περιπτώσεις**, ώστε να καταγράφονται κατά προτεραιότητα. Οι αρμόδιες υπηρεσίες επισήμαναν ότι οι δυσχέρειες οφείλονται στον όγκο των αιτημάτων, τόσο των ευάλωτων προσώπων, όσο και των λοιπών κατηγοριών, σε συνδυασμό με το περιορισμένο ανθρώπινο δυναμικό και τις ιδιαίτερες συνθήκες που δημιουργήθηκαν λόγω της πανδημίας.

Με παρέμβασή του επίσης, ο Συνήγορος ζήτησε διευκρινίσεις για **τη μη συμπερίληψη της τουρκικής γλώσσας στις διαθέσιμες γλώσσες**²⁴ στο σύστημα *skype*, καθώς και διευκρινίσεις για την **προβληματική λειτουργία του συστήματος αυτοκαταγραφής** στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

Υπόψη της Αρχής τέθηκε και το ζήτημα της **αδυναμίας προσέλευσης αιτούντος** διεθνή προστασία **με σοβαρό πρόβλημα υγείας** σε Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου **για την απόδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περιθαλψης Αλλοδαπού** (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.)²⁵. Το αρμόδιο Π.Γ.Α. θεώρησε ότι δεν δύναται επί του παρόντος να υποδεχθεί τον αιτούντα, επικαλούμενο ανακοίνωση της Υπηρεσίας Ασύλου – στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας – για αποκλειστική εξυπηρέτηση επείγουσών καταγραφών και καταθέσεων προσφυγών. Ο Συνήγορος, κρίνοντας ότι η εν λόγω ανακοίνωση απαιτούσε επιπλέον διευκρινί-

---

22. Φ.Υ. 299008.

23. Φ.Υ. 294333, 299008.

24. Φ.Υ. 297723, 302681.

25. Φ.Υ. 294463.

σεις, καθώς το ζήτημα αφορούσε ενδεχομένως και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, απευθύνθηκε εγγράφως στον Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου, υπενθυμίζοντας προηγούμενες προτάσεις του σχετικές με την απόδοση Π.Α.Α.Υ.Π.Α.²⁶. **Πρότεινε**, για την εν λόγω περίπτωση, **να είναι δυνατή η ενεργοποίηση του Π.Α.Α.Υ.Π.Α. χωρίς φυσική προσέλευση, επισημαίνοντας την σκοπιμότητα αναδιτύπωσης ή παροχής διευκρινίσεων επί της ανακοίνωσης, ώστε να περιλαμβάνει την εξυπηρέτηση κάθε επείγουσας περίπτωσης**. Σε συνέχεια της παρέμβασης της Αρχής, το ζήτημα επιλύθηκε και αποδόθηκε Π.Α.Α.Υ.Π.Α. στον αιτούντα.

2.3.2. Καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών διαμονής/ταξιδιωτικών εγγράφων

Αναφορικά με τους χρόνους έκδοσης ταξιδιωτικών εγγράφων και αδειών διαμονής των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, ο Συνήγορος²⁷ είχε αναγνωρίσει την προσπάθεια αναδιοργάνωσης του συστήματος διεκπεραίωσής τους, προκειμένου να υπάρξει επιτάχυνση. Όπως αναδείχθηκε, ωστόσο, από σχετικές αναφορές²⁸, **το πρόβλημα των καθυστερήσεων παραμένει**, με προφανείς συνέπειες στην ομαλή κοινωνική ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

2.3.3. Προβλήματα κατάθεσης μεταγενέστερων αιτημάτων

Το 2021 συνεχίστηκε η αναστολή επανεισοχών στην Τουρκία, κατ' εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης με την Ε.Ε.²⁹. Ως αποτέλεσμα, Σύριοι, των οποίων το αίτημα για διεθνή προστασία απορρίφθηκε στα νησιά, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επανεισοχή τους, βρέθηκαν σε μετέωρη κατάσταση, χωρίς δυνατότητα πρόσβασης στις διαδικασίες καθορισμού καθεστώτος διεθνούς προστασίας και τα αντίστοιχα δικαιώματα. Κατά τη διερεύνηση σχετικών αναφορών, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε ζητώντας:

- να παρασχεθούν **συνθήκες υποδοχής στους ευάλωτους**

---

26. Φ. 1500 – 1599/292394/9738/2021.

27. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 74.

28. Φ.Υ. 303835, 302295, 301012, 298963, 291873.

29. Η αναστολή αυτή ξεκίνησε στις 16.03.2020, σύμφωνα με επίσημες απαντήσεις αστυνομικών αρχών. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον Οκτώβριο του 2020, σημείωσε ότι η εφαρμογή του διμερούς Πρωτοκόλλου Επανεισοχής Ελλάδας – Τουρκίας παραμένει σε αναστολή από την πλευρά της Τουρκίας, ενώ δεν εφαρμόζεται ούτε η ρήτρα της Συμφωνίας Επανεισοχής Ε.Ε. – Τουρκίας για τους πολίτες τρίτων χωρών. Βλ. 06.10.2020 SWD (2020) 355 final Commission Staff Working Document Turkey 2020 Report: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/turkey_report_2020.pdf, ειδ. σελ. 7, 42, 49, 51.

- να τους δοθεί – υπό το πρίσμα της ως άνω αναστολής – η **δυνατότητα κατάθεσης μεταγενέστερου αιτήματος ασύλου** στην ενδοχώρα³⁰ ή στα νησιά³¹, βάσει του άρθ. 86 παρ. 5 Ν. 4636/2019³².

Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης απάντησε ότι, βάσει της υφιστάμενης νομοθεσίας, οι συνθήκες υποδοχής παρέχονται μόνο σε αιτούντες διεθνή προστασία, ενώ στο ζήτημα καταγραφής των μεταγενέστερων αιτημάτων στην ενδοχώρα υπήρξε θετική εξέλιξη μετά την έκδοση της 112808/06.07.2021 Εγκυκλίου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

2.3.4. Πρόσβαση στη δωρεάν νομική βοήθεια σε β' βαθμό

Ο Συνήγορος παρενέβη³³ στο Π.Γ.Α. Λέσβου, επισημαίνοντας ότι η επίδοση πρωτοβάθμιων απορριπτικών αποφάσεων χωρίς την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής για την άσκηση προσφυγής σε β' βαθμό, θέτει σε κίνδυνο τη διασφάλιση αυτού του δικαιώματος. Η αρμόδια υπηρεσία ανταποκρίθηκε, διαβεβαιώνοντας ότι **εφεξής η επίδοση απορριπτικών αποφάσεων α' βαθμού θα πραγματοποιείται, εφόσον διασφαλισθεί η πρόσβαση σε νομική συνδρομή** στις διαδικασίες ενώπιον της Αρχής Προσφυγών.

2.4. Αυτεπάγγελτη έρευνα για επαναπροωθήσεις στον Έβρο

Τον Απρίλιο του 2021, ο Συνήγορος έδωσε στη δημοσιότητα την **ενδιάμεση έκθεσή του³⁴ για τις καταγγελλόμενες επαναπροωθήσεις αλλοδαπών, από την Ελλάδα στην Τουρκία, στην περιοχή του Έβρου**. Η έκθεση κατέγραψε την πορεία της έρευνας που αυτεπαγγέλτως ξεκίνησε ο Συνήγορος τον Ιούνιο του 2017 μέχρι το τέλος του 2020.

Ο Συνήγορος κατέληξε στις εξής **διαπιστώσεις και συμπεράσματα**:

- Η επανάληψη μιας διαχρονικά σταθερής πρακτικής ως προς τον καταγγελλόμενο τρόπο εντοπισμού, σύλληψης, μεταφοράς σε ενδιάμεσους σταθμούς και

30. Φ.Υ. 290565, 291571, 2965092, 296588, 296994, 302670, κ.ά.

31. Φ.Υ. 301755, 301551, 301926, κ.ά.

32. Ο Συνήγορος έθεσε υπόψη στην Υπηρεσία και τις συστάσεις της αρμόδιας Επιτρόπου της Ε.Ε τον Ιούνιο του 2021, EN P – 000604/2021 Answer given by Ms Johansson on behalf of the European Commission (1.6.2021), διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2021-000604-ASW_EN.pdf.

33. Φ.Υ. 287803.

34. https://www.synigoros.gr/resources/060521-pushbacks-interim-report_gr.pdf.

τελικής επαναπροώθησης των αλλοδαπών στην Τουρκία, έχει δημιουργήσει ανησυχία για το επίπεδο προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων στη χώρα.

- Η ανησυχία εντείνεται από το πλήθος των καταγγελιών για παράνομες επαναπροωθήσεις εκατοντάδων ή/και χιλιάδων αλλοδαπών από την Ελλάδα στην Τουρκία στην περιοχή του Έβρου, από τη βεβαιότητα των καταγγελλόντων για άμεση εμπλοκή ή ευθύνη της αστυνομίας – με στελέχη, οχήματα και κτιριακές εγκαταστάσεις της πλησίον του Έβρου – αλλά και από την αδυναμία της αστυνομίας να εντοπίσει όσους ενδεχομένως ενέχονται σε παράνομες επαναπροωθήσεις.
- Η ανταπόκριση των αρμόδιων υπηρεσιών της αστυνομίας στις καταγγελίες είχε συνήθως τη μορφή τυπικών επιστολών με παρόμοιο μεταξύ τους περιεχόμενο, χωρίς ενδελεχή διερεύνηση των καταγγελιών – ιδίως εκείνων στις οποίες κατονομάζονται οι αλλοδαποί που φέρεται να επαναπροωθήθηκαν, ενώ προηγουμένως είχαν αποδεδειγμένα, με έγγραφα, έρθει σε επαφή με τις ελληνικές αρχές – με συνέπεια τη μη αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος μέχρι σήμερα.

Ο Συνήγορος **ζήτησε** από την αστυνομία:

- Να διατάξει έρευνα για όσες από τις καταγγελίες επαναπροωθήσεων δεν διεξήχθη τυπική έρευνα και να δώσει στη δημοσιότητα τα αποτελέσματα της διερεύνησης μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, με ειδική αιτιολόγηση για κάθε περιστατικό.
- Να εκπονήσει επιχειρησιακό σχέδιο:
  - για την αντιμετώπιση των παράνομων απωθήσεων ή επαναπροωθήσεων αλλοδαπών στην περιοχή του Έβρου από τυχόν ομάδες ιδιωτών
  - για την προστασία όσων αλλοδαπών εισέρχονται με οποιονδήποτε τρόπο στην Ελλάδα, προκειμένου να αναζητήσουν διεθνή προστασία
  - για την ενημέρωση/εκπαίδευση των στελεχών της.

3. Δικαιώματα και παιδική προστασία

Βασικά δικαιώματα των παιδιών είναι δυνατόν να παραβιάζονται μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον λόγω προβλημάτων στις οικογενειακές σχέσεις. Η έμφαση στην ισοτιμία του ρόλου των γονέων, σε συνέχεια της ευρείας δημόσιας συζήτησης για τη συνεπιμέλεια, είχε ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός αναφορών να εστιάζουν στο δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς. Ο

Συνήγορος προχώρησε επίσης, σε σημαντικές παρεμβάσεις και αυτή τη χρονιά στο ζήτημα των συνθηκών διαβίωσης των ανηλίκων σε ιδρύματα, με βασική του προτεραιότητα την προώθηση του θεσμού της αναδοχής και τη διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης των φιλοξενούμενων παιδιών. Ακολούθως, ασχολήθηκε με διαδικαστικά προβλήματα που ανέκυψαν στην υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για την πρόσβαση σε δομές προσχολικής αγωγής και σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης τέκνων δημοτών ή/και μόνιμων κατοίκων και απεύθυνε προτάσεις στα αρμόδια όργανα της πολιτείας για την εξυπηρέτηση του συμφέροντος των παιδιών και των οικογενειών τους.

3.1. Σχέσεις γονέων και τέκνων

Το 2021 ο Συνήγορος, που έχει τοποθετηθεί διαχρονικά υπέρ της επιτακτικής ανάγκης αναθεώρησης του Οικογενειακού Δικαίου, είδε σημαντικά σημεία των προτάσεών του προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης³⁵, να έχουν περιληφθεί στο σχέδιο νόμου, που αποτέλεσε τον Ν. 4800/2021. Η καθιέρωση της νομικής συνεπιμέλειας μετά τον χωρισμό των γονέων, η απροϋπόθετη άσκηση της γονικής μέριμνας του πατέρα που αναγνωρίζει εκούσια το παιδί, η ρητή πρόβλεψη περί υποχρέωσης του γονέα που μένει με το παιδί να εξασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας με τον άλλο γονέα και η στοιχειοθέτηση της παραβίασης του δικαιώματος αυτού ως κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, αποτέλεσαν θετική εξέλιξη προς την κατεύθυνση της πλήρους διασφάλισης των κατοχυρωμένων από τη Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.) σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς και σε επικοινωνία με τον γονέα που δεν μένει μαζί του.

Περαιτέρω, ο **Συνήγορος διατύπωσε παρατηρήσεις ενόψει της ψήφισης του νομοσχεδίου³⁶ επισημαίνοντας, ιδίως, την ανάγκη θεώρησης, σε συμμόρφωση με τη Δ.Σ.Δ.Π., της κοινής ανατροφής από τους δύο γονείς και της επικοινωνίας ως δικαιωμάτων του παιδιού.** Στην κατεύθυνση αυτή πρότεινε τη σαφή θεσμοθέτηση της εναλλασσόμενης κατοικίας³⁷ και επανεξέταση αντίθετων διατάξεων, όπως εκείνων που προβλέπουν τις δυνατότητες γονέα, μετά από διάσταση/διαζύγιο/λύση συμφώνου συμβίωσης, να παραιτηθεί από την άσκηση της γονικής μέριμνας συνολικά (της επιμέλειας συμπεριλαμβανομένης) ή να αιτηθεί λιγότερο χρόνο επικοινωνίας με το τέκνο από το 1/3, που έχει εισαχθεί κατά τεκμήριο, χωρίς την επίκληση

35. <https://www.synigoros.gr/resources/050820-epistolh-oikogeneiako-dikaio.pdf>.

36. <https://www.synigoros.gr/resources/130521-parathrhseis-oikogeneiako-dikaio--2.pdf>.

37. Δηλ. του διαμοιρασμού του χρόνου του παιδιού εξίσου μεταξύ των γονέων.

σπουδαίου λόγου. Μετά την ψήφιση του νόμου, επισημάνθηκαν πλημμέλειες των μεταβατικών διατάξεων αυτού που, χωρίς πειστική αιτιολογία, στερούν από έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό παιδιών – των οποίων οι υποθέσεις κρίθηκαν αμετάκλητα πριν την έναρξη ισχύος του – τη δυνατότητα μεταρρύθμισης των δικαστικών αποφάσεων που τα αφορούν, υπό το νέο καθεστώς με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού. Η προαναφερθείσα μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου επηρέασε αναπόφευκτα τις σχέσεις γονέων μεταξύ τους και με τα τέκνα τους, οδηγώντας σε διαφοροποίηση των ζητημάτων που κυριάρχησαν στις αναφορές πολιτών.

Τα προηγούμενα χρόνια η πλειοψηφία των υποθέσεων της ευρύτερης θεματικής σχετιζόταν με το δικαίωμα επικοινωνίας του παιδιού με τον γονέα που δεν μένει μαζί του³⁸. **Το τρέχον έτος η έμφαση στην ισοτιμία του ρόλου των γονέων, σε συνέχεια της ευρείας δημόσιας συζήτησης για τη συνεπιμέλεια, είχε ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός αναφορών να εστιάζουν στο δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς, στις μερικότερες εκφάνσεις του: τη συναπόφαση και την ενημέρωση του γονέα που δεν ασκεί την επιμέλεια.** Ειδικότερα, η εισαγωγή νέας παραγράφου στο άρ. 1519 Α.Κ. και η έκδοση συναφούς εγκυκλίου του Υ.ΠΑΙ.Θ.³⁹, σύμφωνα με τις οποίες οι αποφάσεις, μεταξύ άλλων, για ζητήματα εκπαίδευσης που επιδρούν αποφασιστικά στο μέλλον του τέκνου, λαμβάνονται από κοινού από τους δύο γονείς, ακόμη και αν η επιμέλεια ασκείται από τον έναν, παρήγαγε μία νέα κατηγορία αναφορών.

Ικανός αριθμός γονέων, στους οποίους δεν είχε ανατεθεί η άσκηση της επιμέλειας, απευθύνθηκαν στον Συνήγορο αμφισβητώντας την εγκυρότητα εγγραφών ή μετεγγραφών των παιδιών τους, ιδίως σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, που πραγματοποιήθηκαν χωρίς τη συναίνεσή τους. Επειδή η ισχύς του νέου άρθρου άρχισε στις 16.09.2021, οι προηγηθείσες εγγραφές/μετεγγραφές με μόνη την αίτηση του γονέα που ασκεί την επιμέλεια, κρίθηκαν νόμιμες. Αντίθετη ήταν η κρίση για τις περιπτώσεις, που η ολοκλήρωση της διαδικασίας πραγματοποιήθηκε μετά την πιο πάνω ημερομηνία⁴⁰.

Συναφείς υποθέσεις αφορούσαν σε γονείς, οι οποίοι δεν διέμεναν μέχρι τότε με τα παιδιά τους αλλά – ιδίως μετά τις καλοκαιρινές διακοπές – είχαν αποφασίσει

---

38. Φ.Υ. 280432, 296802, 301323, 296818.

39. Φ1/117162/ΓΔ4 από 20.09.2021. Την έκδοση της εγκυκλίου αυτής είχε ζητήσει ο Συνήγορος ήδη από το προηγούμενο έτος, προκειμένου να μην καταστρατηγείται, μέσω σχολικών εγγραφών ή μετεγγραφών, η διάταξη που επιβάλλει τη συμφωνία των γονέων ή την έκδοση δικαστικής απόφασης για τη μετοίκηση του τέκνου, σε περίπτωση που αυτή επιδρά ουσιαστικά στο δικαίωμα επικοινωνίας.

40. Φ.Υ. 305138, 284165, 304398.

μονομερώς να τα κρατήσουν κοντά τους και ζητούσαν μετεγγραφή σε σχολεία της περιοχής κατοικίας τους. Δεδομένου ότι κρίσιμη στις περιπτώσεις αυτές ήταν η ύπαρξη προηγούμενης δικαστικής απόφασης ως προς την άσκηση της επιμέλει-ας, τη μετοίκηση του παιδιού και, τελικά, τη μετεγγραφή, εφόσον αυτή επηρέαζε το μέλλον του παιδιού, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε, αποσαφηνίζοντας το ισχύον πλαίσιο, παρέχοντας κατευθύνσεις στα εμπλεκόμενα σχολεία και στους γονείς, αλλά και δίνοντας την ευκαιρία στα παιδιά να εκφράσουν τις δικές τους επιθυμίες και απόψεις, ανάλογα με την ωριμότητά τους. Λόγω ωστόσο των προϋφιστάμε-νων εντάσεων στις σχέσεις μεταξύ των γονέων, η διαμεσολαβητική παρέμβαση δεν απέφερε στις περιπτώσεις αυτές καρπούς και ακολούθησε προσφυγή στη δι-καιοσύνη⁴¹.

Η έτερη κατηγορία αναφορών που σημείωσε ιδιαίτερη αύξηση, ήδη από την ψήφι-ση των νέων διατάξεων και πριν την έναρξη ισχύος τους, είναι αυτές που αφορούν τη μη ενημέρωση του γονέα, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η επιμέλεια, από δημό-σιους φορείς ή, συνηθέστερα, ιδιώτες, για θέματα του τέκνου. Σε αυτές τις υποθέ-σεις **ο Συνήγορος ενημέρωσε τους εμπλεκόμενους φορείς και επαγγελματίες ιδιώτες ότι ο γονέας, που δεν ασκεί την επιμέλεια, ασκεί όμως το υπόλοιπο της γονικής μέριμνας, και επομένως εκπροσωπεί το τέκνο, δικαιούται να λαμβάνει γνώση των δεδομένων που αφορούν το παιδί του**. Στην πλειοψηφία των περι-πτώσεων υπήρξε συμμόρφωση με τις υποδείξεις του Συνηγούρου⁴².

3.2. Παρακολούθηση συνθηκών διαβίωσης σε ιδρύματα και παροχής υπηρεσιών στην κοινότητα

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εντάξει στις σταθερές προτεραιότητές του την αποϊ-δρυματοποίηση με την προώθηση του θεσμού της αναδοχής⁴³, και την ενίσχυση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την υποστήριξη παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα.

---

41. Φ.Υ. 305153, 304694.

42. Φ.Υ. 305433, 305172, 304409, 300819.

43. Βλ. σχετικά: 1. Ειδική Έκθεση ΣτΠ (2020) με θέμα: «Από το Ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτι-κή φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών»: <https://www.synigoros.gr/resources/eidikh-ekthesh-prostasia-eyalwtwn-paidiwn.pdf>. 2. Έκθεση Διαπιστώσεων ΣτΠ (2012) με θέμα: «Οργάνωση και λειτουργία του Θεσμού της αναδοχής ανηλίκων»: <https://www.synigoros.gr/resources/ekthesh-gia-anadoxh-2102012--2.pdf>. 3. Παρατηρήσεις επί του νομοσχεδίου της αναδοχής (2018): <https://www.synigoros.gr/resources/20180709-epistolli.pdf>.

3.2.1. Από το ίδρυμα στην κοινότητα

Το 2021 προτάσεις του Συνηγόρου σχετικά με την αναδοχή (λ.χ. διεύρυνση ηλικιακών κριτηρίων, υλοποίηση πρόβλεψης μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης) περιλήφθηκαν σε σχετικές ρυθμίσεις⁴⁴. Παράλληλα, η Αρχή διαμεσολάβησε σε εξατομικευμένες περιπτώσεις, όπως εκείνη πεντάχρονου σε αναδοχή, με βαριά σύνθετη κινητική και νοητική αναπηρία, προκειμένου να διασφαλιστεί **το δικαίωμά του σε προσβασιμότητα μέσω των προβλεπόμενων κοινωνικών παροχών**⁴⁵. Η Αρχή παρενέβη με έγγραφα στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες⁴⁶ για να χορηγηθεί γνωμάτευση αναπηρίας άριστου χρόνου στο παιδί και να εξασφαλιστεί κάρτα στάθμευσης στην ανάδοχη οικογένεια. **Στις συστάσεις τονίστηκε η αυξημένη ανάγκη συνδρομής των ανάδοχων γονέων σε σχέση με την υλοποίηση των δικαιωμάτων παιδιών με αναπηρίες, εξαιτίας της εξαιρετικά ευάλωτης θέσης τους, που – σε περίπτωση στέρησης οικογενειακού περιβάλλοντος – συνεπάγεται κατά κανόνα κοινωνικό αποκλεισμό και παραμονή εφ' όρου ζωής σε ιδρύματα.**

Σε ό,τι αφορά στην ιδρυματική φροντίδα, παρά τις δύσκολες συνθήκες της πανδημίας, ο Συνήγορος εξακολούθησε να έχει παρουσία σε ιδρύματα, με στόχο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζητημάτων και τη διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης των φιλοξενούμενων παιδιών.

Συγκεκριμένα τον Μάρτιο, κλιμάκιο της Αρχής επισκέφθηκε δομή παιδιών και ενηλίκων με αναπηρίες στην Αττική και διαπίστωσε ιδίως:

- έλλειψη εξατομικευμένης θεραπευτικής φροντίδας
- έλλειψη ερεθισμάτων, εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων
- σχετική υγιεινή
- έλλειψη γνώσης για αντιμετώπιση δύσκολων συμπεριφορών, οφειλόμενων σε συναισθηματικές και ψυχοκοινωνικές διαταραχές, απουσία εξειδικευμένων επαγγελματιών, ιδίως μετά το μεσημέρι
- αποκλεισμό των παιδιών
- ζητήματα σχετικά με τη διατροφή, την επικοινωνία με την οικογένεια και την επιβολή τιμωριών και μέτρων καθήλωσης

---

44. Κ.Υ.Α. Γ.Π. Δ11/οικ.31720/21 και Ν. 4837/2021. Βλ. σχετικά ενότητα «Νομοθετικές Προτάσεις».

45. Φ.Υ. 275561.

46. Δευτεροβάθμια Επιτροπή Κ.Ε.Π.Α., Διεύθυνση Αναπηρίας του Ε.Φ.Κ.Α. και Διεύθυνση Μεταφορών της Περιφέρειας διαμονής του παιδιού.

- πλημμελή τήρηση των μέτρων κατά της πανδημίας και
- σημαντικό αριθμό ανεμβολίαστου προσωπικού.

Οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου απευθύνθηκαν στο αρμόδιο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας, με έμφαση στην ανάγκη αντιμετώπισης των φιλοξενούμενων παιδιών, όχι ως ασθενών, αλλά ως υποκειμένων δικαιωμάτων, όπως επιβάλλουν οι κανόνες υπερνομοθετικής ισχύος, αλλά και στη σημασία του πλήρους εμβολιασμού του προσωπικού και της λήψης αυξημένων μέτρων προστασίας λόγω της ευαλωτότητας του πληθυσμού.

Αυτοψία πραγματοποιήθηκε και σε ίδρυμα φιλοξενίας κοριτσιών (Ν.Π.Ι.Δ.), έπειτα από αναφορά για κακοποιτική συμπεριφορά της διευθύντριας προς τα παιδιά⁴⁷. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με μέλη προσωπικού και τις φιλοξενούμενες, οι οποίες επιβεβαίωσαν ομόφωνα τις καταγγελίες περί αυταρχικής και υποτιμητικής αντιμετώπισής τους από τη διευθύντρια, με διαρκείς επιπλήξεις, προσβλητικούς ή υβριστικούς χαρακτηρισμούς και απειλές βίας, εκδίωξης ή απαγόρευσης επικοινωνίας με συγγενείς. Παράπονα εκφράστηκαν επίσης για τη συμπεριφορά της υπεύθυνης παιδαγωγού, καθώς και για ζητήματα καθημερινότητας.

Ο Συνήγορος ζήτησε από τη διοίκηση του ιδρύματος την άμεση λήψη μέτρων και ενημέρωσε τις αρμόδιες εποπτικές αρχές (κοινωνική σύμβουλο της οικείας Περιφερειακής Ενότητας, Διεύθυνση Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Εισαγγελία Ανηλίκων). Με απόφαση του Δ.Σ. του ιδρύματος αντικαταστάθηκε η παιδαγωγός, ενώ – έπειτα και από περαιτέρω ενέργειες των παραπάνω φορέων – ακολούθησε παραίτηση της Διευθύντριας και αντικατάστασή της. Τέλος, η στελέχωση της δομής ενισχύθηκε με την πρόσληψη και νέου κοινωνικού λειτουργού.

Τον Νοέμβριο πραγματοποιήθηκε επίσκεψη σε άλλο ίδρυμα φιλοξενίας κοριτσιών της Αττικής, με στόχο τη συνεργασία με τους υπευθύνους και τα στελέχη της δομής, αλλά και την επικοινωνία με τα παιδιά, σχετικά με ζητήματα αποϊδρυματοποίησης, φροντίδας, κοινωνικής πλαισίωσης, καθώς και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ανήλικες στη σχολική κοινότητα⁴⁸.

3.2.2. Δομές προσχολικής αγωγής και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης

Ικανός αριθμός αναφορών που υποβλήθηκαν και το 2021 στον Συνήγορο, αφο-

---

47. Φ.Υ. 298335.

48. Φ.Υ. 307232, 307298.

ρούσαν την υλοποίηση ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για την πρόσβαση σε δομές προσχολικής αγωγής ή σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (Κ.Δ.Α.Π.), καθώς και τη διαδικασία αξιολόγησης αιτήσεων εγγραφής στις προαναφερόμενες δομές τέκνων δημοτών ή/και μόνιμων κατοίκων.

Οι διαχρονικές διαπιστώσεις της Αρχής, κατόπιν διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων, αποτυπώνουν παθογένειες του συστήματος και προβλήματα των τοπικών κοινωνιών, όπως:

- Απουσία δομών στον τόπο διαμονής ωφελούμενων οικογενειών, με αποτέλεσμα τα δικαιούμενα παιδιά – παρά την απόδοση αξίας τοποθέτησης (“voucher”) – να μην μπορούν να επωφεληθούν των παροχών δωρεάν φιλοξενίας. Το πρόβλημα αφορά αρκετές περιοχές της χώρας, στις οποίες δεν λειτουργούν βρεφικοί σταθμοί, Κ.Δ.Α.Π. ή Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης ΑμεΑ, εξαιτίας αποφάσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και της οργάνωσης του συστήματος σε κεντρικό επίπεδο⁴⁹.
- Ελλείψεις σε θέσεις/τμήματα βρεφικών τμημάτων^{50, 51} και Κ.Δ.Α.Π.⁵² ανά τη χώρα για την κάλυψη των υφιστάμενων αναγκών. Την περίοδο 2021 – 2022 εντάθηκε το πρόβλημα λόγω αυξημένης συμμετοχής παιδιών, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ευάλωτων οικογενειών (λ.χ. μονογονεϊκών). Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος ανέδειξε, πέραν των γενικών ελλείψεων, την ανάγκη επαναξιολόγησης των κριτηρίων μοριοδότησης των υποψηφίων.
- Κενά στελέχωσης με εξειδικευμένο προσωπικό, ειδικό βοηθητικό προσωπικό και επιστημονικούς συνεργάτες⁵³.
- Ανομοιογένεια των αποφάσεων δημοτικών συμβουλίων σε δήμους της χώρας, αλλά και σε σχέση με την Ε.Ε.Τ.Α.Α.⁵⁴ (που είναι αρμόδια για τη χορήγηση των voucher στους δικαιούχους), όσον αφορά στις διαδικασίες και τα κριτήρια εγγραφής σε δημοτικούς βρεφονηπιακούς – παιδικούς σταθμούς και κέντρα

---

49. Φ.Υ. 303800, κ.ά.

50. Με τον Ν. 4837/2021 επιχειρείται η κάλυψη των αναγκών αυτών μέσω του θεσμού «νταντάδες της γειτονιάς», ο οποίος μένει να αξιολογηθεί, όχι μόνο ως προς την αποτελεσματικότητά του, αλλά, κυρίως, ως προς την κάλυψη των αναγκών κοινωνικοποίησης και δομημένης εποπτείας των βρεφών και νηπίων.

51. Φ.Υ. 303654, κ.ά.

52. Φ.Υ. 303806.

53. Φ.Υ. 304037.

54. Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης.

δημιουργικής απασχόλησης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αίσθησης αδιαφάνειας⁵⁵.

- Απουσία αποτύπωσης των πραγματικών αναγκών ανά περιφέρεια, αλλά και ενιαίου θεσμικού πλαισίου υλοποίησης και αξιολόγησης προγραμμάτων και δράσεων υποστήριξης των οικογενειών, όσον αφορά στην προσχολική αγωγή και τη δημιουργική απασχόληση ανηλίκων. Εξαιτίας του κενού αυτού, πολλές περιοχές της χώρας δεν εντάσσονται στα υλοποιούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα και, σε αρκετές περιπτώσεις, ευάλωτες οικογένειες, που θα κρίνονταν σε άλλη περιοχή της χώρας ως δικαιούχες, στερούνται τις αντίστοιχες παροχές⁵⁶.

Δεδομένου του συστημικού χαρακτήρα των προβλημάτων, οι παρεμβάσεις της Αρχής σε επίπεδο ατομικών αναφορών συνίστανται ιδίως στη διερεύνηση σφαλμάτων της διαδικασίας, αλλά και στην εύρεση τυχόν εναλλακτικών λύσεων, με στόχο την κάλυψη των αναγκών των δικαιούχων. Παράλληλα, η Αρχή απευθύνει τις προτάσεις της στα αρμόδια όργανα της πολιτείας, επιχειρώντας να συμβάλει στην, ορθολογική και ανταποκρινόμενη στις πραγματικές ανάγκες, επανεξέταση του συστήματος με τον βέλτιστο τρόπο, για την εξυπηρέτηση του συμφέροντος των παιδιών και των οικογενειών τους. Πρόταση απηύθυνε, τέλος, ο Συνήγορος για επανεξέταση ειδικότερης ρύθμισης που συνεπάγεται δυσμενή διάκριση και πιθανό αποκλεισμό παιδιών με βαριές αναπηρίες, καθώς έθεσε ως προϋπόθεση ένταξης σε Κ.Δ.Α.Π. ΑμεΑ και Κέντρα Διημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας (Κ.Δ.Η.Φ.) τον προηγούμενο εμβολιασμό.

4. Εκπαίδευση

Το 2021, ο Συνήγορος κλήθηκε να διαχειριστεί αναφορές, τόσο ως προς τα πάγια καταγεγραμμένα ζητήματα στη βασική εκπαίδευση, όσο και ως προς προβλήματα φοίτησης που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την πανδημία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν αυτή τη χρονιά θέματα που ανέκυψαν από την εφαρμογή της νομοθεσίας για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, για μια ακόμη χρονιά καταγράφηκαν ζητήματα χορήγησης Υποτροφιών από το Ι.Κ.Υ. και λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, καθώς και ζητήματα για την ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών.

---

55. Φ.Υ. 305392.

56. Φ.Υ. 305100, 282311, 284400, κ.ά.

4.1. Σχολείο

4.1.1. Χρόνια λειτουργικά προβλήματα

Τα χρόνια πλέον προβλήματα, που εντόπισε και το 2021 ο Συνήγορος στη βασική εκπαίδευση και δεν έχουν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά, παρά την αναγνώρισή τους από τη Διοίκηση και τις πολυετείς θεσμικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου, αφορούν ιδίως τις καθυστερήσεις και τα κενά:

- στην τοποθέτηση εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης⁵⁷, ειδικού βοηθητικού προσωπικού⁵⁸ και, ιδίως, σχολικών νοσηλευτών⁵⁹, για την υποστήριξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο⁶⁰
- στην εξασφάλιση μεταφοράς των μαθητών/τριών⁶¹
- στην κάλυψη των κτιριακών αναγκών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης⁶², με αποτέλεσμα παιδιά να συνωστίζονται σε ακατάλληλες αίθουσες, ακόμη και σε κοντέινερ, να υποχρεώνονται να φοιτήσουν σε σχολικές μονάδες απομακρυσμένες από την κατοικία τους, στις οποίες η πρόσβαση με τα πόδια δεν είναι ευχερής, εκπαιδευτικοί να ασκούν ταυτόχρονα χρέη προϊσταμένου σε απομακρυσμένες μεταξύ τους σχολικές μονάδες⁶³, κ.ά.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος παρενέβη μετά από αναφορά⁶⁴ συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, σχετικά με την έλλειψη αναγκαίων χώρων για τη λειτουργία μουσικού σχολείου (διδασκαλία ατομικού οργάνου, μουσικών συνόλων και χορωδίας, χώρος φύλαξης οργάνων, αίθουσα σίτισης), λόγω συστέγασης με γυμνάσιο της περιοχής. Ο αρμόδιος δήμος αποφάσισε τη μεταστέγαση του μουσικού σχολείου σε χώρο που

---

57. Φ.Υ. 303992, 304642, 304794, κ.ά.

58. Φ.Υ. 305498, 307632, 307856, κ.ά.

59. Φ.Υ. 304672, 305449, 305485, κ.ά.

60. Δεδομένου του ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού αναφορών και της διαπίστωσης ότι τα προβλήματα στον τομέα αυτόν είναι εντονότερα κατά το σχολικό έτος 2020 – 2021, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ιδίως όσον αφορά στις προσλήψεις σχολικών νοσηλευτών, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υ.ΠΑΙ.Θ. περαιτέρω ενημέρωση και στοιχεία επί του θέματος και προτίθεται να προβεί στη σύνταξη σχετικού πορίσματος.

61. Φ.Υ. 286675, 305699, κ.ά.

62. Φ.Υ. 304960, 304718, 288570. Βλ. και Ετήσια Έκθεση ΣτΠ έτους 2020, σελ. 76. Επίσης έγγραφο του Συνηγόρου προς τους Υπουργούς Παιδείας και Υποδομών: (<https://www.synigoros.gr/resources/060721-eggrafo-synhgoroy-ktiria-nhpiagwgeiwn.pdf>).

63. Φ.Υ. 299080.

64. Φ.Υ. 285876.

παραχωρήθηκε από τον Ο.Α.Ε.Δ. Ωστόσο, όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος, η απόφαση αυτή έπασχε πολλαπλά από πλευράς νομιμότητας, ενώ δεν φαινόταν να οδηγεί σε πραγματική κάλυψη των υφιστάμενων λειτουργικών αναγκών. Στο πρακτικό δε της Επιτροπής Καταλληλότητας, που συστάθηκε για την έγκριση του κτιρίου, δεν γινόταν αναφορά στο μέγεθος των χώρων και γενικά στα τετραγωνικά μέτρα του παραχωρούμενου ακινήτου, ούτε σε εγκεκριμένο κτιριολογικό πρόγραμμα.

Η Αρχή τελικά ζήτησε την παρέμβαση του Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Β. Αιγαίου και της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, δεδομένου ότι, παρά την επισήμανση των ελλείψεων, εξαιτίας των οποίων δεν διασφαλιζόταν η καταλληλότητα του νέου κτιρίου, δεν υπήρξε ανταπόκριση από πλευράς του εμπλεκόμενου δήμου, ενώ η μεταστέγαση του σχολείου υλοποιήθηκε.

4.1.2. Αποσπασματικότητα ρυθμίσεων και αιφνιδιασμός

Χωρίς τον κατάλληλο σχεδιασμό, καταγράφηκε και η αιφνίδια μετατροπή σχολείων σε πρότυπα και πειραματικά. Σε συνέχεια αναφορών, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι μαθητές νηπιαγωγείου, που είχαν εγγραφεί, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, στο δημοτικό της περιοχής κατοικίας τους τον Μάρτιο 2021, ενημερώθηκαν τον Μάιο ότι θα έπρεπε να μετεγγραφούν σε απομακρυσμένη σχολική μονάδα, καθώς το σχολείο της γειτονιάς τους είχε μετατραπεί σε πρότυπο ή πειραματικό και είχε συνδεθεί με διαφορετικό νηπιαγωγείο⁶⁵. Παρόμοια ήταν η περίπτωση αποφοίτων γυμνασίων που ενημερώθηκαν ότι δεν θα συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο συστημαζόμενο λύκειο της περιοχής τους, καθώς το σχολείο μετατράπηκε σε πρότυπο και συνδέθηκε με άλλο γυμνάσιο της ευρύτερης περιοχής⁶⁶.

Κατόπιν διαπίστωσης της αναστάτωσης που προκλήθηκε, της ανατροπής του οικογενειακού προγραμματισμού και, τελικά, της επιβάρυνσης της καθημερινότητας αξιόλογου αριθμού πολιτών, **ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις αρμόδιες διευθύνσεις εκπαίδευσης και στο Υπουργείο Παιδείας, επισημαίνοντας ότι η χρηστή διοίκηση, οι αρχές της καλής πίστης και της ασφάλειας δικαίου και η λειτουργία του κράτους δικαίου, επιβάλλουν τον σεβασμό της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου. Προτάθηκε, επομένως, η θέσπιση μεταβατικών διατάξεων και, γενικότερα, η συστηματική οργάνωση ανάλογων σχεδιαζόμενων μεταρρυθμίσεων, ώστε να αποτρέπεται ο αιφνιδιασμός ή/και οι δυσμενείς καταστάσεις σε βάρος του πολίτη**⁶⁷.

---

65. Φ.Υ. 299612, 301244, 300641.

66. Φ.Υ. 299612, 301244, 300641.

67. Οι αρνητικές επιπτώσεις των αιφνιδιαστικών αλλαγών έχουν επισημανθεί και στο παρελθόν

4.1.3. Σχολική φοίτηση και πανδημία

Οι επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού στην εκπαιδευτική διαδικασία απασχόλησαν και το 2021 τον Συνήγορο, κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών.

Σε ό,τι αφορά στη χρήση μάσκας, ο Συνήγορος παρενέβη, ώστε κατά την έναρξη του νέου σχολικού έτους να συμπληρωθούν στη σχετική Υπουργική Απόφαση οι εξαιρέσεις που είχαν υποδειχθεί από τον Ε.Ο.Δ.Υ.⁶⁸. Παράλληλα, διαμεσολάβησε σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες γονείς απέκλειαν τα παιδιά τους από τη φοίτηση εξαιτίας της υποχρέωσης χρήσης μάσκας, δεν πραγματοποιούσαν τους προβλεπόμενους αυτοδιαγνωστικούς ελέγχους (“self test”)⁶⁹ ή αρνούσαν να χρησιμοποιήσουν τη διαδικτυακή πλατφόρμα καταγραφής του αποτελέσματος αυτών (“edupass” και την προγενέστερη αυτής)⁷⁰. Σε ό,τι αφορά στο γενικότερο ζήτημα νομιμότητας των μέτρων, που έθεταν οι γονείς/κηδεμόνες, ο Συνήγορος αποσαφίνισε καταρχάς ότι οι ρυθμίσεις είχαν θεσπιστεί σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις των αρμόδιων επιστημονικών οργάνων, οι οποίες, ως επιστημονικές κρίσεις, δεν ελέγχονται από την Αρχή. Όπως έχει αναφερθεί⁷¹, ο Συνήγορος **τεκμηρίωσε τη θέση ότι ο περιορισμός του δικαιώματος αυτοδιάθεσης δικαιολογείται, στη βάση της αναγκαίας στάθμισης μεταξύ συγκρουόμενων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά και της αρχής της αναλογικότητας (άρθ. 25 Συντάγματος)**. Ειδικότερα, σε περιπτώσεις σχολικής διαρροής για τους παραπάνω λόγους, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε προς τους εμπλεκόμενους, ενώ, κατά περίπτωση ενεργοποίησε σχολικές μονάδες για την ενημέρωση των αρμόδιων εισαγγελικών αρχών⁷².

Διαφορετικό ήταν το ζήτημα του αποκλεισμού παιδιών από τη φοίτηση λόγω αδυναμίας να λάβουν δωρεάν self test ή/και να καταχωρήσουν αυτά στις πλατφόρμες⁷³. Σε δύο περιπτώσεις ο Συνήγορος προέβη στις αναγκαίες ενέργειες (εξουσιοδότηση σε γιαγιά από κρατούμενη μητέρα, ανάθεση προσωρινής επιμέλειας σε

σε παρόμοιες περιπτώσεις (λ.χ. εισαγωγή των αποφοίτων πρότυπου δημοτικού σχολείου σε πρότυπο γυμνάσιο κατόπιν εξετάσεων, τροποποίηση πλαισίου για τη φοίτηση σε εσπερινά σχολεία ή ΕΠΑ.Λ., με ανατροπή της κατάστασης ήδη εγγεγραμμένων μαθητών/τριών λίγο πριν την έναρξη των μαθημάτων).

68. Βλ. Ενότητα «Νομοθετικές Προτάσεις», Φ.Υ. 292353.

69. Φ.Υ. 299474, 299774, 298827, κ.ά.

70. Φ.Υ. 299292, κ.ά.

71. Βλ. Θεματική ενότητα 1: «Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες».

72. Φ.Υ. 298892, 307765, 305164.

73. Φ.Υ. 306922.

γιαγιά με απόφαση εισαγγελία), ώστε οι εν τοις πράγμασι κηδεμόνες να λάβουν νομιμοποίηση για τη χορήγηση στους ανηλίκους προσωρινού Α.Μ.Κ.Α., που αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση αυτοδιαγνωστικών τεστ και διενέργειας “rapid test”⁷⁴. Επιπλέον, με παρεμβάσεις της Αρχής εκδόθηκε προσωρινό Α.Μ.Κ.Α. σε ανήλικα τέκνα ευάλωτης οικογένειας ημεδαπού⁷⁵, ενώ κατέστη δυνατή σε νησί του Αιγαίου η συνέχιση της φοίτησης αλλοδαπών μαθητών, των οποίων οι γονείς αδυνατούσαν να λάβουν κωδικούς taxis και δεν είχαν πρόσβαση στην πλατφόρμα “edupass”⁷⁶.

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε επίσης, στο πλαίσιο της πανδημίας, σε περιπτώσεις αδυναμίας μαθητών/τριών να λάβουν την προβλεπόμενη επιταγή (“voucher”) για την απόκτηση τεχνολογικού εξοπλισμού. Όπως διαπίστωσε η Αρχή, το πρόβλημα οφειλόταν ιδίως στον διαφορετικό τρόπο καταγραφής των στοιχείων ταυτότητας του/της μαθητή/τριας στον Ε.Φ.Κ.Α. και στην πλατφόρμα του «My School» (λ.χ. αναγραφή ονόματος με λατινικούς χαρακτήρες) ή σε αδυναμία προσκόμισης εγγράφων (λ.χ. Α.Φ.Μ. ή Α.Μ.Κ.Α. γονέα που δεν ζει στην Ελλάδα και δεν είναι Έλληνας πολίτης). Στις περιπτώσεις αυτές, παρά την παρέμβαση του Συνηγούρου προς το αρμόδιο Υπουργείο, δυστυχώς, δεν υπήρξε ανταπόκριση⁷⁷.

Μεγάλος αριθμός αναφορών (περίπου 200), υποβλήθηκε ως προς ζητήματα διαχείρισης προσωπικών δεδομένων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της τηλεκαίδευσης. Οι πολίτες υποστήριζαν ιδίως ότι η σύμβαση του Υπουργείου Παιδείας με την εταιρεία Cisco της επέτρεπε αξιοποίηση των προσωπικών δεδομένων των χρηστών της πλατφόρμας “webex” για ίδιο συμφέρον και χωρίς τη συναίνεσή τους⁷⁸. Παράλληλα, διαμαρτύρονταν για αξιοποίηση στην τηλεκαίδευση επιμέρους δυνατοτήτων της πλατφόρμας, όπως η ενεργοποίηση και απενεργοποίηση του ήχου των μαθητών/τριών κατά την κρίση του εκπαιδευτικού⁷⁹. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε για τα ζητήματα αυτά στην καθ’ ύλη αρμόδια Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και στο Υπουργείο Παιδείας, προκειμένου να εξεταστεί εάν διασφαλίζεται ο σεβασμός της προσωπικότητας των υποκειμένων και η συμμόρφωση προς τις προβλέψεις του Γενικού Κανονισμού για την Προστα-

---

74. Φ.Υ. 403900, 304750.

75. Φ.Υ. 304118.

76. Φ.Υ. 307725.

77. Φ.Υ. 298975, 301157.

78. Φ.Υ. 296136, 296840, 296862, 296602.

79. Φ.Υ. 294004, 293301.

σία Προσωπικών Δεδομένων και των συναφών ρυθμίσεων⁸⁰. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, εξέδωσε σχετικά την με αριθμ. 50/2021 απόφασή της⁸¹, με την οποία απεύθυνε στο Υ.ΠΑΙ.Θ., σειρά επιπλήξεων αναφορικά με το θέμα της τηλεκπαίδευσης και έδωσε εντολή να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις με τον τρόπο που αναλύεται στην απόφαση, εντός χρονικού διαστήματος δύο (2) μηνών, ώστε να αρθούν οι παραβάσεις.

4.1.4. Σχολική ένταξη ευάλωτων ομάδων

Τόσο οι συνθήκες της πανδημίας και η τηλεκπαίδευση για μεγάλα χρονικά διαστήματα, όσο και αρκετές από τις γενικότερες χρόνιες δυσλειτουργίες που αναφέρθηκαν ήδη, απείλησαν και, σε πολλές περιπτώσεις, απέκλεισαν τη σχολική ένταξη παιδιών προσφύγων. Μετά από πολύμηνη ποιοτική και ποσοτική διερεύνηση σε συνέχεια αναφορών⁸², ο Συνήγορος δημοσιοποίησε Πόρισμα⁸³, με στοιχεία από το σύνολο των, εποπτευόμενων από Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, δομών μαζικής φιλοξενίας προσφύγων, διαπιστώνοντας σοβαρή παραβίαση του στοιχειώδους δικαιώματος των ευάλωτων αυτών πληθυσμών στην εκπαίδευση, εξαιτίας καθυστερήσεων στις επιμέρους διαδικασίες, αδράνειας της διοίκησης (ιδίως στα Κ.Υ.Τ.), υποστελέχωσης (σε τάξεις υποδοχής, Δ.Υ.Ε.Π., κ.λπ.), προβλημάτων στις μεταφορές των μαθητών/τριών, παρατεταμένου αποκλεισμού των δομών λόγω πανδημίας, έλλειψης θέσεων στα σχολεία και μη έγκαιρης δημιουργίας νέων.

Ανάλογος αποκλεισμός από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά και προβληματικές συνθήκες παροχής εκπαίδευσης, διαπιστώθηκαν στο Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου, όπου κρατούνται ανήλικοι. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε αλληπάλληλες συναντήσεις με τα συναρμόδια Υπουργεία και ζήτησε, μεταξύ άλλων, την ίδρυση δημοτικού σχολείου στο κατάστημα, με στόχο την αποτελεσματική κάλυψη πάγιων αναγκών σε στελέχωση και εκπαιδευτικό υλικό, και την πρόβλεψη εναλλακτικών διαδικασιών, προσαρμοσμένων στις ειδικές συνθήκες του Καταστήματος, προκειμένου να συνεχίζεται η φοίτηση των ανηλίκων στη διάρκεια διακοπής των δια ζώσης μαθημάτων⁸⁴.

---

80. (ΕΕ) 2016/679 (ΓΚΠΔ), ο Ν. 4624/2019, ο Ν. 2472/1997, καθώς και ο Ν. 3471/2006 στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

81. https://www.dpa.gr/sites/default/files/2021-11/50_2021anonym.pdf.

82. Φ.Υ. 294069, 291502, 291975, κ.ά.

83. Πόρισμα Συνηγόρου με θέμα: «Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών που διαβιούν σε Δομές και ΚΥΤ του Υπουργείου Μετανάστευσης & Ασύλου», <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20210420-porisma.pdf>

84. Βλ. και ενότητα «Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις».

4.1.5. Ζητήματα φοίτησης παιδιών διαζευγμένων γονέων

Μια επιμέρους κατηγορία αναφορών σχετικά με τη σχολική φοίτηση, προέκυψε σε συνέχεια της μεταρρύθμισης του οικογενειακού δικαίου και, ιδίως, της πρόβλεψης ότι για ζητήματα εκπαίδευσης που επιδρούν αποφασιστικά στο μέλλον του παιδιού απαιτείται συμφωνία των γονέων⁸⁵.

4.2. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

4.2.1. Ελάχιστη βάση εισαγωγής για την πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η νομοθεσία (Ν. 4777/2021, Φ.Ε.Κ. 25Α') που προέβλεψε **Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής (Ε.Β.Ε.) στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** εφαρμόστηκε για πρώτη φορά κατά το σχολικό έτος 2020 – 2021. Ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού έλαβε σημαντικό αριθμό αναφορών⁸⁶ υποψηφίων που διαμαρτύρονταν για το περιεχόμενο των νέων ρυθμίσεων, απύθνησε έγγραφο προς την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, με επίκεντρο τα εξής ζητήματα:

- **Παράλειψη θέσπισης μεταβατικής περιόδου.** Ο ανωτέρω νόμος τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο 2021 και εφαρμόστηκε ήδη στις πανελλαδικές εξετάσεις του ίδιου έτους, με αποτέλεσμα οι μαθητές να καταληφθούν από τις ρυθμίσεις του **αναμορφωμένου συστήματος εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, μεσούσης της διδακτικής χρονιάς**. Η άμεση εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας δεν επέτρεψε την έγκαιρη πληροφόρηση, αλλά και την επαρκή προετοιμασία των τελειοφοιτών μαθητών, οι δε κανονιστικές πράξεις, με τις οποίες εξειδικεύθηκαν οι όροι εφαρμογής της Ε.Β.Ε., εκδόθηκαν λίγες μέρες πριν την έναρξη των πανελλαδικών εξετάσεων. Ο Συνήγορος, υπενθύμισε την πάγια νομολογιακή θέση του Συμβουλίου της Επικρατείας⁸⁷, σύμφωνα με την οποία οι ρυθμίσεις επί θεμάτων που αφορούν εισαγωγικές εξετάσεις πρέπει να πραγματοποιούνται σε χρόνο που να μην επηρεάζει την προπαρασκευή των υποψηφίων και, σε κάθε περίπτωση, όχι κατά τη διάρκεια του ίδιου διδακτικού έτους.
- **Ειδικά Μαθήματα.** Η θέσπιση πρόσθετης Ε.Β.Ε. για τα ειδικά μαθήματα και

---

85. Άρθ. 1519 Α.Κ. Για εκτενέστερη αναφορά στο ζήτημα, βλ. ενότητα «Σχέσεις γονέων και τέκνων».

86. Φ.Υ. 293145, 294427, 302277, 302700, 304956, κ.ά.

87. ΣτΕ 3397/2014, 881/1993, 3814/1990, 3769/1990, 1684/1974 Ολομ.

τις πρακτικές δοκιμασίες απέβη σε πολλές περιπτώσεις καθοριστική για την επιτυχία ή αποτυχία των υποψηφίων, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε μέχρι σήμερα. Οι υποψήφιοι, μάλιστα, αγνοούσαν σχεδόν έως τη λήξη του διδακτικού έτους τον συντελεστή της βάσης εισαγωγής για τα ειδικά μαθήματα, με συνέπεια να καταλείβουν το χρόνο προετοιμασίας τους – κατά προτεραιότητα – στα λοιπά πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα. Παράλληλα, δεν ελήφθησαν υπόψη οι ιδιαίτερες δυσκολίες προετοιμασίας των υποψηφίων λόγω της πανδημίας (περιορισμοί στις προπονήσεις των αγωνισμάτων, εξ αποστάσεως διδασκαλία σε αντικείμενα όπως το ελεύθερο και γραμμικό σχέδιο, κ.ά.). Είναι χαρακτηριστική, δε, η περίπτωση Τμήματος Α.Ε.Ι. της περιφέρειας, όπου ορίστηκαν οι μέγιστοι συντελεστές βάσης για τα ειδικά μαθήματα, με αποτέλεσμα να μην καταφέρουν να εισαχθούν στη Σχολή του τόπου διαμονής τους, ακόμη και υποψήφιοι με υψηλότερη βαθμολογική κατάσταση.

- **Ενιαία εξαγωγή της ελάχιστης βάσης από τις βαθμολογικές επιδόσεις των υποψηφίων, τόσο των ημερήσιων, όσο και των εσπερινών λυκείων.** Ο νομοθέτης έχει κατοχυρώσει εδώ και δεκαετίες δικαίωμα πρόσβασης των μαθητών των εσπερινών σχολείων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω ειδικών διατάξεων και με ειδικό ποσοστό θέσεων, καθώς πρόκειται για εργαζόμενους μαθητές, κατά κανόνα προερχόμενους από χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις, με περιορισμένες δυνατότητες προετοιμασίας για τις εξετάσεις. Με τη νέα ρύθμιση, που θέτει κοινή Ε.Β.Ε. για όλους τους τύπους σχολείων, η εισαγωγή των μαθητών των εσπερινών σχολείων στην Ανώτατη Εκπαίδευση καθίσταται δυσχερέστερη, ενώ ακυρώνεται, εν τοις πράγμασι, ο κοινωνικός σκοπός θέσπισης διακριτού ποσοστού εισαγωγής για τους εργαζόμενους μαθητές. Πράγματι, με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των πανελλαδικών εξετάσεων, καταγράφηκε η μειωμένη πρόσβαση των αποφοίτων των εσπερινών λυκείων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και οι ενδιαφερόμενοι έχουν ήδη προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

4.2.2. Υποτροφίες Ι.Κ.Υ. για φοιτητές που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Ο Συνήγορος, ως αποδέκτης πλήθους αναφορών⁸⁸ φοιτητών σχετικά με τη διαδικασία χορήγησης υποτροφιών του «Προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης επιμελών φοιτητών/τριών που ανήκουν σε Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες (Ε.Κ.Ο.)», απέστειλε έγγραφο προς τον Πρόεδρο του Δ.Σ. του Ι.Κ.Υ., με τις εξής **διαπιστώσεις**:

---

88. Φ.Υ 289558, 289687, 292791, 294322, 297158, κ.ά.

- α.** Η απόρριψη 4.074 αιτήσεων επί συνόλου 5.730 υποψηφίων, που πληρούσαν τα εισοδηματικά κριτήρια, καταδεικνύει ότι **ο σκοπός θέσπισης των οικείων υποτροφιών**, η ενίσχυση δηλαδή των οικονομικά ασθενέστερων φοιτητών/τριών, προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότιμη συμμετοχή τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, **έμεινε εν μέρει ανεκπλήρωτος.**
- β.** Το εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό των υποψηφίων, που ενώ αρχικά είχαν περιληφθεί στον πίνακα κατάταξης, είδαν τελικά τις αιτήσεις υποτροφίας τους να απορρίπτονται, διότι δεν κατάφεραν να συγκεντρώσουν το σύνολο των απαιτούμενων δικαιολογητικών, αποδεικνύει ότι **υπήρξε εκτεταμένη ασάφεια ως προς τους όρους πληρότητας των φακέλων υποψηφιότητας.**

Ειδικότερα:

- Από την πρόσκληση δεν προέκυπτε με σαφήνεια η υποχρέωση υποβολής φορολογικών στοιχείων για κάθε μέλος οικογένειας χωριστά.
  - Διευκρινίσεις σχετικά με τις βεβαιώσεις περιουσιακής κατάστασης δόθηκαν, όταν οι υποψήφιοι είχαν ήδη ξεκινήσει να αποστέλλουν τα δικαιολογητικά.
  - Το Ι.Κ.Υ. δεν έκανε δεκτές ούτε τις διορθώσεις σφαλμάτων και ελλείψεων δικαιολογητικών που οφείλονταν σε πταίσμα των διοικητικών οργάνων που τα εξέδωσαν.
  - Χαρακτηριστικό παράδειγμα μη παροχής συγκεκριμένων οδηγιών, αλλά και ανορθολογικής κρίσης κατά την εξέταση των φακέλων, αποτελεί περίπτωση υποψηφίου με αναπηρία, ο οποίος μερίμνησε για την υποβολή του πλέον πρόσφατου σε ισχύ πιστοποιητικού αναπηρίας, ωστόσο το Ι.Κ.Υ. απέρριψε την αίτηση με την αιτιολογία ότι το συγκεκριμένο πιστοποιητικό έπρεπε να καλύπτει το προγενέστερο διάστημα για το οποίο χορηγείται η υποτροφία.
- γ.** Εν τέλει, από τις 1.468 ενστάσεις απορρίφθηκαν οι 1.362, ενώ το Ι.Κ.Υ. **έκρινε τα δικαιολογητικά που υποβάλλονταν με τις ενστάσεις ως συμπληρωματικά – και, άρα, εκπρόθεσμα – οπότε δεν τα αξιολογούσε.** Οι υποψήφιοι, συνεπώς, δεν είχαν κανέναν τρόπο να θεραπεύσουν τις ελλείψεις του φακέλου τους και να αποδείξουν ότι πληρούν τους όρους της προκήρυξης.

Ο Συνήγορος **επισήμανε** ότι το Ι.Κ.Υ. όφειλε να εξετάσει τους προβαλλόμενους λόγους των ενιστάμενων φοιτητών και να παράσχει ειδική αιτιολογία για τους λόγους απόρριψης. Επίσης, **συνέστησε στο Ι.Κ.Υ. να εφαρμόσει διαδικασίες, βάσει των οποίων θα διενεργείται προληπτικός έλεγχος και θα αναζητούνται αυτεπαγγέλτως δικαιολογητικά για την επαλήθευση της επιλεξιμότητας των υποψηφίων**, προκειμένου να εξασφαλίζεται εξατομικευμένη κρίση και οι υποτροφίες

να κατευθύνονται πράγματι στους φοιτητές με τη μεγαλύτερη ανάγκη οικονομικής στήριξης.

4.2.3. Ζητήματα Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία του Ε.Α.Π. και είχαν αναδειχθεί στην Ετήσια Έκθεση 2020, συνέχισαν να αποτελούν αντικείμενο αναφορών και κατά την παρούσα χρονιά.

- Η Αρχή συνέχισε την προσπάθεια για επίλυση του ζητήματος της άρνησης απονομής τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών, συγκεκριμένης ειδικεύσεως, σε φοιτήτρια που είχε λάβει μεταπτυχιακό τίτλο σε πρόγραμμα διαφορετικής ειδικεύσεως, με τα ίδια μαθήματα κορμού⁸⁹. Το Ε.Α.Π. ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι για την επίλυση του θέματος αυτού είναι αναγκαία νομοθετική ρύθμιση και προς τούτο θα προωθήσει σχετική πρόταση στους αρμόδιους φορείς⁹⁰.
- Σε συνέχεια του προβλήματος της μη εξέτασης επί της ουσίας των ενστάσεων που καταθέτουν απορριπτόμενοι υποψήφιοι σε θέσεις Συνεργαζόμενου Επισημηνοικού Προσωπικού (Σ.Ε.Π.) του Ε.Α.Π. και της τεκμηρίωσης των σχετικών απορριπτικών αποφάσεων⁹¹, η Αρχή εξέτασε αναφορά⁹² υποψηφίου, ο οποίος, παρά τα διαδοχικά αιτήματά του για χορήγηση στοιχείων από τους φακέλους συνυποψηφίων του, έλαβε σχετική ενημέρωση με μεγάλη καθυστέρηση και μόνο κατόπιν εισαγγελικής εντολής, με αποτέλεσμα η ένστασή του να απορριφθεί ως αόριστη ελλείπει τεκμηρίωσης, που θα διασφάλιζε η πρόσβαση στα ανωτέρω στοιχεία. Νεότερη, τεκμηριωμένη πλέον, ένστασή του απορρίφθηκε, καθώς δεν προβλέπεται δεύτερη ένσταση ίδιου υποψηφίου. Σε συνέχεια διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, το Ε.Α.Π., αφού έθεσε το θέμα στη Νομική Επιτροπή του Πανεπιστημίου, δεσμεύθηκε εγγράφως ότι στο επόμενο ακαδημαϊκό έτος «θα καταβληθεί κάθε προσπάθεια προκειμένου να αποκατασταθεί το ζήτημα που έχει προκύψει».

4.2.4. Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών

Κατά το έτος 2021, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να γίνεται αποδέκτης πολλών

---

89. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 102.

90. Φ.Υ. 286158.

91. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 102.

92. Φ.Υ. 291341.

αναφορών πολιτών που αφορούσαν σε υποθέσεις αρμοδιότητας Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.⁹³. Ο αριθμός των εκκρεμών σχετικών αναφορών εμφάνισε μείωση από το φθινόπωρο του 2021 και εφεξής, παραμένοντας, όμως, υψηλός. Μεταξύ άλλων, η λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «e – doatar» για τη διαχείριση των αιτήσεων αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών από τον Οργανισμό, φαίνεται ότι συνέβαλε στη μείωση των παρατηρούμενων καθυστερήσεων κατά τη διεκπεραίωση των αιτήσεων που υποβάλλονται μέσω αυτής. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι, όπως προέκυψε από τη διαμεσολάβηση της Αρχής, κατά το εξεταζόμενο έτος εξακολούθησαν να παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση:

- αιτήσεων αναγνώρισης, οι οποίες είχαν υποβληθεί εγγράφως πριν από τη θέση της πλατφόρμας «e – doatar» σε λειτουργία⁹⁴
- αιτήσεων αναγνώρισης τίτλων σπουδών συγκεκριμένων επιστημονικών πεδίων όπως, της Ιατρικής, Οδοντιατρικής, Κτηνιατρικής, και Φαρμακευτικής Σχολής⁹⁵, συμπεριλαμβανομένων και όσων υποβλήθηκαν μέσω της πλατφόρμας «e-doiatar»
- αιτήσεων επανεξέτασης⁹⁶.

Ο Συνήγορος έθεσε προς τον Πρόεδρο του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. το ζήτημα των παρατηρούμενων καθυστερήσεων στην πρωτοκόλληση των υποβαλλόμενων αιτήσεων αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών⁹⁷ και ενημερώθηκε ότι, από την 1^η Φεβρουαρίου 2022 οι εν λόγω αιτήσεις λαμβάνουν πλέον αριθμό πρωτοκόλλου με την υποβολή τους στην πλατφόρμα «e-doiatar».

Ένα δεύτερο ζήτημα που απασχόλησε και αυτή τη χρονιά την Αρχή, είναι η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που έχουν αποκτηθεί σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών ως επαγγελματικά ισοδύναμων των απονεμομένων από τα ημεδαπά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.)⁹⁸. Η αρμοδιότητα της αναγνώρισης, βάσει του γενι-

93. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ισχύον νομικό πλαίσιο, τη διάρθρωση και τις αρμοδιότητες του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., τα παρατηρούμενα προβλήματα και τις προτάσεις του Συνηγούρου του Πολίτη για την αντιμετώπισή τους, βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» (2019) (<https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.akad-anagnorisi-allodap-titl-spondon.602494>).

94. Φ.Υ. 258644.

95. Φ.Υ. 269084.

96. Φ.Υ. 272365.

97. Φ.Υ. 298478.

98. Φ.Υ. 295415, 295915, 302579, κ.ά.

κού καθεστώτος αναγνώρισης του Π.Δ. 38/2010⁹⁹, ανατέθηκε από τις 07.05.2019 στο Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (Α.Τ.Ε.Ε.Ν.) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Παράλληλα, καταργήθηκε το αρμόδιο, έως την προαναφερόμενη ημερομηνία, όργανο που ήταν το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Α.Ε.Π.).

Η προαναφερόμενη αλλαγή κρίνεται ότι είχε θετικά αποτελέσματα, καθώς ο χρόνος αναμονής για την αναγνώριση μειώθηκε από τα τρία έτη στο ένα έτος περίπου. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά την επελθούσα βελτιστοποίηση, το χρονικό διάστημα του έτους συνεχίζει να απέχει πολύ της προθεσμίας αναγνώρισης των τεσσάρων μηνών που ορίζει το Π.Δ. 38/2010. Επισημαίνεται επίσης, ότι **στην Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών και επαγγελματικά δικαιώματα», ο Συνήγορος του Πολίτη κατέθεσε σειρά προτάσεων για μία ριζική αναμόρφωση του πλαισίου τόσο για την ακαδημαϊκή, όσο και για την επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών¹⁰⁰.**

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι συνεχίζει να υφίσταται η άρνηση των επαγγελματικών φορέων να εγγράψουν στα μητρώα τους κατόχους αποφάσεων επαγγελματικής ισοδυναμίας και επαγγελματικών προσόντων, ζήτημα το οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης αναδείξει στην ως άνω ειδική Έκθεση¹⁰¹, όπως και στην Ετήσια Έκθεση του έτους 2020¹⁰².

5. Ιθαγένεια

Το 2021, ήταν μεταβατική χρονιά στο πεδίο της ιθαγένειας, καθώς αποτέλεσε το **πρώτο έτος εφαρμογής του νέου συστήματος πολιτογράφησης**, με την καθιέρωση της διαδικασίας των εξετάσεων απόκτησης του Πιστοποιητικού Επάρκειας

---

99. Π.Δ. 38/2010 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, και άλλες διατάξεις» (Α' 18).

100. Βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» (2019) σελ. 62, σελ. 93 – 97, <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.akad-anagnorisi-allodap-titl-spoudon.602494>.

101. Βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» (2019) σελ. 101 – 108, <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.akad-anagnorisi-allodap-titl-spoudon.602494>.

102. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020 σελ. 103 – 104, <https://www.synigoros.gr/resources/ee2020-p00-plires-keimeno.pdf>.

Γνώσεων Πολιτογράφησης (Π.Ε.Γ.Π.) του Ν. 4735/20 και της αναδιοργάνωσης των υπηρεσιών απόδοσης ιθαγένειας στην δεύτερη γενιά μεταναστών στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας. Εν αναμονή ολοκλήρωσης των ανωτέρω διεργασιών, ουσιαστικά **«πάγωσαν» οι χορηγήσεις ελληνικής ιθαγένειας**, όπως φάνηκε και από το πλήθος των αναφορών που παρέλαβε η Αρχή, στις οποίες καταγράφηκε η αγωνία των ενδιαφερομένων όχι μόνο για περαιτέρω καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων τους, αλλά και για την απομάκρυνση της προοπτικής κτήσης ελληνικής ιθαγένειας υπό το πρίσμα των νέων αυστηρότερων προϋποθέσεων.

5.1. Προβλήματα μετάβασης στο νέο σύστημα πολιτογράφησης

Κατόπιν της θέσης σε ισχύ του νέου συστήματος πολιτογράφησης και της έναρξης εφαρμογής της εγκυκλίου 715/18.10.2021 της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας, όπου, μεταξύ άλλων, καθορίζονται και τα **τεκμήρια οικονομικής ένταξης** των αιτούντων πολιτογράφηση, **διαφαίνεται η πιθανότητα αποκλεισμού από την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας** αυξημένου αριθμού ενδιαφερομένων, καθόσον με το προϊσχύσαν καθεστώς ίσχυαν λιγότερο αυστηρές προϋποθέσεις αναφορικά με την αξιολόγηση της οικονομικής τους ένταξης. Επιπλέον, η διαδικασία της προφορικής συνεντεύξεως όπου κρινόταν το επίπεδο αντίληψής τους σε ζητήματα ελληνικής ιστορίας, γεωγραφίας, πολιτικών θεσμών και επικαιρότητας ήταν λιγότερο απαιτητική.

Η Αρχή διενήργησε **αυτοψίες** και στις δύο εξετάσεις Π.Ε.Γ.Π. που πραγματοποιήθηκαν τον **Μάιο και τον Νοέμβριο του 2021**. Σε αμφότερες τις αυτοψίες, διαπιστώθηκε το αδιάβλητο της διαδικασίας. Στην πρώτη αυτοψία, που πραγματοποιήθηκε στο εξεταστικό κέντρο Αγίας Παρασκευής, επισημάνθηκαν αστοχίες κυρίως τεχνικής φύσεως, εστιαζόμενες στην αποστολή των εξεταζόμενων θεμάτων. Στη δεύτερη αυτοψία, ο εκπρόσωπος της Αρχής παρευρέθηκε την ημέρα των εξετάσεων στις εγκαταστάσεις του Υπουργείου Παιδείας, προκειμένου να παρατηρήσει τη διαδικασία συντονισμού και υλοποίησης αυτών. Με το πέρας των εξετάσεων, ο εκπρόσωπος της Αρχής επισκέφθηκε το βαθμολογικό Κέντρο Αττικής, που λειτούργησε στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.), προκειμένου να παρακολουθήσει τη διαδικασία αξιολόγησης των γραπτών των εξεταζόμενων. Κατά τη δεύτερη αυτοψία, η Αρχή διαπίστωσε με ικανοποίηση ότι οι παρατηρήσεις, που είχαν διατυπωθεί στην έκθεση της αρχικής αυτοψίας, ελήφθησαν σχεδόν στο σύνολό τους υπόψη από τους αρμόδιους φορείς και οι εξετάσεις δεν παρουσίασαν προβλήματα τεχνικής φύσεως. Ζήτημα, ωστόσο, εξακολουθεί να παραμένει ως προς τον τρόπο διατύπωσης κάποιων θεμάτων που

απαίτησαν την αποστολή διευκρινίσεων, με αποτέλεσμα καθυστερήσεις στην εξεταστική διαδικασία.

5.2. Ζητήματα συνένωσης υπηρεσιών ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά μεταναστών

Ως μέτρο αντιμετώπισης των υπέρμετρων καθυστερήσεων στον χρόνο εξέτασης των αιτημάτων χορήγησης της ελληνικής ιθαγένειας σε αλλοδαπούς που είχαν γεννηθεί και φοιτήσει στην Ελλάδα (δεύτερη γενιά μεταναστών), οι οποίες στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας υπερέβαιναν κατά πολύ τη νομοθετική πρόβλεψη των 6 μηνών, αποφασίστηκε η **ίδρυση νέων Διευθύνσεων Ιθαγένειας στην Αττική και στην Κεντρική Μακεδονία** (αρ. 15 Ν. 4735/2020). Στις Διευθύνσεις αυτές περιήλθε η αρμοδιότητα χειρισμού του συνόλου των αιτημάτων που εκκρεμούσαν στις λοιπές Διευθύνσεις Ιθαγένειας των ανωτέρω περιοχών. Η έναρξη λειτουργίας τους ορίστηκε για τον Ιανουάριο του 2021, ωστόσο πραγματοποιήθηκε ένα εξάμηνο αργότερα, εξαιτίας οργανωτικών ζητημάτων και δυσκολιών στη στελέχωσή τους, με αποτέλεσμα να παρατηρηθούν καθυστερήσεις.

5.3. Διαδικασίες καθορισμού ιθαγένειας

Η **μεταβολή** που επέφερε **στον καθορισμό ιθαγένειας** ο Ν. 4735/2020, ενώ είχε ως σαφή **στόχο την επιτάχυνση των διαδικασιών, στην πράξη προκαλεί ήδη δυσλειτουργίες**, κάτι που ο Συνήγορος είχε επισημάνει εγκαίρως, σχολιάζοντας¹⁰³ το σχετικό νομοσχέδιο. Εξαιτίας της ασάφειας του νέου άρθρου 26§1 του Κώδικα Ιθαγένειας ως προς τις περιπτώσεις που υπάγονται στη διαδικασία καθορισμού, παρατηρείται ότι ορισμένοι δήμοι προωθούν για καθορισμό ιθαγένειας ακόμη και απλές αιτήσεις δημοτολογικής εγγραφής, οι οποίες παλαιότερα εξετάζονταν χωρίς παρεμβολή τέτοιας διαδικασίας. **Ο Συνήγορος έχει προτείνει στο Υπουργείο Εσωτερικών την έκδοση σχετικής διευκρινιστικής εγκυκλίου**, καθώς οι αιτήσεις αυτές ενδέχεται να πολλαπλασιασθούν εν όψει της έναρξης εφαρμογής του Ν. 4648/2019 για την ψήφο των αποδήμων και της συνακόλουθης προσέλευσης αποδήμων για εγγραφή στα δημοτολόγια.

---

103. <https://www.synigoros.gr/resources/060920-ypomnhma-ns-ithageneia.pdf>.

6. Κοινωνική Ασφάλιση

Ο Συνήγορος του Πολίτη, διαθέτοντας μακρά εμπειρία σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και με κύριο μέλημα, κατά τη θεσμική του υποχρέωση, τη συνολική αναβάθμιση των προσφερόμενων στους πολίτες υπηρεσιών, επανέρχεται κάθε έτος και θέτει υπόψη της διοίκησης ασφαλιστικά ζητήματα, προτείνοντας λύσεις και καταθέτοντας προτάσεις για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων των ασφαλισμένων. Παρά τη μετάβαση των υπηρεσιών στην ψηφιακή εποχή, στο πεδίο των συνταξιοδοτικών παροχών εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρά οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα, όπως υπέρμετρες καθυστερήσεις στην καταβολή παροχών και έλλειψη συντονισμού των συναρμόδιων φορέων. Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως επισημάνει ότι, επειδή οι ασφαλιστικές παροχές εξασφαλίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση των ασφαλισμένων, οι ασφαλιστικοί φορείς οφείλουν να ενεργούν κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζουν τα δικαιώματά τους.

6.1. Διοικητικές και οργανωτικές δυσλειτουργίες των υπηρεσιών του e – ΕΦΚΑ

6.1.1. Συνταξιοδοτικά προβλήματα διακινούμενων εργαζομένων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

Ο Συνήγορος λαμβάνει διαχρονικά μεγάλο αριθμό αναφορών από Έλληνες και αλλοδαπούς πολίτες με χρόνο ασφάλισης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, που είτε διαμένουν στην Ελλάδα, είτε σε άλλη χώρα, και επιθυμούν τον συνυπολογισμό του χρόνου ασφάλισης από κάθε κράτος, στο οποίο έχουν εργαστεί. Τον τελευταίο χρόνο τα προβλήματα των συνταξιοδοτικών υποθέσεων των διακινούμενων εργαζομένων, φαίνεται να διογκώθηκαν υπό το πρίσμα και των μεταβολών και ανακατατάξεων των υπηρεσιών του e – ΕΦΚΑ.

Η Αρχή επεξεργάστηκε τις αναφορές των πολιτών, διερεύνησε τα προβλήματα και προέβη στη σύνταξη πορισματικής επιστολής προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και τον Διοικητή του e – ΕΦΚΑ¹⁰⁴, προκειμένου να αντιμετωπιστούν άμεσα εκείνα τα προβλήματα που παρακωλύουν το έργο της αρμόδιας Γενικής Διεύθυνσης Διεθνών Συνεργασιών του e – ΕΦΚΑ.

---

104. Φ.Υ. 280101.

Ειδικότερα, ως προς τη διοικητική λειτουργία των υπηρεσιών διαπιστώθηκαν:

- Μεγάλες καθυστερήσεις στις ηλεκτρονικές ανταλλαγές εγγράφων και το ασφαλιστικό ιστορικό που αγγίζουν ακόμα και τα έξι έτη¹⁰⁵.
- Χρόνια υποστελέχωση του Τμήματος Ηλεκτρονικών Ανταλλαγών και Ασφαλιστικού Ιστορικού του e – ΕΦΚΑ.
- Έλλειψη της διασύνδεσης του e – ΕΦΚΑ με το διασυνοριακό ηλεκτρονικό σύστημα ανταλλαγών της Ε.Ε. (EESI), υπηρεσία που προβλέφθηκε από την Ε.Ε. για την συντομότερη ανταλλαγή των απαραίτητων πληροφοριών των ασφαλισμένων.
- Έλλειψη ηλεκτρονικής υποστήριξης των υπαλλήλων των Τμημάτων Α' και Β' Απονομής Συντάξεων Ε.Ε. & Διεθνών Οργανισμών, καθώς πολλοί εξ αυτών δεν έχουν υπηρεσιακά e – mail που να διευκολύνουν την εσωτερική διακίνηση εγγράφων και σημειωμάτων.
- Επικοινωνία με τους ενδιαφερόμενους πολίτες με απλή ταχυδρομική αλληλογραφία.

Ακολουθώντας, ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, πρότεινε:

- Την καθολική καταγραφή ασφαλιστικού ιστορικού εργαζομένων, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, και πρόσβαση σε αυτό των αρμοδίων υπαλλήλων για την επεξεργασία του συνταξιοδοτικού φακέλου, προκειμένου να επιτευχθεί μείωση του απαιτούμενου χρόνου για την επεξεργασία και έκδοση της συνταξιοδοτικής απόφασης.
- Την εφαρμογή της ηλεκτρονικής διασύνδεσης και για αιτήσεις που αφορούν στις Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας.
- Την ανάρτηση στον ιστότοπο του e – ΕΦΚΑ στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα και σε εύκολα προσβάσιμο και φιλικό προς τον πολίτη περιβάλλον, των διαδικασιών που ακολουθούνται για την απονομή σύνταξης και των ενεργειών, με σαφείς οδηγίες που οφείλει να ακολουθήσει, καθώς οι υποψήφιοι συνταξιούχοι είναι άνθρωποι κυρίως μεγάλης ηλικίας με μειωμένη εξοικείωση στη χρήση υπολογιστών.
- Την ηλεκτρονική υποστήριξη των υπαλλήλων των υπηρεσιών, επισημαίνοντας ότι η απαραίτητη αλληλογραφία που τηρείται για την διακίνηση των εγγράφων και την ενημέρωση των πολιτών, καθιστά την επεξεργασία εκάστου συνταξιοδοτικού φακέλου άκρως προβληματική και χρονοβόρα.

---

105. Φ.Υ. 264288, 280101, 283220, 286250, 287964.

Προβλήματα προέκυψαν επίσης στη διαχείριση υποθέσεων που αφορούν σε δημοσίους υπαλλήλους με χρόνο ασφάλισης στο εξωτερικό, οι οποίοι φαίνεται ότι βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση, σε σχέση με τους ασφαλισμένους του ιδιωτικού τομέα, λόγω μη προσαρμογής του μηχανογραφικού συστήματος¹⁰⁶. Επίσης, προβλήματα προέκυψαν και στις υποθέσεις ασφαλισμένων των πρώην Ο.Γ.Α.¹⁰⁷ Ο.Α.Ε.Ε.¹⁰⁸, για τους οποίους τα αρμόδια υποκαταστήματα έχουν ζητήσει οδηγίες και διευκρινίσεις από την κεντρική διοίκηση και δεν έλαβαν καμία απάντηση¹⁰⁹. Επιπλέον, επισημάνθηκαν δυσχέρειες από τους κατοίκους εξωτερικού, οι οποίοι αν και προσκόμισαν έγκαιρα τις Δηλώσεις Δικαιούχου Παροχής Σύνταξης, οι συντάξεις τους διακόπηκαν και το πρόβλημα αποκαταστάθηκε αρκετούς μήνες αργότερα¹¹⁰. **Η Αρχή επισήμανε ότι θα ήταν σκόπιμο, προκειμένου να μην διακόπτεται αδίκως η χορηγούμενη σύνταξη, να εξεταστεί, εναλλακτικά ή επικουρικά, ένα είδος πιο σύγχρονης και άμεσης ταυτοποίησης του συνταξιούχου προς αποφυγή της ταλαιπωρίας των πολιτών.**

Σε ανταπόκριση των επισημάνσεων και των προτάσεων της Αρχής, η Διοίκηση του e-ΕΦΚΑ αναγνώρισε ότι η Γενική Διεύθυνση Διεθνών Συνεργασιών βρίσκεται αντιμέτωπη με προβλήματα διάρθρωσης και υποστελέχωσης των Υπηρεσιών και καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, προκειμένου να φέρει εις πέρας το έργο της, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις και τα χρονοδιαγράμματα που υπαγορεύονται από τους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς και τις Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας (Δ.Σ.Κ.Α.). Υποστήριξε δε, ότι πραγματοποιούνται συνεχώς δράσεις για τη μετάβαση στην ψηφιακή εποχή και την επίτευξη ενός σύγχρονου και φιλικού προς τον ασφαλισμένο και τον πολίτη συστήματος και εντείνονται οι προσπάθειες για τη μείωση του χρόνου διεκπεραίωσης των αιτημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έλαβε την ενημέρωση για τη λειτουργία της νέας μηχανογραφικής εφαρμογής «ΙΑΠΕΤΟΣ» του e – ΕΦΚΑ, που αφορά στη διαχείριση των Πιστοποιητικών Ζωής των συνταξιούχων, για τη σταδιακή λειτουργία και επέκταση του Συστήματος EESSI¹¹¹, όπως και για την επανέναρχη της συνεργασίας με το SOLVIT¹¹²,

---

106. Φ.Υ. 271312, 291897, 295536.

107. Φ.Υ. 299623.

108. Φ.Υ. 280134.

109. Φ.Υ. 268865.

110. Φ.Υ. 284746, 287873, 292132.

111. EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information), Ευρωπαϊκό Σύστημα Ηλεκτρονικής Ανταλλαγής Πληροφοριών για την Κοινωνική Ασφάλιση.

112. Το SOLVIT είναι μια υπηρεσία που παρέχουν οι εθνικές διοικήσεις των χωρών της Ε.Ε., καθώς και της Ισλανδίας, του Λιχτενστάιν και της Νορβηγίας. Πρόκειται για διαδικτυακή

που έχει ως σκοπό την παραλαβή πλήρους φακέλου, ώστε να μειωθεί ο χρόνος διεκπεραίωσης του αιτήματος. Αναφορικά με την πρόταση της Αρχής για ανάρτηση των πληροφοριών και σε ξένη γλώσσα, επισημάνθηκε ότι θα ληφθεί υπόψη και ως προς την διακοπή των συντάξεων των κατοίκων εξωτερικού.

6.1.2. Καθυστερήσεις στην εκκαθάριση των αιτήσεων από τον e – ΕΦΚΑ για τη χορήγηση αναδρομικών ποσών σε κληρονόμους

Μεγάλος αριθμός πολιτών ζήτησε τη διαμεσολάβηση της Αρχής, προκειμένου να εξεταστούν τα εκκρεμή αιτήματά τους για χορήγηση αναδρομικών ποσών μειώσεων κύριας σύνταξης για το χρονικό διάστημα από 11.06.2015 έως 12.05.2016, ως νόμιμοι κληρονόμοι αποβιωσάντων συνταξιούχων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Για τις αιτήσεις αυτές είχε δημιουργηθεί από τον e – ΕΦΚΑ σχετική ηλεκτρονική πλατφόρμα, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο μεγάλος αριθμός των αιτούντων, ώστε όλη η διαδικασία να γίνει ηλεκτρονικά, χωρίς καμία αυτοπρόσωπη παρουσία.

Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, οι αιτούντες πολίτες αντιμετώπισαν τεχνικά προβλήματα στην ανάρτηση/επισύναψη δικαιολογητικών εγγράφων απαραίτητων για την εξέταση και έγκριση του κληρονομικού δικαιώματος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η μηχανογραφική ταυτοποίηση στοιχείων μέσω του συστήματος/πλατφόρμας και έτσι οι αιτήσεις να μένουν εκκρεμείς. Σε εξατομικευμένες περιπτώσεις και σχεδόν ένα έτος μετά την αρχική υποβολή των αιτημάτων, μερικοί πολίτες ενημερώθηκαν από τον e – ΕΦΚΑ ότι αναμένεται η τροποποίηση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα υποβολής νέας ή τροποποιητικής αίτησης των κληρονόμων αποβιωσάντων.

Πέραν τούτου, η Διεύθυνση Εκκαθάρισης και Πληρωμής Συντάξεων ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι παραμένει ακόμα μεγάλος αριθμός αιτήσεων, ιδιαίτερης πολυπλοκότητας, δηλαδή αφορούν σε πολλούς κληρονόμους και αλληλεπικαλυπτόμενες δηλώσεις και των οποίων η επεξεργασία απαιτεί μεγαλύτερο χρόνο μελέτης και επεξεργασίας. Για την ταχύτερη εξυπηρέτηση και διεκπεραίωση των αιτήσεων αυτών, ακολούθησε διανομή τους σε διάφορα Υποκαταστήματα και Διευθύνσεις του e – ΕΦΚΑ, προκειμένου να βελτιωθούν οι χρόνοι διεκπεραίωσης, χωρίς όμως

κυρίως υπηρεσία που έχει ως σκοπό την εξεύρεση γρήγορων και ανεπίσημων λύσεων σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολίτες και επιχειρήσεις, όταν τα δικαιώματά τους που απορρέουν από το δίκαιο της Ε.Ε. πιθανόν να παραβιάζονται από δημόσιες αρχές άλλου κράτους μέλους της Ε.Ε. και δεν έχουν εκκινήσει σχετικές νομικές διαδικασίες σε ευρωπαϊκό ή εθνικό επίπεδο. Το SOLVIT παρέχεται δωρεάν.

να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα σε ικανοποιητικό βαθμό. Η Αρχή παρακολουθεί την εξέλιξη στη διαχείριση των αιτήσεων αυτών και αναμένει ενημέρωση για τις ενέργειες που θα οδηγήσουν στην όσο το δυνατό ταχύτερη ολοκλήρωση αυτών¹¹³.

6.2. Ζητήματα και επιτυχείς παρεμβάσεις που προέκυψαν κατά τη διαδικασία της βεβαίωσης και είσπραξης των κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορές πολιτών που αφορούσαν σε υπερισπράξεις από κατασχέσεις ποσών τραπεζικών καταθέσεων. Οι υπερισπράξεις αυτές προέκυπταν επειδή το ηλεκτρονικό κατασχετήριο, στο πλαίσιο της διαδικασίας που ακολουθείτο πριν από την αναμόρφωσή της το 2020, μπορούσε να οδηγήσει σε κατάσχεση ποσού καταθέσεων μέχρι του ύψους της οφειλής σε καθεμιά από τις τράπεζες που ο οφειλέτης είχε λογαριασμό, με συνέπεια το σύνολο των κατασχεθέντων να υπερβαίνει το ύψος της οφειλής.

Στο πλαίσιο του διαμεσολαβητικού της ρόλου, η Αρχή, απέστειλε έγγραφο στη Συντονίστρια του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (Κ.Ε.Α.Ο.) για την άρνηση Περιφερειακών Υπηρεσιών του Κ.Ε.Α.Ο. να επιστρέψουν τα υπερισπραχθέντα ποσά. **Για τα υπερβάλλοντα ποσά των υπερισπράξεων, ο Συνήγορος επισήμανε ότι πρέπει να επιστρέφονται στους νόμιμους δικαιούχους χωρίς να προηγείται συμψηφισμός αυτών με τυχόν άλλες βεβαιωμένες ή μη οφειλές των ίδιων προσώπων, τις οποίες δεν αφορούσε η διαδικασία της κατάσχεσης.** Η αρμόδια κεντρική Διεύθυνση του Κ.Ε.Α.Ο. ανταποκρίθηκε και υποστήριξε τον συμψηφισμό με ήδη βεβαιωμένες οφειλές των πολιτών. Επικαλούμενη τη θέση αυτή, η Αρχή διαμεσολάβησε ώστε να επιστραφούν ποσά υπερισπράξεων που το Κ.Ε.Α.Ο. είχε κατασχέσει από διάφορους τραπεζικούς λογαριασμούς μελών εταιρίας, και τα οποία δεν είχαν επιστραφεί ως τότε, παρά τις οχλήσεις των πολιτών¹¹⁴.

Σε άλλη περίπτωση, ο Συνήγορος κατέληξε σε επιτυχή παρέμβαση, ώστε η ευεργετική ρύθμιση της καταβολής οφειλών σε 120 δόσεις του Ν. 4611/2019¹¹⁵, να επανυπολογιστεί σε οφειλέτη που είχε παρέμβει στο κρίσιμο πεδίο της σχετικής

113. Φ.Υ. 306100, 299014, 300799, 302765, 297353.

114. Φ.Υ. 256753, 271298.

115. Ν. 4611/2019 «Ρύθμιση οφειλών προς τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, τη Φορολογική Διοίκηση και τους Ο.Τ.Α. α' βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις».

ηλεκτρονικής εφαρμογής εκ παραδρομής και ενώ ήδη βρισκόταν πέραν των δώδεκα μηνών από την έναρξη της εξόφλησης της ρύθμισης. Η Αρχή επικαλέστηκε το γεγονός ότι η σχετική ιστοσελίδα του e – ΕΦΚΑ διευκρίνιζε σαφώς ότι δεν είναι δυνατή ανάλογη αλλαγή μετά από την καταβολή της πρώτης δόσης της ρύθμισης, καθώς και τις γενικές αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου και της καλής πίστης¹¹⁶.

Η Αρχή διαμεσολάβησε επίσης, προκειμένου πολίτης να λάβει αποδεικτικό ασφαλιστικής ενημερότητας (Α.Α.Ε.), το οποίο είχε ζητήσει από τον e – ΕΦΚΑ, αλλά δεν εκδιδόταν ηλεκτρονικά, καθώς στο πληροφοριακό σύστημα του e – ΕΦΚΑ εμφανίζονταν ανεξόφλητες εργοδοτικές εισφορές για τη χρονική περίοδο 1990 – 1995 σε Ανώνυμη Εταιρεία στην οποία είχε διατελέσει Διευθύνων Σύμβουλος. Από τη διερεύνηση της συγκεκριμένης υπόθεσης, προέκυψε ότι μη νομίμως ο e – ΕΦΚΑ δεν χορηγούσε το Α.Α.Ε., καθώς για το χρονικό διάστημα στο οποίο ανάγονταν οι οφειλές του νομικού προσώπου δεν τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 69 του Ν. 2676/1999, με την οποία επεκτάθηκε ο θεσμός της αλληλέγγυας ευθύνης για τις οφειλές νομικών προσώπων έναντι του Ι.Κ.Α. και στους διοικούντες κατά την διάρκεια λειτουργίας του νομικού προσώπου. Για αυτές τις περιπτώσεις **επισημάνθηκε ότι πρέπει να αποσυνδέεται άμεσα η οφειλή του νομικού προσώπου από το αλληλέγγυα συνευθυνόμενο πρόσωπο και το Α.Α.Ε. να χορηγείται άνευ ετέρου**. Η Γενική Διεύθυνση Εισφορών, αποδεχόμενη τις επισημάνσεις της Αρχής, απέστειλε επιστολή στο αρμόδιο Υποκατάστημα του e – ΕΦΚΑ, επισημαίνοντας ότι σε παρόμοιες υποθέσεις και εφόσον πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις χορήγησης του Α.Α.Ε., να χορηγείται με χειρόγραφη διαδικασία¹¹⁷.

7. Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Η αναγκαιότητα παροχής υπηρεσιών της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής αλληλεγγύης στις παρούσες συνθήκες που δημιουργήσε η πανδημία είναι αυταπόδεικτη. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών, κλήθηκε να παρέμβει στην επίλυση ζητημάτων που αφορούσαν προβλήματα που αντιμετώπισαν πολίτες κατά τη διαδικασία του εμβολιασμού τους για τον κορονοϊό, δέχθηκε καταγγελίες για την υγειονομική φροντίδα των ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νόσησαν, διερεύνησε διαμαρτυρίες ασθενών για τη μη χορήγηση του ιατρι-

---

116. Φ.Υ. 288969.

117. Φ.Υ. 287198.

κού τους φακέλου, καθώς και για την ελλιπή ενημέρωση περί της πορείας της υγείας τους. Επίσης, ασχολήθηκε και αυτή τη χρονιά με διαδικαστικά ζητήματα προνοιακών παροχών, επισήμανε την ελλιπή συνεργασία, τις δυσλειτουργίες και τις καθυστερήσεις των υπηρεσιών και διαπίστωσε για άλλη φορά προβλήματα στη διαδικασία αξιολόγησης της αναπηρίας.

7.1. Δυσλειτουργίες στις υπηρεσίες υγείας κατά του COVID-19

7.1.1. Ζητήματα με τη διαδικασία εμβολιασμού των πολιτών κατά του COVID – 19

Ο Συνήγορος εξέτασε πολλές αναφορές που αφορούσαν σε δυσλειτουργίες στη διαδικασία εμβολιασμού των πολιτών κατά του COVID – 19, καθώς και προβλήματα στην έκδοση των σχετικών πιστοποιητικών. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, απέστειλε έγγραφα στις αρμόδιες υπηρεσίες, επισημαίνοντας τις δυσχέρειες και διαμεσολάβησε με επιτυχία για την κάθε ατομική περίπτωση.

Τα κυριότερα προβλήματα αφορούσαν σε:

- Αδυναμία πολιτών να προγραμματιστεί ραντεβού εμβολιασμού κατά του COVID – 19 λόγω μη καταχώρησης, λανθασμένης ή διπλής καταχώρησης του Α.Μ.Κ.Α. στο ηλεκτρονικό σύστημα (emvolio.gov.gr)¹¹⁸.
- Λανθασμένη αναγραφή δόσεων εμβολίου και ημερομηνίας εμβολιασμού κατά COVID – 19 στην ηλεκτρονική πλατφόρμα¹¹⁹.
- Αδυναμία εγγραφής στο πρόγραμμα εμβολιασμού και έκδοσης του πιστοποιητικού εμβολιασμού¹²⁰, μέσω της σχετικής πλατφόρμας και του Κ.Ε.Π.¹²¹.
- Αδυναμία εμβολιασμού πολιτών στον τόπο κατοικίας τους, λόγω ανεπάρκειας εμβολιαστικών κέντρων ή/και προσωπικού.
- Απουσία πρόβλεψης για τον εμβολιασμό ασθενών κατ' οίκον, λόγω αδυναμίας μετακίνησής τους σε εμβολιαστικό κέντρο.
- Απουσία διοικητικής πρόβλεψης άμεσου αποχαρκτηρισμού «θετικού κρού-

---

118. Φ.Υ. 298283, 293082, 304028, 303610.

119. Φ.Υ. 304514, 303618, 302221, 301096.

120. Φ.Υ. 299772.

121. Φ.Υ. 300329.

ματος» σε περίπτωση ψευδώς θετικού τεστ COVID – 19, με αποτέλεσμα οι πολίτες να υπόκεινται σε αναγκαστικό περιορισμό χωρίς να είναι θετικοί στον ιό.

- Δυσλειτουργίες στη δυνατότητα αλλαγής της ημερομηνίας του ραντεβού εμβολιασμού και καθυστερήσεις στον επαναπρογραμματισμό του.
- Δυσκολία απόκτησης προσωρινού Α.Μ.Κ.Α. από αλλοδαπούς διαμένοντες μόνιμα στη χώρα¹²².
- Αδυναμία πολιτών με προσωρινό Α.Μ.Κ.Α. να προγραμματίσουν τον εμβολιασμό μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας.
- Προβλήματα σχετικά με τον προγραμματισμό ραντεβού για εμβολιασμό πολιτών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες νοσούντων στους Πίνακες Α' & Β' με ασθένειες που συνδέονται με την ευαλωτότητα, όπως αυτοί έχουν προσδιοριστεί από την Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμού.

7.1.2. Υγειονομική περίθαλψη ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νοσούν με COVID – 19

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε αναφορές από οικείους και συγγενείς ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νοσηλεύονταν σε δημόσια νοσοκομεία από COVID – 19, σχετικά με τη μη παροχή ποιοτικής φροντίδας και περίθαλψης σε ηλικιωμένους που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν. Σύμφωνα με την αρχή της ισότητας και την πρόβλεψη του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι ηλικιωμένοι, ως ευπαθής ομάδα, επιβάλλεται να λαμβάνουν περισσότερες υπηρεσίες υγείας και χρήζουν ιδιαίτερων μέτρων προστασίας. Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός ιδίως Τρίτης Ηλικίας ασθενών, νοσηλεύτηκε κατά την κορύφωση της πανδημίας στα δημόσια νοσοκομεία με απαγόρευση συνοδού και απαγόρευση αποκλειστικής νοσοκόμας.

Ο Συνήγορος λαμβάνοντας υπόψη τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας και τον Κώδικα Νοσηλευτικής Δεοντολογίας, απύθυνε επιστολή στο Αυτοτελές Τμήμα Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών/τριών Υπηρεσιών Υγείας του Υπουργείου Υγείας, όπου μετέφερε τον ως άνω προβληματισμό και την αναγκαιότητα ενίσχυσης του Ε.Σ.Υ. Έχοντας δε ως αρχή ότι η ιατρική κρίση, ως τεχνική κρίση δεν αμφισβητείται, εισηγήθηκε να εξετασθεί, εάν, κατά περίπτωση, ο θεράπων ιατρός δύναται να επιτρέψει για ασθενείς Τρίτης Ηλικίας την είσοδο συνοδού, τονίζοντας ότι σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να διασφαλίζεται η συνεχής επικοινωνία των ηλικιωμένων ασθενών με τους οικείους τους¹²³.

---

122. Φ.Υ. 302402, 302204.

123. Φ.Υ.283217, 293394, 294384.

7.1.3. Μη χορήγηση ιατρικού φακέλου σε ασθενείς που νόσησαν με COVID – 19

Ο Συνήγορος λαμβάνει σε ετήσια βάση πολλές αναφορές ασθενών που διαμαρτύρονται για τη δυσκολία πρόσβασης στον ιατρικό τους φάκελο ή συγγενών αυτών σε περίπτωση θανάτου. Σε πολλές Ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής έχει τονιστεί η εν λόγω δυσλειτουργία των νοσοκομείων και η αντίστοιχη παραβίαση βασικού δικαιώματος του ασθενή. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε πολλές περιπτώσεις, τα νοσοκομεία ζητούν εισαγγελική παραγγελία ακόμα και από τον ίδιο τον ασθενή, για να του χορηγηθεί ο ιατρικός του φάκελος.

Η παθογένεια αυτή συνεχίστηκε και την εποχή της πανδημίας, όπου αυξήθηκαν οι αναφορές – διαμαρτυρίες για μη χορήγηση ιατρικού φακέλου ασθενών που νόσησαν με COVID – 19, κατά παράβαση της υφιστάμενης νομοθεσίας, στην οποία προβλέπεται ότι «ο ασθενής έχει δικαίωμα πρόσβασης στα ιατρικά αρχεία, καθώς και λήψης αντιγράφων του φακέλου του. Το δικαίωμα αυτό, μετά τον θάνατό του, ασκούν οι κληρονόμοι του, εφόσον είναι συγγενείς μέχρι τετάρτου βαθμού»¹²⁴. Με έγγραφά της η Αρχή διαμεσολάβησε και επισήμανε στις δομές υγείας τις διατάξεις που εξασφαλίζουν το δικαίωμα της πρόσβασης στον ιατρικό φάκελο και τις δυσάρεστες συνέπειες της εν λόγω πρακτικής στη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και Ε.Σ.Υ. Σε όλες τις περιπτώσεις, χορηγήθηκε ο πλήρης ιατρικός φάκελος στους ασθενείς ή στους συγγενείς που εκ του νόμου δικαιούνται πρόσβαση σε αυτόν¹²⁵.

7.2. Διαδικαστικά ζητήματα στην παροχή προνοιακών παροχών και υπηρεσιών υγείας

7.2.1. Ελλιπής συνεργασία Ο.Π.Ε.Κ.Α. και ε – Ε.Φ.Κ.Α. κατά τη διαδικασία επεξεργασίας αιτήσεων παροχής οικονομικών ενισχύσεων και λοιπών παροχών αναπηρίας

Κατόπιν αναφορών πολιτών, διαπιστώθηκε η προβληματική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και του ε – Ε.Φ.Κ.Α., αναφορικά με τη χορήγηση παροχών και επιδομάτων αναπηρίας και έλλειμμα ενημέρωσης των πολιτών για τις προϋποθέσεις και το είδος των παροχών που δικαιούνται από τον κάθε φορέα. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε μεγάλη καθυστέρηση στη διεκπεραίωση αιτήσεων

---

124. Ν. 3418/2005, άρθρο 14 παρ. 8.

125. Φ.Υ. 299179, 293495, 273101.

χορήγησης προνοιακών οικονομικών ενισχύσεων βαριάς αναπηρίας, παραπληγίας –τετραπληγίας, κ.ά. από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α., λόγω καθυστέρησης χορήγησης βεβαίωσης περι μη θεμελίωσης ασφαλιστικού δικαιώματος λήψης σύνταξης αναπηρίας, εξωιδρυματικού επιδόματος κ.ά. από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. Η καθυστέρηση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα με αναπηρία να αποστερούνται των αναγκαίων για την διαβίωσή τους προνοιακών παροχών για σημαντικό χρονικό διάστημα, ακόμα και πέραν του έτους.

Περαιτέρω, η ελλιπής πληροφόρηση των πολιτών από τις υπηρεσίες των φορέων αναφορικά με τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν, καθώς και το σύνθετο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη χορήγηση ασφαλιστικών και προνοιακών παροχών λόγω αναπηρίας, δημιουργεί προβλήματα. Συγκεκριμένα, φαίνεται να οδηγεί άτομα με αναπηρία να υποβάλλουν αίτηση στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για προνοιακό επίδομα/οικονομική ενίσχυση αναπηρίας, ενώ πληρούν τις προϋποθέσεις για λήψη αναπηρικής σύνταξης ή εξωιδρυματικού επιδόματος ή επιδόματος απόλυτης αναπηρίας από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. Και αντιστρόφως, άτομα με αναπηρία, χωρίς να έχουν τις ασφαλιστικές προϋποθέσεις, να απευθύνονται στον ασφαλιστικό τους φορέα, αντί να υποβάλλουν αίτηση στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. και μετά την πάροδο ιδιαίτερα μακρού χρονικού διαστήματος (συντά πέραν του έτους) να διαπιστώνεται η αναρμοδιότητα χορήγησης, με αποτέλεσμα ο τελικά αρμόδιος φορέας να χορηγεί την παροχή από την ημερομηνία που επιλήφθηκε και οι δικαιούχοι να χάνουν παροχές ιδιαίτερα μεγάλου ύψους. Η Αρχή έχει επισημάνει τον προβληματισμό της για τη διαχείριση των υποθέσεων αυτών στις αρμόδιες υπηρεσίες¹²⁶.

7.2.2. Καθυστερήσεις στο Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων (Ε.Κ.Α.Α.Υ.)

Ο Συνήγορος του Πολίτη εντόπισε και αυτήν τη χρονιά το πλήθος των δυσκολιών, για την πρόσβαση των κατά νόμο δικαιούχων στο Ε.Κ.Α.Α.Υ. και με σχετικά έγγραφα του τις έθεσε στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. Ειδικότερα, από τις αναφορές που έλαβε η Αρχή, προκύπτει ότι συνεχίζεται η χωρίς καμία προειδοποίηση αναστολή της καταβολής του Ε.Κ.Α.Α.Υ., προκειμένου να πραγματοποιηθεί επανέλεγχος ως προς τη συνέχιση πλήρωσης των προϋποθέσεων καταβολής του.

Περαιτέρω, η αναμονή για την έκδοση απόφασης χορήγησης ή επαναχορήγησης μετά από επανέλεγχο του Ε.Κ.Α.Α.Υ, παραμένει ιδιαίτερα μακροχρόνια, ιδίως όταν απαιτείται διασταύρωση ασφαλιστικών πληροφοριών από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. ή άλλων παροχών του Ο.Π.Ε.Κ.Α., καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί η δυνατότητα

---

126. Φ.Υ. 298509, 302361.

πρόσβασης των Υπηρεσιών του, στα στοιχεία της Η.Δ.Ι.Κ.Α. και του e – Ε.Φ.Κ.Α. Οι μεγάλες δυσκολίες δε για τους αιτούμενους Ε.Κ.Α.Α.Υ., ως προς την αναζήτηση τυχόν χρόνου ασφάλισης και συνταξιοδότησης από τρίτες χώρες, εξακολουθούν να παραμένουν.

7.2.3. Δυσλειτουργία στη διαδικασία ελέγχου των νόμιμων προϋποθέσεων για την παροχή οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α.

Από αναφορά πολίτη διαπιστώθηκε ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. κατά τον έλεγχο συνδρομής της πραγματικής προϋπόθεσης της νοητικής υστέρησης για τη χορήγηση της οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση, δεν δέχονται τις γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας των υγειονομικών επιτροπών του ΚΕ.Π.Α., στις οποίες αναγράφεται ο κωδικός και ο χαρακτηρισμός της πάθησης, σύμφωνα με τον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας¹²⁷, στον οποίο ορίζεται ότι η συγκεκριμένη πάθηση αντιστοιχεί σε Δείκτη Νοημοσύνης 20 έως 34 και αξιολογείται με Ποσοστό Αναπηρίας 80% – 84%.

Κατά τη διερεύνηση του ζητήματος, διαπιστώθηκε ότι κατά πάγια πρακτική, οι υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. επιστρέφουν τις γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας στις υγειονομικές επιτροπές ΚΕ.Π.Α., προκειμένου να συμπληρωθεί στο σώμα της γνωμάτευσης ο Δείκτης Νοημοσύνης, με αποτέλεσμα να σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των υποθέσεων των δικαιούχων και πρόσθετη επιβάρυνση στις υγειονομικές επιτροπές ΚΕ.Π.Α. που καλούνται να κάνουν τη συμπλήρωση. Η Αρχή επισήμανε ότι αυτή η πρακτική είναι προβληματική και ζητήθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και της Διεύθυνσης Ιατρικής Αξιολόγησης του e – Ε.Φ.Κ.Α. η επίλυση του ζητήματος κατά τον προσηκόντα τρόπο¹²⁸.

7.2.4. Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υγείας – Τήρηση ωραρίου λειτουργίας φαρμακείων

Ο Συνήγορος, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, έλαβε αναφορές πολιτών σχετικά με τη λειτουργία των φαρμακείων, κυρίως κατά τις νυχτερινές ώρες και τις αργίες. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η αναφορά κατοίκου μεγάλης νησιωτικής περιοχής που διαμαρτυρήθηκε διότι, ενώ μετέβη σε φαρμακείο που διανυκτέ-

127. Φ. 80100/50885/3033 – ΦΕΚ Β' 5987/2013 «F72 περιγραφή ICD10 Σοβαρή νοητική στέρση, κωδ. ΕΠΠΑ 548, περιγραφή ΕΠΠΑ Σοβαρή νοητική στέρση».

128. Φ.Υ. 298599.

ρευε, το βρήκε κλειστό με αναρτημένη σημείωση που ανέγραφε το κινητό τηλέφωνο του φαρμακοποιού, ο οποίος εξυπηρετούσε κατόπιν τηλεφωνικής κλήσης και μόνον εφόσον υπήρχε σχετική ιατρική συνταγή μετάβαινε στο φαρμακείο. Από τη διερεύνηση της υπόθεσης προέκυψε ότι η υπό εξέταση περίπτωση δεν ήταν μεμονωμένη και ότι όλα τα φαρμακεία του νησιού, σύμφωνα με την ιστοσελίδα του φαρμακευτικού συλλόγου του νησιού, λειτουργούσαν τηρώντας ωράριο λειτουργίας που στηρίζεται σε διατάξεις και αποφάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που έχουν καταργηθεί και ότι συσχέτιζαν το επείγον περιστατικό υποχρεωτικά με την προϋπόθεση της ιατρικής συνταγής.

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η διημέρευση και διανυκτέρευση είναι υποχρεωτική για όλους τους φαρμακοποιούς, εκτός από εκείνους που έχουν απαλλαχθεί για σοβαρούς λόγους υγείας ή οικονομικούς. Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε επιστολή στο Υπουργείο Υγείας, τονίζοντας ότι μία από τις Γενικές Αρχές Λειτουργίας του Συστήματος Υγείας είναι η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών, η δυνατότητα δηλαδή του συστήματος να προσφέρει τις υπηρεσίες του στον πληθυσμό χωρίς εμπόδια και χρονικούς περιορισμούς. Για την υπό εξέταση υπόθεση επισημάνθηκε ότι ο τοπικός φαρμακευτικός σύλλογος κινείται εκτός νομοθετικής πρόβλεψης, όταν τα φαρμακεία που διανυκτερεύουν κλείνουν στις 12.00 μ.μ. και μετατρέπουν την εφημερία σε εφημερία ετοιμότητας (on call). Η Αρχή επισήμανε επίσης, ότι είναι σημαντικό να υπάρχει απρόσκοπτη και ισότιμη πρόσβαση των πολιτών στο φάρμακο και τις βραδινές ώρες, όπως προβλέπεται από τις σχετικές διατάξεις.

Κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, το Υπουργείο Υγείας απέστειλε σχετικό έγγραφο στον αρμόδιο Περιφερειάρχη, τονίζοντας τις ισχύουσες διατάξεις και την αναγκαιότητα τήρησης της νομοθεσίας στη λειτουργία του ωραρίου των φαρμακείων γεγονός, που οδήγησε στην επίλυση της υπόθεσης¹²⁹.

8. Οικονομικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της πανδημίας COVID – 19

Στο πλαίσιο περιορισμού των δυσμενών οικονομικών συνεπειών της πανδημίας, και υπό τα δεδομένα των τρεχουσών εξαιρετικών και απρόβλεπτων συνθηκών, σχεδιάστηκε από την κυβέρνηση ένα «νομικό πλέγμα» προστασίας των πληγέντων από τον κορονοϊό, φυσικών και νομικών προσώπων. Με νομοθετικές πα-

---

129. Φ.Υ. 297777.

ρεμβάσεις που αφορούσαν τους δανειολήπτες, τις μισθωτικές σχέσεις και τους επιχειρηματίες, τέθηκε σε εφαρμογή ένας πολύπλοκος μηχανισμός, ο οποίος, αξιοποιώντας σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων της Δημόσιας Διοίκησης:

- προέβλεψε την υπό προϋποθέσεις απαλλαγή των μισθωτών από την υποχρέωση καταβολής του συνολικού μισθώματος και αντίστοιχα ευνοϊκές ρυθμίσεις για τους εκμισθωτές, μέσω της επιδότησης μέρους του μισθώματος, μετά την υποβολή σχετικής αίτησης – δήλωσης.
- έδωσε, μέσω της λειτουργίας του Προγράμματος ΓΕΦΥΡΑ I και II, τη δυνατότητα στους πληγέντες από τον κορονοϊό δανειολήπτες (φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις) να λάβουν επιδότηση για μέρος της δόσης του δανείου τους, για εννέα μήνες, μετά από ηλεκτρονική αίτηση στην πλατφόρμα του Προγράμματος, και
- στόχευσε στην τόνωση της τοπικής επιχειρηματικότητας, κυρίως στο πεδίο του τουρισμού και της εστίασης, υπό τη μορφή επιχορήγησης των πληγέντων από την πανδημία επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α.

8.1. Πρόγραμμα Γέφυρα

Στο πλαίσιο του περιορισμού των συνεπειών της πανδημίας, προβλέφθηκε η κρατική επιδότηση στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών δανείων με υποθήκη στην Α' κατοικία. Δικαιούχοι για την λήψη της συνεισφοράς του δημοσίου μέσω της υποβολής ηλεκτρονικής αίτησης ήταν φυσικά/νομικά πρόσωπα που είχαν πληγεί από τις δυσμενείς συνέπειες του κορονοϊού.

Κατά την λειτουργία του Προγράμματος ΓΕΦΥΡΑ, το οποίο ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2020 και συνεχίζεται υπό μορφή τρίμηνης παράτασης, ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, με κυριότερο θέμα την απένταξή τους από το Πρόγραμμα, λόγω διαπίστωσης ληξιπρόθεσμων οφειλών τους, ύψους άνω των 150 ευρώ, με αποτέλεσμα την διακοπή της συνεισφοράς του Δημοσίου¹³⁰. Αρκετοί πολίτες διαμαρτυρήθηκαν, αφενός για την αυτόματη διακοπή της συνεισφοράς του Δημοσίου σε περιπτώσεις ληξιπρόθεσμων οφειλών, και αφετέρου για την ελλιπή και καθυστερημένη ενημέρωσή τους, σχετικά με την απένταξή τους από το πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ.

Χαρακτηριστική περίπτωση αφορά πολίτη που καθυστέρησε στην αποπληρωμή

---

130. Άρθρα 79 και 80 του Ν. 4714/2020.

μίας δόσης, με αποτέλεσμα τη διακοπή της επιδότησης του Δημοσίου¹³¹. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου προς την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, επετεύχθη η επανένταξή της στο Πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ, μετά από συναίνεση του πιστωτή, καθώς τα ληξιπρόθεσμα των επιδοτούμενων οφειλών είχαν ήδη τακτοποιηθεί, με αποτέλεσμα να συνεχιστεί απρόσκοπτα η επιδότηση της επόμενης δόσης του στεγαστικού της δανείου από το ελληνικό δημόσιο.

Πλέον, μετά την πρόσφατη τροποποίηση του οικείου κανονιστικού πλαισίου¹³², το ποσό που κρίνει την ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών του οφειλέτη διαμορφώνεται στο ύψος των δύο μηνιαίων δόσεων, αν και παραμένουν ακόμα εκκρεμή ζητήματα έγκαιρης και πλήρους ενημέρωσης του δανειολήπτη για την πορεία της αίτησής του ή τους λόγους απένταξής του, για τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη προβεί σε καίριες παρεμβάσεις.

8.2. Ενοίκια COVID – 19

Ο Συνήγορος του Πολίτη, το τελευταίο χρονικό διάστημα, έχει γίνει αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών που σχετίζονται με την εφαρμογή των ευνοϊκών για τους εκμισθωτές διατάξεων του άρθρου 13 του Ν. 4690/2020 (Φ.Ε.Κ. 104 Α'), όπως κατά καιρούς αυτές εξειδικεύθηκαν με σχετικές αποφάσεις.

Από τον Μάρτιο 2020 μέχρι και τον Αύγουστο 2021, οπότε και «έκλεισε» η πλατφόρμα, οι πολίτες παραπονούνται για πολύμηνες καθυστερήσεις στην επεξεργασία των δηλώσεων COVID, καθώς και για ελλιπή ενημέρωση, παρά την προσπάθεια αποστολής προσωποποιημένης πληροφόρησης από την Α.Α.Δ.Ε. μέσω της πλατφόρμας (Μάρτιο – Μάιο 2021 και Ιούλιο – Σεπτέμβριο 2021).

Πράγματι, η πρόβλεψη ειδικών χρονοβόρων διαδικασιών (υποβολή χειρόγραφων δηλώσεων σε περίπτωση θανάτου δικαιούχου), τα τεχνικά προβλήματα της πλατφόρμας (π.χ. προβλήματα στην ροή των μισθωτηρίων), η καθυστερημένη έκδοση οδηγιών (σε θέματα υπεκμισθώσεων, βραχυχρόνιων μισθώσεων) οδήγησαν σε πολύμηνες καθυστερήσεις επεξεργασίας και διεκπεραίωσης των δηλώσεων COVID. Μετά από στοχευμένες παρεμβάσεις της Αρχής, αναμένεται η έκδοση σχετικών νομοθετικών παρεμβάσεων – οδηγιών σχετικά:

- Με την αδυναμία είσπραξης των δικαιούμενων ποσών από τους εκμισθωτές που διαμένουν στην αλλοδαπή, εξαιτίας της μη ύπαρξης τραπεζικού λογαριασμού στην Ελλάδα

---

131. Φ.Υ. 293830/2021.

132. Άρθρο 101 του Ν. 4842/2021.

- Την υποβολή πολλαπλών δηλώσεων περί μεταβολής του μισθώματος («Δήλωση COVID») από περισσότερους συνιδιοκτήτες για το ίδιο ακίνητο, με αποτέλεσμα την αδυναμία ταυτοποίησής τους, και
- Την εφαρμογή των ευνοϊκών ρυθμίσεων για τις επιχειρήσεις που εντάχθηκαν στις Υπουργικές Αποφάσεις προσδιορισμού των πληττόμενων, με βάση την περιγραφή δραστηριότητας και όχι των Κ.Α.Δ.¹³³.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι περιπτώσεις:

- Εκμισθωτή ακινήτου που ενημερώθηκε τον Αύγουστο του 2021, για το ότι η μισθώτρια επιχείρηση δεν είναι πληττόμενη, ούτε με βάση τον Κ.Α.Δ., ούτε με βάση την περιγραφή δραστηριότητας, με επιφύλαξη για τους μήνες Απρίλιο και Μάιο 2020, για τους οποίους ακόμα αναμένεται η έκδοση νεότερων αποφάσεων. Σε αίτημά του για έκδοση σχετικής βεβαίωσης, ενημερώθηκε ότι οι βεβαιώσεις που εκδίδονται είναι περιοριστικά αναφερόμενες στον νόμο και, ως εκ τούτου, η Υπηρεσία αδυνατεί να την εκδώσει¹³⁴.
- Εκμισθωτή που είχε απευθύνει αίτημα προς το Υπουργείο Οικονομικών από τον Ιούνιο του 2020, σχετικά με το εάν η μισθώτρια εταιρεία απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής του συνολικού μισθώματος, στο πλαίσιο των μέτρων για τον περιορισμό και την αντιμετώπιση της διασποράς του κορονοϊού COVID – 19. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, έλαβε τον Οκτώβριο 2021 σχετική απάντηση, με την οποία ενημερώθηκε ότι η μισθώτρια ανήκει στις πληγείσες από τον κορονοϊό επιχειρήσεις.
- Εκμισθωτή, ο οποίος είχε τροποποιήσει το συμφωνητικό του μισθωτή του, δίνοντάς του τη δυνατότητα να ιδρύσει Ετερόρρυθμη Εταιρεία. Υπέβαλε ως εκ τούτου δηλώσεις COVID στην υπό ίδρυση Εταιρεία, η οποία τελικά δεν προχώρησε, και ο μισθωτής εξακολούθησε να είναι το αρχικό φυσικό πρόσωπο. Παρά το γεγονός ότι αναζήτησε επανειλημμένα τρόπο να διορθώσει τις συγκεκριμένες δηλώσεις, αυτό μέχρι σήμερα δεν έχει καταστεί δυνατόν¹³⁵.
- Εκμισθώτριας που είχε ήδη λάβει το σύνολο του ποσού του ενοικίου για τον Μάρτιο του 2020 από τους μισθωτές της, όταν ανακοινώθηκε το μέτρο της μείωσης του μισθώματος. Οι μισθωτές ήταν πληττόμενοι τον Μάρτιο και δικαιούνταν τότε τη μείωση, ωστόσο, επειδή είχαν ήδη καταβάλει τα χρήματα, παρακράτησαν το ποσό από το μίσθωμα μηνός κατά τον οποίο δεν ήταν πλέον

---

133. Βλ. σχετική ΠΟΛ 2060/18.03.2021.

134. Φ.Υ. 300749/2021.

135. Φ.Υ. 292149/2021.

πληττόμενοι. Η συγκεκριμένη περίπτωση αντιμετωπίστηκε ως ιδιωτική διαφορά και το αίτημα της ενδιαφερόμενης να ενταχθεί στις ευνοϊκές ρυθμίσεις απορρίφθηκε¹³⁶.

Συμπερασματικά, ο **Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια και να εξαντληθεί κάθε περιθώριο ικανοποίησης των αιτημάτων των εκμισθωτών από τη Διοίκηση, χωρίς να υποχρεωθούν οι πολίτες να καταφύγουν στα αρμόδια δικαστήρια, στρεφόμενοι κατά των μισθωτών τους.** Δεν θα ήταν άλλωστε ορθό τα προβλήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή ενός οριζόντιου υποχρεωτικού μέτρου να μετατραπούν σε ιδιωτική διαφορά μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, ή να καταλήξουν σε οριστική απώλεια εισοδήματος για κάποιους ιδιοκτήτες ακινήτων. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι αρκετοί εκμισθωτές ανήκουν σε ευπαθείς ή ευάλωτες ομάδες, με πολύ χαμηλό συνολικό διαθέσιμο εισόδημα, ή και με μόνο έσοδο το ποσό του μισθώματος. **Η Αρχή είχε θέσει το θέμα αυτής της κατηγορίας ιδιοκτητών, ήδη από τον Νοέμβριο του 2020, υποβάλλοντας στους αρμόδιους Υπουργούς συγκεκριμένες προτάσεις για την δίκαιη αντιμετώπιση και προστασία τους**¹³⁷. Δεδομένου δε, ότι εκκρεμούν επί μακρόν αιτήματα και ερωτήματα δικαιούχων, τα οποία ουδέποτε απαντήθηκαν και χρονολογούνται ακόμη και από τον Μάρτιο και Απρίλιο του 2020, ο **Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί απαραίτητο, ως ελάχιστη υποχρέωση της Διοίκησης, να υπάρξει τουλάχιστον προσωπική πληροφόρηση σε κάθε μία από τις περιπτώσεις αυτές, για τον ακριβή λόγο, για τον οποίο η αίτηση δεν ήταν δυνατόν να διεκπεραιωθεί.**

8.3. Οικονομική ενίσχυση επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, που σχετίζονται με αιτήματα επανεξέτασης των απορριφθέντων υποψηφίων που επλήγησαν από την πανδημία για συμμετοχή στις Δράσεις ενίσχυσης μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, που οργανώνουν οι Περιφέρειες, αξιοποιώντας Προγράμματα Ε.Σ.Π.Α. του Υπουργείου Ανάπτυξης. Οι κατά τόπους Επιτροπές απέρριψαν πολλές αιτήσεις, στους τομείς κυρίως του τουρισμού και της εστίασης, επειδή έκριναν ότι δεν είχαν κατατεθεί εμπρόθεσμα ή προσηκόντως όλα τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, εφαρμόζοντας σχετικό όρο της προκήρυξης/πρόσκλησης. Σε

---

136. Φ.Υ. 296675/2021.

137. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 58.

όλες τις περιπτώσεις, δεν επιτρέπεται η συμπλήρωση των δικαιολογητικών, η έλλειψη των οποίων κρίθηκε ως ουσιώδης, καθιστώντας εξ αυτού του λόγου την αίτηση απορριφθείσα.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η αναφορά¹³⁸ που υπέβαλε επιχειρηματίας του τουρισμού, ο οποίος παραπονέθηκε τόσο για το περιεχόμενο της Προκήρυξης (την κατηγοριοποίηση των δικαιούχων βάσει Κ.Α.Δ., με αβάσιμα όμως κριτήρια) όσο και για την απόρριψη της αίτησής του, εξαιτίας της μη εμπρόθεσμης κατάθεσης της τρίμηνης περιοδικής δήλωσης Φ.Π.Α. Η Επιτροπή έκρινε ουσιώδη την έλλειψη του ως άνω δικαιολογητικού, εξαιτίας της αδυναμίας έκδοσης ασφαλούς συμπεράσματος για το εάν πληρούνται τα κριτήρια Συμμετοχής στην Δράση, αν και τα εν λόγω στοιχεία ήταν στην διάθεση της Επιτροπής, τόσο με την υποβολή της έντασης, όσο και καταχωρίσεις τους σε βάσεις δεδομένων (Α.Α.Δ.Ε., ΕΡΓΑΝΗ).

9. Εργασία και απασχόληση

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένα ασχοληθεί με το ζήτημα της πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση και έχει παρέμβει στη διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων, διατυπώνοντας προτάσεις για ρυθμίσεις που συμβάλουν στην άρση των ανισοτήτων, στην κατοχύρωση δικαιωμάτων και στη βελτίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής των εργαζομένων. Και αυτή τη χρονιά διαπίστωσε ότι η αποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών ένταξης στην εργασία για νέους περιορίστηκε, λόγω των περίπλοκων διαδικασιών και καθυστερήσεων, με δυσμενείς συνέπειες για τους ωφελούμενους νέους σε μια δύσκολη περίοδο.

9.1. Ανεργία – Νέοι και ενεργητικές πολιτικές ένταξης στην εργασία

Η τρέχουσα υγειονομική συνθήκη επέτεινε έτι περαιτέρω τις συνέπειες της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, ιδιαίτερα για τους νέους μέχρι 29 ετών, που πλήρωσαν το βαρύτερο τίμημα της πανδημίας. Η ανεργία των νέων (18 – 29 ετών) στην Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. για τον Μάιο 2021 (38,2%), καθώς το ίδιο ίσχυε και για το ποσοστό των νέων (15 – 24 ετών) εκτός απασχόλησης, κατάρτισης κι εκπαίδευσης (13,2%). Αυτό δείχνουν τα στοιχεία για

---

138. Φ.Υ. 302928/2021.

αύξηση της ανεργίας των νέων διεθνώς, οι αυξημένες απολύσεις, το γεγονός ότι ούτως ή άλλως είχαν να αντιμετωπίσουν ελαστικές εργασιακές σχέσεις.

Τον Συνήγορο του Πολίτη απασχόλησε μεγάλος αριθμός αναφορών ωφελουμένων – ασκουμένων, οι οποίοι δεν είχαν λάβει καμία αποζημίωση από τη συμμετοχή τους στο Πρόγραμμα Απόκτησης Εργασιακής εμπειρίας για 5.000 ανέργους νέους, ηλικίας έως 29 ετών του Ο.Α.Ε.Δ. για τρεις συνεχόμενες μήνες (Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος 2021), με συνολική διάρκεια προγράμματος έξι μηνών¹³⁹. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας για νέους έως 29 ετών που είχαν ολοκληρώσει πρόγραμμα θεωρητικής κατάρτισης στο Ψηφιακό Μάρκετινγκ (Digital Marketing) τουλάχιστον 50 ωρών και παρέμεναν εκτός αγοράς εργασίας¹⁴⁰. Οι ωφελοούμενοι έθεσαν ζητήματα βιοπορισμού και οικονομικής επισφάλειας και ζήτησαν την παρέμβαση της Αρχής, καθώς δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την μετακίνησή τους από και προς την εργασία και την εξυπηρέτηση των οφειλών τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη με έγγραφο του¹⁴¹ ενημέρωσε τη Διοίκηση του Οργανισμού για το ζήτημα που δημιουργήθηκε και επισήμανε ότι σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμ. 9341/317/2021 (Φ.Ε.Κ. 842Β'/03.03.2021) των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, σχετικά με το Πρόγραμμα Απόκτησης Εργασιακής εμπειρίας για 5.000 ανέργους νέους ηλικίας έως 29 ετών, ο Ο.Α.Ε.Δ. καταβάλλει κάθε μήνα στους ασκούμενους καθαρή ημερήσια αποζημίωση 25 ευρώ (και όχι πάνω από 22 ημέρες το μήνα) που αφορά σε 6ωρη εργασιακή εμπειρία. Επεσήμανε δε, ότι η σχετική Δημόσια Πρόσκληση (No 2/2021) ορίζει ότι ο Ο.Α.Ε.Δ., ως Δικαιούχος της δράσης, είναι αρμόδιος για την καταβολή των αποζημιώσεων στους ωφελοούμενους/ασκούμενους, καθώς και των ασφαλιστικών εισφορών στον e – ΕΦΚΑ.

Επίσης, ο Συνήγορος ζήτησε ενημέρωση για τα εξής ζητήματα:

- Τον λόγο που δημιούργησε το πρόβλημα καθυστέρησης της πληρωμής των ασκουμένων και που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί
- Το χρονικό διάστημα που χρειάζεται για να αποκατασταθεί η ροή των πληρω-

---

139. Φ.Υ. 303176, 303184, 303206, 303212, 303170.

140. Το Πρόγραμμα αφορούσε στην τοποθέτηση σε παρόχους/επιχειρήσεις ανέργων που έχουν ολοκληρώσει θεωρητική κατάρτιση στο Ψηφιακό Μάρκετινγκ (Digital Marketing). Η δράση εντάσσεται στο Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» 2014 – 2020, με χρηματοδότηση από την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (Π.Α.Ν.).

141. Φ.Υ. 303135.

μών, προκειμένου οι ασκούμενοι να είναι ενημερωμένοι και

- Αν έχει ληφθεί πρόβλεψη για την αποφυγή παρόμοιας κατάστασης, προκειμένου να μην υπάρξει άλλη τέτοια καθυστέρηση στην πληρωμή του προγράμματος.

Σε ανταπόκριση του αιτήματος του Συνηγόρου, η Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. ενημέρωσε εγγράφως τον Συνήγορο του Πολίτη ότι η δράση συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι η πρώτη φορά που η καταβολή αποζημίωσης σε πρόγραμμα εργασιακής εμπειρίας υποχρεωτικά υλοποιείται μέσω του e – rpe και όχι μέσα από Πληροφοριακό Σύστημα Ο.Π.Σ. του Ο.Α.Ε.Δ., όπως σε προηγούμενες δράσεις εργασιακής εμπειρίας που υλοποιήθηκαν στο παρελθόν. Παράλληλα, ο Ο.Α.Ε.Δ. δημιούργησε δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής των δικαιολογητικών του Προγράμματος από τις συμμετέχουσες στο Πρόγραμμα επιχειρήσεις, οι οποίες, ως πιστοποιημένοι χρήστες των e – services του Ο.Α.Ε.Δ., υπέβαλαν σε πολλές περιπτώσεις ελλιπή ή λανθασμένα δικαιολογητικά, όσον αφορά στις ημέρες απόκτησης εργασιακής εμπειρίας. Ως εκ τούτου, μετά τον έλεγχο από τους αρμόδιους υπαλλήλους των υπηρεσιών, απαιτήθηκε η διόρθωση και επανυποβολή, κάτι που επέφερε καθυστερήσεις στις αρμόδιες Υπηρεσίες (Κ.Π.Α.2 – Κέντρα Προώθησης Απασχόλησης) για την αποστολή των απαιτούμενων στοιχείων, συνολικά, στις οικονομικές υπηρεσίες των Περιφερειακών Διευθύνσεων.

Επίσης, η Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. υποστήριξε ότι, σταδιακά (από τις 14.08.2021 και εφεξής), αποκαταστάθηκε η ροή των πιστώσεων των αποζημιώσεων στους λογαριασμούς των ωφελούμενων. Ο διαφορετικός χρόνος αποκατάστασης της ροής της καταβολής των αποζημιώσεων οφειλόταν στο γεγονός ότι δεν είχαν αποσταλεί κωδικοί από τα τοπικά υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος στους αρμόδιους χειριστές των οικονομικών τμημάτων των Υπηρεσιών του Ο.Α.Ε.Δ. Αυτό πραγματοποιήθηκε τμηματικά, με διαφορετικές αποφάσεις της Τράπεζας Ελλάδος, και όχι με μια απόφαση την ίδια μέρα για όλους. Τα ανωτέρω είχαν ως συνέπεια καθυστερήσεις σε κάποια Κ.Π.Α.2, αλλά όχι στο σύνολο των Υπηρεσιών αυτών, που σε γενικές γραμμές είχαν προχωρήσει άμεσα στον έλεγχο των δικαιολογητικών και στην αποστολή τους. Από την στιγμή που αποκαταστάθηκε η ροή της καταβολής των αποζημιώσεων, δεν αναμένονταν ανάλογα προβλήματα για τους υπόλοιπους μήνες του Α' Κύκλου του Προγράμματος.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να λαμβάνει αναφορές ωφελούμενων που αφορούσαν στην καθυστέρηση καταβολής της αποζημίωσής τους, **διαπιστώνοντας ότι εξαγγέλθηκε ένα πρόγραμμα εξαιρετικά χρήσιμο για άνεργους νέους, αλλά κατά την υλοποίησή του η Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. βρέθηκε απροετοίμαστη, εν μέσω περιόδου αδειών του προσωπικού της, αλλά και χωρίς να έχει δώσει σαφείς κατευθύνσεις στα Κ.Π.Α.2 και τις Περιφερειακές Διευθύνσεις,**

κάτι που είχε δυσμενείς συνέπειες για τους ωφελούμενους, σε μία πολλαπλώς δύσκολη περίοδο.

9.2. Ισότιμη μεταχείριση στην απασχόληση

9.2.1. Ελεύθερη Κυκλοφορία των εργαζομένων Ευρωπαϊών Πολιτών

Η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων ευρωπαϊών πολιτών, αποτελεί θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης που κατοχυρώνεται στις ιδρυτικές της συνθήκες. Με το άρθρο 45 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ένωσης, εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Ένωσης, η οποία συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά στην απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

Η προστασία από διακρίσεις λόγω ιθαγένειας για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προβλέπεται και στις διατάξεις του Κανονισμού 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5^{ης} Απριλίου 2011. Κάθε ευρωπαίος πολίτης, ανεξαρτήτως του τόπου της κατοικίας του και της ιθαγένειάς του, ο οποίος κάνει χρήση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος – μέλος, εμπίπτει στο πεδίο προστασίας της ως άνω αρχής. Απαγορεύεται δε και κάθε μορφή συγκεκαλυμμένης διακρίσεως, η οποία, κατ' εφαρμογή άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα (απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 2^{ης} Ιουλίου 1998 στην υπόθεση C – 290/94, απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 12ης Μαρτίου 1998 στην υπόθεση C – 187/96, Επιτροπή κατά Ελλάδος).

Με την Οδηγία 2014/54/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με τον Ν. 4443/2016, ορίζονται συγκεκριμένα μέτρα για την διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Ε.Ε. Κατά τις διατάξεις της, οι πολίτες της Ένωσης προστατεύονται από τις διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, τις συνθήκες απασχόλησης και εργασίας, ενώ παράλληλα τους επιφυλάσσεται ισότιμη μεταχείριση σε σύγκριση με τους ημεδαπούς.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει τη διατήρηση εθνικών ρυθμίσεων για την εργασία στο δημόσιο τομέα, που παραβιάζουν την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας. Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη δέχτηκε αναφορά από

Γάλλο υπήκοο, υπάλληλο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ο οποίος υπέβαλε αίτηση για την πλήρωση της θέσης του Προϊσταμένου του τμήματος του. Επελέγη για τη θέση και ανέλαβε τα σχετικά καθήκοντα, στη συνέχεια, ωστόσο, ανακλήθηκε η τοποθέτησή του, γιατί σύμφωνα με το Π.Δ. 303/2001, όσοι από τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διορίζονται στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας και δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια, δεν μπορούν να προάγονται στις θέσεις Γενικών Διευθυντών, Διευθυντών και Προϊσταμένων Τμημάτων¹⁴². **Για το ζήτημα αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με αιτιολογημένη γνώμη της, κάλεσε τη χώρα να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την κατάργηση της απαίτησης της ελληνικής ιθαγένειας για την πρόσβαση σε υψηλόβαθμη θέση στη δημόσια διοίκηση, εντός σύντομης προθεσμίας, διαφορετικά ενδέχεται να προχωρήσει σε παραπομπή στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

Περαιτέρω, η Αρχή εξέτασε εάν συνιστούν διάκριση λόγω ιθαγένειας εις βάρος των ευρωπαϊών πολιτών που υπηρετούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οι διατάξεις για τις μεταθέσεις των εκπαιδευτικών και την εφαρμογή του κριτηρίου εντοπιότητας στη μοριοδότησή τους. Ειδικότερα, διαπίστωσε ότι, από τον συνδυασμό των σχετικών διατάξεων για τις τοποθετήσεις των εκπαιδευτικών (άρ. 8 παρ. 9 του Ν. 2817/2000, άρ. 2 του Π.Δ. 144/1997 και άρ. 16 του Π.Δ. 50/1996, όπως ισχύουν), κατά την τοποθέτησή τους λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, και η εντοπιότητα. Τα μόρια για την εντοπιότητα υπολογίζονται όταν οι εκπαιδευτικοί ζητούν τοποθέτηση σε σχολική μονάδα Δήμου, του οποίου είναι δημότες από διετίας τουλάχιστον. Όσοι εκπαιδευτικοί όμως δεν είναι Έλληνες πολίτες, αλλά πολίτες κρατών – μελών της Ε.Ε, δεν μπορούν να λάβουν τις σχετικές βεβαιώσεις δημοτολογίου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε νομοθετική πρόταση που υπέβαλε στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, επεσήμανε ότι, ήδη από το έτος 2012, στις διαγωνιστικές διαδικασίες του Α.Σ.Ε.Π., το κριτήριο της εντοπιότητας αποσυνδέθηκε από την ιδιότητα του δημότη και συνδέθηκε με την ιδιότητα του μόνιμου κατοίκου, ακριβώς για να αποφευχθεί η παραπομπή της χώρας στο ευρωπαϊκό δικαστήριο για παραβίαση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

Τόνισε επίσης ότι, εφόσον πολίτες κρατών – μελών της Ε.Ε. δικαιούνται με βάση τη σχετική νομοθεσία να διοριστούν σε συγκεκριμένες θέσεις της δημόσιας διοίκησης, η απώλεια γι' αυτούς των μορίων της εντοπιότητας κατά την τοποθέτησή τους, οδηγεί αναπόφευκτα σε έμμεση διάκριση λόγω της ιθαγένειάς τους και ζήτησε την εφαρμογή του συστήματος μοριοδότησης της

---

142. Βλ. Έκθεση της Αρχής για την Ίση Μεταχείριση.

εντοπιότητας με κριτήριο την μόνιμη κατοικία και όχι την ιδιότητα του δημότη, προκειμένου να μην παραβιάζεται η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

9.2.2. Εξισορρόπηση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή των εργαζομένων γονέων και φροντιστών

Η καθιέρωση αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου για την εξασφάλιση της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ του επαγγελματικού και οικογενειακού βίου των εργαζόμενων γονέων και φροντιστών, αποτελεί σημαντική πτυχή της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης των φύλων και διαρκές στοίχημα για την επίτευξη του επιθυμητού από την Ευρωπαϊκή Ένωση επιπέδου προστασίας. Ένα τέτοιο θεσμικό πλαίσιο θα πρέπει να συμβάλλει στην επίτευξη της ισότητας των φύλων, προωθώντας τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, την ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών, και τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των φύλων ως προς τους μισθούς και τις αποδοχές¹⁴³.

Η Αρχή έχει εξετάσει ένα ευρύ φάσμα υποθέσεων με αντικείμενο που εκτείνεται από τη μη χορήγηση μειωμένου ωραρίου λόγω ανατροφής τέκνου, μειωμένων ασφαλιστικών εισφορών λόγω γέννησης τέκνου, άδειας προστασίας της μητρότητας στις θετές μητέρες στον ιδιωτικό τομέα¹⁴⁴, μέχρι την απώλεια εργασίας γυναικών που επιστρέφουν στην εργασία τους μετά από εγκυμοσύνη ή γονέων που κάνουν χρήση αδειών αναγκαιών για τη φροντίδα των τέκνων τους και έχει διαπιστώσει σημαντικά ελλείμματα στην επίτευξη του ανάλογου επιπέδου προστασίας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ήδη από τον Νοέμβριο του 2019 με παρέμβασή του προς τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, είχε επισημάνει τα κενά προστασίας στις οικείες άδειες, τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, είχε εστιάσει στις βασικές προβλέψεις της Οδηγίας 2019/1158/ΕΕ και είχε προβεί σε συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση διαχρονικά διαπιστωμένων και ανεπίλυτων προβλημάτων εργαζόμενων μητέρων και γονέων¹⁴⁵. **Συνεπώς, η υιοθέτηση ενός ευνοϊκότερου νομοθετικού πλαισίου για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των εργαζόμενων που συνδέονται με την οικογενειακή τους κατάσταση, έρχεται σε μια κρίσιμη συγκυρία.**

Με τον Ν. 4808/2021 (Φ.Ε.Κ. Α' 191/19.06.2021) ενσωματώθηκε η Οδηγία

---

143. Βλ. Προόμιο Οδηγίας 2019/1158/ΕΕ, σημείο 6.

144. Φ.Υ. 288256.

145. Βλέπε σχετικό κεφάλαιο στην έκθεση για την Ίση Μεταχείριση του έτους 2020: (<https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirishsh-2020.pdf>).

2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, τουλάχιστον ένα έτος νωρίτερα από τον χρόνο που λήγει η προθεσμία για την ενσωμάτωση (Αύγουστος 2022). Ο νέος νόμος δίνει έμφαση στην προστασία των εργαζομένων που κάνουν χρήση των ευνοϊκών ρυθμίσεων υπέρ του οικογενειακού βίου, ως έμπρακτη απόδειξη της σημασίας που αποδίδει ο ενωσιακός και, με την ενσωμάτωση, ο εθνικός νομοθέτης, στη διατήρηση της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής¹⁴⁶. Παράλληλα, η ενσωμάτωση έχει ιδιαίτερη σημασία και στο πλαίσιο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία λόγω των διευκολύνσεων που παρέχονται για τους φροντιστές των ατόμων με αναπηρία, στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Συγκεκριμένα, οι προβλέψεις του νόμου για την άδεια πατρότητας, τη γονική άδεια, την άδεια φροντιστή, την απουσία από την εργασία για λόγους ανωτέρας βίας και τις ευέλικτες μορφές εργασίας εφαρμόζονται πλέον σε όλους τους εργαζόμενους που απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα, τον δημόσιο τομέα, τα Ν.Π.Δ.Δ., τους Ο.Τ.Α. και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 του Ν. 4270/2014 (Α' 143), με οποιαδήποτε σχέση εργασίας ή μορφή απασχόλησης.

Σημαντική διεύρυνση διαπιστώνεται και ως προς την έννοια της γονεϊκής ιδιότητας που χρήζει προστασίας, καθώς οι νέες ρυθμίσεις εφαρμόζονται σε όλους τους εργαζόμενους γονείς, φυσικούς, θετούς, ανάδοχους, καθώς και στις τεκμαιρόμενες μητέρες που αποκτούν τέκνο με τη διαδικασία της παρένθετης μητρότητας. **Ειδική πρόβλεψη υπάρχει για τη χορήγηση άδειας στους μονογονείς, ενώ πολύ σημαντική είναι επίσης η επέκταση της άδειας για την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή στις εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα, καθώς μέχρι τώρα αυτή η δυνατότητα αυτή προβλέπονταν μόνο για τις εργαζόμενες στο δημόσιο τομέα. Η Αρχή είχε επισημάνει¹⁴⁷ την επέκταση αυτή ως αναγκαίο θετικό μέτρο για την εξισορρόπηση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή των εργαζόμενων γυναικών, στον ιδιωτικό τομέα, πρόταση που έγινε τελικώς αποδεκτή και αποτυπώθηκε στις νέες διατάξεις.**

Περαιτέρω, απαγορεύεται ρητά και είναι άκυρη κάθε καταγγελία της σχέσης εργασίας που οφείλεται στο γεγονός ότι ο/η εργαζόμενος/η ζήτησε ή έλαβε άδεια ή ευέλικτη ρύθμιση ή άσκησε δικαίωμα που προβλέπεται από τις εν λόγω διατάξεις.

---

146. Βλέπε κεφάλαιο Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις – Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου.

147. Ετήσια Έκθεση 2020: https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.774646.

Κρίσιμο σημείο για την ενεργοποίηση της προστασίας αυτής, αποτελεί η ρύθμιση για το βάρος απόδειξης που προβλέπεται με τις νέες διατάξεις. Ο Συνήγορος του Πολίτη στις παρατηρήσεις που υπέβαλε όταν τέθηκε υπόψη του το νομοσχέδιο¹⁴⁸, είχε επισημάνει ότι η διατύπωση που έχει υιοθετηθεί για το βάρος απόδειξης στο άρθρο 48 του νόμου, δημιουργούσε σύγχυση αναφορικά με την αποδεικτική διαδικασία και την πραγματική αντιστροφή του βάρους απόδειξης. Πράγματι, στο αρχικό σχέδιο νόμου υπήρξε αυτούσια μεταφορά της ελληνικής μετάφρασης της σχετικής διάταξης της οδηγίας 2019/1158, ενώ από το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο, προέκυπτε ότι αρκούσε η πιθανολόγηση όσων επικαλούνταν ο εργαζόμενος. Για τον λόγο αυτό, πρότεινε να υιοθετηθεί ανάλογη διατύπωση με αυτήν του άρθρου 24 του Ν. 3896/2010, που αποτελούσε αυτούσια μεταφορά του άρθρου 19 της Οδηγίας 2006/54/ΕΕ για την αρχή της Ίσης Μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην εργασία. Οι επισημάνσεις του Συνηγόρου λήφθηκαν υπόψη, και το ζήτημα του βάρους απόδειξης αντιμετωπίστηκε επαρκώς με την ισχύουσα διάταξη. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η δυνατότητα ή μη χρήσης των διευκολύνσεων που προβλέπονται από την Οδηγία και το νέο νόμο, συνδέονται άρρηκτα με τα πεδία διάκρισης λόγω φύλου και οικογενειακής κατάστασης, για τα οποία συχνά καλείται να παρέμβει η Αρχή, αναμένεται να διαπιστωθεί στην πράξη η εφαρμογή των νέων διατάξεων το προσεχές χρονικό διάστημα.

10. Η κλιματική αλλαγή και η διαχείριση των επιπτώσεών της

Ως κλιματική αλλαγή νοείται η μεταβολή του κλίματος, και ειδικότερα οι μεταβολές των μετεωρολογικών συνθηκών που εκτείνονται σε μεγάλη χρονική κλίμακα. Είναι πλέον γενικά αποδεκτό, ότι το κλίμα αλλάζει σε παγκόσμια κλίμακα, αποτελώντας επείγουσα απειλή για τον πλανήτη, ενώ οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι ήδη αισθητές και προβλέπεται να γίνουν συχνότερες και εντονότερες τις επόμενες δεκαετίες. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα έχουν αλλάξει σε συχνότητα, αλλά και ένταση. Εμφανίζεται επίσης μεταβλητότητα ως προς τα κατακρημνίσματα με την αύξηση της συχνότητας και της έντασης των καταιγίδων και των ξηρασιών. Οι επιστήμονες εκτιμούν ότι με το να δίνουν όνομα σε ένα φαινόμενο βοηθούν στην καλύτερη προετοιμασία του πληθυσμού, καθώς τον προειδοποιούν ότι το φαινόμενο χρήζει μεγαλύτερης προσοχής.

---

148. Βλ. <https://www.synigoros.gr/resources/3parathrhseis-epi-nsx-ypergasias-2-1.pdf>.

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει καθοριστικά την ισορροπία μεταξύ του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. **Οι οικιστικές περιοχές και οι υποδομές τους τα τελευταία χρόνια έρχονται αντιμέτωπες με ιδιαίτερα σφοδρά καιρικά φαινόμενα (π.χ. έντονες βροχοπτώσεις, παρατεταμένες χιονοπτώσεις, αύξηση θερμοκρασιών, παρατεταμένες περίοδοι ξηρασίας, ένταση των ανέμων) και με τις συνεπαγόμενες φυσικές καταστροφές (π.χ. πλημμύρες, πυρκαγιές, κατολισθήσεις). Η ανάπτυξη και επέκταση, συχνά άναρχη και χωρίς τις αναγκαίες υποδομές, των αστικών χώρων, μετατρέπει μέρος του φυσικού περιβάλλοντος σε περιαστικό ή, πολλές φορές, αμιγώς αστικό, με συνέπεια την ένταση των προβλημάτων.** Τα ακραία καιρικά φαινόμενα που έπληξαν τη χώρα εντός του 2021 (π.χ. κακοκαιρίες Μήδεια και Μπάλλος) και οι καταστροφές στις πληγείσες περιοχές, είχαν ως αποτέλεσμα η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (Γ.Γ.Π.Π.) να αναβαθμιστεί με τη σύσταση Υπουργείου Κλιματικής Αλλαγής και Πολιτικής Προστασίας. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι έχει συνταχθεί από το ΥΠ.ΕΝ. η Εθνική Στρατηγική για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή¹⁴⁹, όπως και ότι εκπονούνται τα Περιφερειακά Σχέδια Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή.

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι πλέον ιδιαίτερως σοβαρές, με αποτέλεσμα να χάνονται κάθε χρόνο ανθρώπινες ζωές, περιουσίες, εκτάσεις δασικού κεφαλαίου και αγροτικής γης, να καταστρέφονται υποδομές, κ.λπ., ενώ ο οικονομικός αντίκτυπος, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, είναι δυσμενέστατος. Ως εκ τούτου, κρίσιμα είναι τα μέτρα πρόληψης που πρέπει να λαμβάνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Απαιτείται συνεπώς, μεταξύ άλλων δράσεων, ορθή διαχείριση του φυτικού κεφαλαίου που επιτελεί έναν κομβικό ρόλο στις επιπτώσεις στον οικιστικό ιστό και μελέτη – κατασκευή νέων αλλά και αντικατάσταση, ενίσχυση και συμπλήρωση των υφιστάμενων υποδομών διαχείρισης πλημμυρών.

10.1. Διαχείριση αστικού και περιαστικού πρασίνου

Οι εκτεταμένες πυρκαγιές που σημειώθηκαν το καλοκαίρι του 2021, ανέδειξαν τη σημασία της κατάλληλης και επαρκούς πυροσβεστικής υποστήριξης. Ταυτόχρονα, έκαναν σαφές ότι κάθε χρόνο απαιτείται να διενεργούνται ανελλιπώς καθαρισμοί των ξερών χόρτων και δέντρων πλησίον των οδικών δικτύων, των γραμμών

---

149. Έχει ως στόχο να συμβάλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της χώρας, όσον αφορά στις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή και στη δημιουργία των προϋποθέσεων, ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται με βάση τη σωστή πληροφόρηση και με μακροπρόθεσμη στόχευση, αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που πηγάζουν από την κλιματική αλλαγή (πηγή: ΥΠ.ΕΝ., αναρτημένο σε: <https://ypen.gov.gr/perivallon/klimatiki-allagi/prosarmogi-stin-klimatiki-allagi/>).

όδευσης ηλεκτρικού ρεύματος, των κοινοχρήστων χώρων, περίξ των οικιστικών περιοχών, να διανοίγονται αντιπυρικές ζώνες, να συντηρείται η δασική οδοποιία και φυσικά οι ίδιοι οι πολίτες να φροντίζουν για τον καθαρισμό από τα ξερά χόρτα των περιουσιών τους. Ωστόσο, στην Αρχή κατατίθενται αναφορές που σχετίζονται με την ελλιπή θωράκιση και πρόληψη¹⁵⁰ εκ μέρους των αρμοδίων υπηρεσιών.

Αναφορικά με τον **καθαρισμό των οικοπέδων** από πυκνή βλάστηση, ξερά χόρτα ή και απόβλητα, η ισχύουσα νομοθεσία ορίζει ότι οι Δήμοι έχουν την αρμοδιότητα καθαρισμού, λήψης προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων για την προστασία των κοινόχρηστων χώρων της εδαφικής τους περιφέρειας, ενώ οφείλουν να μεριμνούν για την τήρηση των υποχρεώσεων καθαρισμού και από τους ιδιοκτήτες των ιδιωτικών οικοπέδων. Οι ενδιαφερόμενοι πολίτες υποβάλλουν συνήθως επανειλημμένα αιτήματα, ωστόσο, οι ενέργειες των αρμόδιων Ο.Τ.Α. για τον καθαρισμό των οικοπέδων πραγματοποιούνται με σημαντική καθυστέρηση¹⁵¹. Ως εκ τούτου, τη χρονιά αυτή, η Γ.Γ.Π.Π. κήρυξε σε Κατάσταση Ειδικής Κινητοποίησης Πολιτικής Προστασίας¹⁵² πολλούς Δήμους, προκειμένου να δρομολογηθούν άμεσες εργασίες για τη μείωση του κινδύνου πυρκαγιάς. Επισημαίνεται ότι **τα προληπτικά μέτρα οφείλουν να λαμβάνονται κατόπιν συγκεκριμένου σχεδιασμού από τις αρμόδιες υπηρεσίες**. Ωστόσο, από τη διερεύνηση σχετικής αναφοράς διαπιστώθηκε ότι, λόγω της ενεργοποίησης των διατάξεων εκτάκτου ανάγκης¹⁵³, εκτελέστηκαν εργασίες καθαρισμού αντιπυρικής προστασίας με τη χρήση βαρέων μηχανημάτων στο Εθνικό Πάρκο Σχοινιά Μαραθώνα, χωρίς τις απαιτούμενες εγκρίσεις που ορίζονται από το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα προστασίας της περιοχής και χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη οι προτάσεις του Φορέα Διαχείρισης¹⁵⁴.

Μέσα στον οικιστικό ιστό τα δέντρα προσφέρουν μικροκλιματική ισορροπία, αλλά δύνανται κατά την εκδήλωση πυρκαγιάς να μεταδώσουν τη φωτιά σε όμορά τους κτίρια, ενώ σε ακραίες καιρικές συνθήκες (έντονη χιονόπτωση, άνεμος, κ.λπ.), μπορεί να σπάσουν και να προξενήσουν, κυρίως, υλικές καταστροφές. Στην περίπτωση της έντονης χιονόπτωσης και του παρατεταμένου παγετού με την επωνυμία «Μήδεια» που έπληξε τη χώρα το Φεβρουάριο, πολλές περιοχές (όπως στον Βόρειο Τομέα της Περιφέρειας Αττικής) αποκλείστηκαν με την πτώση δέντρων,

---

150. Φ.Υ. 293268, 303194, 302756.

151. Φ.Υ. 293355, 297080, 297303, 301811, 304227, 306344.

152. Άρθρο 26 του Ν. 4662/20.

153. Απόφαση της Γ.Γ. Πολιτικής Προστασίας (3771/1005.2021) για κήρυξη 18 Δήμων της Περιφέρειας Αττικής σε Κατάσταση Ειδικής Κινητοποίησης Πολιτικής Προστασίας.

154. Φ.Υ. 301070.

ενώ σημειώθηκαν βλάβες στο εναέριο δίκτυο μεταφοράς ενέργειας και πολυήμερες διακοπές ηλεκτροδότησης. Αναγκαία συνεπώς, **καθίσταται η φροντίδα και η διασφάλιση υγιούς βλάστησης με την κοπή των γηρασμένων ή/και ξερών δέντρων και το ορθό κλάδεμα.**

Όσον αφορά **στην κοπή των δέντρων** σε εκτός σχεδίου περιοχές, απαιτείται έγκριση από το δασαρχείο. Για την κοπή δέντρων εντός κοινοχρήστων χώρων οικισμών/πόλεων απαιτείται, μεταξύ άλλων, απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου και έγκριση εργασιών μικρής κλίμακας. Τέλος, για την κοπή δέντρων εντός ιδιωτικής έκτασης απαιτείται τεχνική έκθεση μηχανικού και, επίσης, έγκριση εργασιών μικρής κλίμακας. Εντούτοις, από την ισχύουσα νομοθεσία δεν προκύπτει να υφίσταται σχετική δυνατότητα της διοίκησης να προβαίνει σε κοπή δέντρων που ευρίσκονται εντός ιδιωτικής έκτασης, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υποχρεωθούν, έστω και έμμεσα, οι ιδιοκτήτες σε κοπή, εν δυνάμει, επικίνδυνου δέντρου¹⁵⁵. **Σε περίπτωση δε επικίνδυνου δέντρου, η αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία θα πρέπει να ενεργεί βάση των διατάξεων περί επικινδύνων και να συντάσσει σχετική έκθεση, ζητώντας από τον ιδιοκτήτη την αποτροπή του κινδύνου με την κοπή του δένδρου. Άλλως, προβαίνει η ίδια στις απαιτούμενες ενέργειες, εισπράττοντας το αναλογούν κόστος με τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε.**

Διαφορετικό είναι το ζήτημα της **κλάδευσης των δέντρων**. Το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος έχει συντάξει τεχνικές προδιαγραφές για την ορθολογική κλάδευση δέντρων εντός αστικού ιστού, οι οποίες, όμως, δεν έχουν υποχρεωτική εφαρμογή κατά την παροχή υπηρεσιών διαχείρισης πρασίνου, με αποτέλεσμα τη μη τήρησή τους στην πλειοψηφία των περιπτώσεων¹⁵⁶. Μετά την εκδήλωση των ακραίων καιρικών φαινομένων όπως η «Μήδεια», πολλοί δήμοι προέβησαν σε μη ορθολογική και μαζική κλάδευση δέντρων, χωρίς καμία φυτοτεχνική μελέτη και αφού είχαν παραμελήσει τη φροντίδα αυτών για έτη, με αποτέλεσμα την απομείωση του αστικού πρασίνου, όπως διαπιστώθηκε από τη διερεύνηση σχετικών αναφορών. **Αναδεικνύεται, συνεπώς, η ανάγκη της υποχρεωτικής εφαρμογής των τεχνικών προδιαγραφών σε εργασίες αυτεπιστασίας και σε παροχές υπηρεσιών διαχείρισης πρασίνου. Επίσης, επιβάλλεται οι αρμόδιοι Ο.Τ.Α. να διαθέτουν οργανωμένη και επαρκώς στελεχωμένη υπηρεσία πρασίνου, με υπαλλήλους που να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις.**

Περαιτέρω, αν και το πρόβλημα της **μη έγκαιρης απομάκρυνσης των κλαδεμά-**

---

155. Για τις εκτός σχεδίου περιοχές, με την υπ' αριθμ. 88339/23.09.2021 οδηγία του ΥΠ.ΕΝ., απλοποιήθηκε η διαδικασία κοπής και κλάδευσης δέντρων από τους ιδιώτες.

156. Φ.Υ. 295603.

των από τους Δήμους ή της παράνομης διάθεσής τους σε μη εγκεκριμένους χώρους, προϋπήρχε, ωστόσο, με τις μαζικές κλαδεύσεις που πραγματοποιήθηκαν, έγινε εξαιρετικά έντονο με τη συσσώρευση μεγάλων όγκων κλαδεμάτων που δυσχέραναν την καθημερινότητα των κατοίκων, αλλά και δημιούργησαν επικίνδυνες υγειονομικές καταστάσεις. Το γεγονός αυτό ανέδειξε, για ακόμα μια φορά, την αναγκαιότητα εφαρμογής του άρθρου 41 του Ν. 4042/2012, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, περί υποχρεωτικής δημιουργίας κατάλληλων υποδομών για ξεχωριστή διαχείριση των βιολογικών αποβλήτων από τους Ο.Τ.Α., όπως έχει τονίσει και ο Συνήγορος του Πολίτη¹⁵⁷.

Αναφορικά με την **κλάδευση δέντρων στην όδευση των δικτύων ηλεκτροδότησης**, σύμφωνα με τους εγκεκριμένους από το 1967, Κανονισμούς της Δ.Ε.Η. για την Εγκατάσταση και Συντήρηση Υπαίθριων Γραμμών Ηλεκτρικής Ενέργειας, ο Α.Δ.Μ.Η.Ε., ως Διαχειριστής πλέον του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας, έχει την αρμοδιότητα για την κλάδευση των δέντρων και την απομάκρυνση κλαδιών που βρίσκονται κοντά σε αγωγούς γραμμών ενέργειας ή σε διασταυρώσεις αγωγών και συρμάτων και συγκεκριμένα στους διαδρόμους δουλείας, ενώ δεν παρεμβαίνει σε ξένες ιδιοκτησίες¹⁵⁸. Ωστόσο, λόγω της δυσκολίας της αποσαφήνισης των ορίων της περιοχής αρμοδιότητας, δεν λείπουν οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των Δήμων και του Α.Δ.Μ.Η.Ε.

Η μη ορθή κλάδευση/απομάκρυνση επικίνδυνων δέντρων από τα δίκτυα όδευσης, καθώς και το γεγονός της ύπαρξης εναέριου δικτύου διανομής, οδήγησε, σύμφωνα με έγγραφο του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., σε 40.000 διακοπές ρεύματος και σε 2.000 πτώσεις δέντρων που επηρέασαν το δίκτυο κατά την κακοκαιρία «Μήδεια». Ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. αφαίρεσε τη χρέωση που αναλογεί στη χρήση δικτύου διανομής για το Φεβρουάριο στις πληγείσες περιοχές, και η Δ.Ε.Η. ανακοίνωσε ότι θα κάνει μια περαιτέρω έκπτωση 30% στις χρεώσεις ενέργειας των λογαριασμών ρεύματος στους ίδιους δικαιούχους. Τελικά, ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. απέστειλε στους προμηθευτές τους καταλόγους των δικαιούχων τον Αύγουστο 2021. **Όλα τα ανωτέρω συντείνουν στην αναγκαιότητα υπογειοποίησης του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε μην υπάρχει έκθεσή του σε εξωγενείς παράγοντες.**

---

157. Ειδική Έκθεση 2020 «Η Διαχείριση των Αποβλήτων», ανηρτημένη σε: <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.696218>.

158. Φ.Υ. 296370.

10.2. Διαχείριση όμβριων υδάτων

Ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα που επιτείνεται με την κλιματική αλλαγή, είναι η διαχείριση των ομβρίων υδάτων. Η έλλειψη αντιπλημμυρικών έργων, οι επιχωματώσεις και οι αυθαίρετες κατασκευές σε ρέματα, αλλά και ο μη έγκαιρος καθαρισμός των φρεατίων στις πόλεις, είναι οι συνήθεις αιτίες για τις έντονες πλημμύρες.

Κατά την εκδήλωση φαινομένων με έντονες βροχοπτώσεις (όπως, κακοκαιρίες “Ιανός” το 2020, “Μπάλλος” το 2021), ολόκληροι οικισμοί και τμήματα πόλεων (Καρδίτσα, Κέρκυρα, περιοχές της Αθήνας, κ.ά.) πλημμύρισαν καθώς, σε αντίθεση με την οικεία νομοθεσία, **τα περισσότερα ρέματα, τα οποία εκ της φύσεως αποτελούν της οδούς διόδευσης των απορροών, δεν έχουν καν οριοθετηθεί, ενώ η κοίτη τους έχει απομειωθεί, με παράνομες κατασκευές. Επισημαίνεται, ότι ένας βασικός λόγος για την παράλειψη οριοθέτησης είναι ότι το υφιστάμενο πλαίσιο¹⁵⁹ δεν καθιστά αποκλειστικά αρμόδια συγκεκριμένη υπηρεσία, αλλά δημιουργεί συντρέχουσα αρμοδιότητα** στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση, στην Περιφέρεια και στους Δήμους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση, να επιτείνεται η ολιγωρία και οι υπηρεσίες, τελικώς, να αποποιούνται την ευθύνη ανάληψης του έργου. Το πρόβλημα σαφώς επιτείνεται εντός οικιστικών περιοχών. Είναι φανερό δε, ότι για τις αυθαίρετες κατασκευές πλησίον ή επί της κοίτης ρεμάτων, διαιωνίζεται μια κατάσταση που, έχοντας, αρκετές φορές, ως βάση την κακοδιοίκηση, που εκδηλώνεται μέσω της παράλειψης αποτύπωσης των ρεμάτων στα σχέδια των οικισμών, αλλά και της μη οριοθέτησής τους, «ενθαρρύνει» έτι περαιτέρω τις αυθαίρετες κατασκευές επί ρεμάτων από τους ιδιώτες. Το κόστος αυτό, λόγω και των διαρκώς διογκούμενων πλημμυρικών φαινομένων, ως συνέπεια και της κλιματικής αλλαγής, θα επωμιστούν άμεσα τόσο οι πολίτες που θα πληγούν, όσο και στο κράτος, το οποίο θα κληθεί να αποκαταστήσει τις υποδομές και να αποζημιώσει σε περίπτωση καταστροφών.

Κατά τη διερεύνηση αναφοράς, σχετικά με την καταπάτηση ρέματος στην Παροικιά της Πάρου από ακίνητα που έχουν κατασκευαστεί στην κοίτη του, διαπιστώθηκε ότι το εν λόγω ρέμα δεν είχε οριοθετηθεί και δεν αποτυπωνόταν στο τοπογραφικό διάγραμμα του σχετικού Π.Δ. του παραδοσιακού οικισμού της Παροικιάς. Περαιτέρω, όλες οι άδειες των ακινήτων είχαν εκδοθεί χωρίς να παρουσιάζεται η ύπαρξη ρέματος στα σχετικά τοπογραφικά διαγράμματα¹⁶⁰. Η αρμόδια Δ/ση της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, κατόπιν αυτοψίας που διενήργησε στην περιοχή, προει-

---

159. Άρθρο 2 του Ν. 4258/2014.

160. Φ.Υ. 247264.

δοποίησε για την επικινδυνότητα του συγκεκριμένου ρέματος σε έντονες βροχοπτώσεις.

Αντίστοιχα, το ρέμα της Πικροδάφνης στην Αττική έχει υποστεί περιβαλλοντική υποβάθμιση από τη μακροχρόνια απόρριψη αστικών λυμάτων, τη συγκέντρωση μεγάλου όγκου στερεών αποβλήτων, τις παραλείψεις συγκράτησης των πρηνών και κατεδάφισης αυθαιρέτων κατασκευών σε επαφή με τα πρηνή της κοίτης του ρέματος. Κατά τη διερεύνηση συναφούς αναφοράς σε περιοχή εντός των ορίων του Δήμου Παλαιού Φαλήρου και μετά από πολυετή διαμεσολάβηση της Αρχής, ο Δήμος, με τη συνδρομή των συναρμοδίων υπηρεσιών, πραγματοποίησε κατεδάφιση των τελεσιδικώς κριθέντων αυθαιρέτων και επικίνδυνων κατασκευών, αποκομιδή πάσης φύσεως αποβλήτων, επαναφορά των πρηνών, της κοίτης και του ευρύτερου περιβάλλοντος στην πρότερη μορφή του¹⁶¹.

Περιοχές με ιδιαίτερα μορφολογικά στοιχεία, όπως πεδινές περιοχές που βρίσκονται χαμηλότερα από το ύψος των περιμετρικών, και στις οποίες δεν υπάρχει κάποια ξεκάθαρα διαμορφωμένη μισγάγγεια – ρέμα, σε συνδυασμό με την ολιγωρία και αδράνεια των αρμοδίων υπηρεσιών στον τομέα της πρόληψης, αντιμετωπίζουν μεγάλης έκτασης πλημμυρικά φαινόμενα κατά την εκδήλωση έντονων καιρικών φαινομένων. Σε διαμαρτυρία για έντονες πλημμύρες και συσσώρευση όμβριων υδάτων στον οικισμό Ασπροβάλλτας, ο Δήμος Βόλβης επισήμανε την επιδείνωση της κατάστασης στην περιοχή μετά την κατασκευή της Εγνατίας Οδού, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση (περιλαμβάνεται σημαντικός ορεινός όγκος και η λεκάνη της λίμνης Βόλβης) και τους άναρχα διαμορφωμένους οικισμούς της περιοχής (χωρίς τήρηση πολεοδομικών διατάξεων, δυσκολία δημιουργίας εκ των υστέρων κοινόχρηστων χώρων και έργων υποδομής/αγωγών όμβριων). Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας έχει ξεκινήσει τη διαδικασία εκπόνησης μελέτης για την αντιπλημμυρική προστασία των παράκτιων οικισμών του Στρυμονικού κόλπου¹⁶².

Έντονα είναι τα προβλήματα και σε περιοχές όπου τα υφιστάμενα έργα διαχείρισης υδάτων δεν επαρκούν για τη διοχέτευση του όγκου νερού, λόγω και του μη έγκαιρου καθαρισμού των φρεατίων, αλλά και της μη επαρκούς παροχευτευτικής ικανότητάς τους. Κάτοικοι της περιοχής του Αγίου Σπυρίδωνα Κωτσέλα του Δήμου Κέρκυρας κατήγγειλαν τη συχνότητα εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων, ακόμη και με συνήθεις βροχοπτώσεις, με αποτέλεσμα να προκαλούνται υλικές ζημιές στα ισόγεια κατοικιών. Τονίζεται ότι η εν λόγω περιοχή βρίσκεται κατώτερα από το ύψος των περιμετρικών περιοχών και δρόμων και δέχεται τα

---

161. Φ.Υ. 238738.

162. Φ.Υ. 299127.

όμβρια ύδατα των 2/3 της συνολικής έκτασης της πόλης της Κέρκυρας. Εξαιτίας, όμως, αυθαίρετων παρεμβάσεων, έχει μειωθεί η παροχетеυτική ικανότητα της Τάφρου Κωτσέλα, η οποία αποτελεί τον κυρίως αποδέκτη. Επίσης, τα έργα διαχείρισης όμβριων υδάτων που μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν κατά καιρούς δεν έλαβαν υπόψη την ανάγκη γενικού αντιπλημμυρικού σχεδιασμού, ενώ υπήρχε και σύγκρουση αρμοδιοτήτων μεταξύ των τεχνικών υπηρεσιών του Δήμου και της Δ.Ε.Υ.Α.Κ. για την αρμοδιότητα επί του δικτύου όμβριων. Η Αρχή έχει απευθυνθεί στους αρμόδιους φορείς και έχει ζητήσει να εκπονηθεί σχέδιο ολοκληρωμένης αντιπλημμυρικής προστασίας και κατασκευής των κατάλληλων έργων, με τελικό αποδέκτη επαρκούς παροχетеυτικότητας¹⁶³.

Τέλος, οι κατολισθήσεις και καθιζήσεις είναι συχνότερες, τόσο λόγω των έντονων καιρικών φαινομένων, όσο και της αποσάθρωσης των εδαφών, μετά την απώλεια της δασικής βλάστησης. Έτσι, τα ακραία καιρικά φαινόμενα (ισχυρές βροχοπτώσεις και υπερκορεσμός χαλαρών εδαφών) επιταχύνουν τις όποιες διεργασίες, αλλά και την επικινδυνότητα κατάρρευσης ακινήτων, εξαιτίας εργασιών διάνοιξης οδού και εν εξελίξει καθιζήσεων στη Σητεία, όπου ουσιαστικά πρόκειται για γεωτεκτονικά φαινόμενα ολισθήσεων εδαφών σε επικλινείς περιοχές με οικιστική ανάπτυξη, χωρίς προηγούμενη μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας¹⁶⁴. Αντιστοίχως, αναδείχθηκε η αναγκαιότητα λήψης άμεσων μέτρων για την αποτροπή κατολισθητικών φαινομένων στη θέση «Κάστρο» Ανάφης, τα οποία απειλούν οικίες στη Χώρα, όπου μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, η Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών διαπίστωσε το σοβαρό πρόβλημα και ο Δήμος ανέλαβε να συντάξει σχετική μελέτη, ενώ αναμένεται η υλοποίηση των έργων με την ολοκλήρωσή της¹⁶⁵. Συνεπώς, είναι προφανές ότι **η συνύπαρξη ατόμου και φυσικού χώρου δοκιμάζονται, ενώ, πλέον τίθεται ξεκάθαρα η αναγκαιότητα ορθού σχεδιασμού και υλοποίησης των απαιτούμενων υποδομών ανά περιοχή εντός σαφούς χρονοδιαγράμματος.** Για αυτόν τον σκοπό:

- οι αρμόδιες υπηρεσίες οφείλουν να εφαρμόζουν άμεσα και αποτελεσματικά την τήρηση της νομιμότητας (τήρηση των διαδικασιών περί αυθαίρετων/κατεδάφιση, καθαρισμοί φρεατίων, κ.ά.)
- οι αρμόδιες υπηρεσίες οφείλουν να προβούν εγκαίρως στις ενέργειες για την ωρίμανση των σχετικών μελετών και την ακόλουθη ένταξη των έργων σε χρηματοδοτικά προγράμματα

---

163. Φ.Υ. 234300.

164. Φ.Υ. 295326, 301326.

165. Φ.Υ. 263307.

- είναι κρίσιμο να λαμβάνονται σε προσήκοντα χρόνο τα απαιτούμενα προληπτικά μέτρα
- απαιτείται η τήρηση του νομοθετικού πλαισίου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και την πολεοδομική και χωροταξική οργάνωση
- καθίσταται σαφές ότι οι νέες πολιτικές πρέπει να ενσωματώσουν τις απαιτήσεις για την αποτελεσματική διαχείριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

11. Ενεργειακή Φτώχεια

Ένα από τα ουσιαστικά προβλήματα που αφορούν στην καθημερινότητα και την επιβίωση των πολιτών, είναι το ζήτημα της ενεργειακής φτώχειας, δηλαδή η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες ενέργειας στο σπίτι (ειδικότερα θέρμανση και ψύξη χώρου, φωτισμό και οικιακές συσκευές). Ο περιορισμός των δαπανών των νοικοκυριών για ενέργεια συνεπάγεται και την επιδείνωση της ποιότητας ζωής.

Από το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα του 2019 (Ε.Σ.Ε.Κ.), έχει αναγνωρισθεί η ανάγκη μετατόπισης της εστίασης του Κοινωνικού Κράτους από τις βραχυπρόθεσμες παθητικές παρεμβάσεις αποσπασματικού χαρακτήρα και προσωρινού μετριασμού του προβλήματος (όπως π.χ. η χορήγηση εφάπαξ βοηθήματος επανασύνδεσης ρεύματος για στήριξη καταναλωτών με χαμηλά εισοδήματα) στις ενεργητικές και μακρόπνοες πολιτικές ριζικής καταπολέμησης των αιτιών του φαινομένου και ουσιαστικής στήριξης των οικονομικά ευάλωτων πολιτών, με απώτερο στόχο τη σταδιακή αποκατάσταση της αυτοδυναμίας και του αυτοσεβασμού τους.

Ειδικότερα, η ηλεκτρική ενέργεια συνιστά ένα από τα ζωτικής σημασίας αγαθά για το κοινωνικό σύνολο, τα οποία προσδιορίζονται από το συνδυασμό διατάξεων του Συντάγματος και της νομολογίας, ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συνιστά μάλιστα βασική οικονομική δραστηριότητα του Δημοσίου, καθώς φέρει δημόσιο χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, ακριβώς επειδή έχει μέγιστη σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Στο πλαίσιο αυτό, οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 39 του Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες, υποχρεούνται να παρέχουν σε καταναλωτές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσχέρεια ή αδυναμία αποπληρωμής λογαριασμών κατανάλωσης, ειδικά προγράμματα ρύθμισης εξόφλησης.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί και συνεχίζει να δέχεται και κατά το έτος 2021 μεγάλο αριθμό αναφορών από πολίτες που ζητούν την παρέμβασή του,

αναφορικά με ζητήματα ενεργειακής ένδειας, όπως λ.χ. την αδυναμία καταβολής υψηλών ληξιπρόθεσμων οφειλών, τη μη δυνατότητα ένταξής τους στο κοινωνικό οικιακό τιμολόγιο, καθώς δεν πληρούν τις προϋποθέσεις, ακόμα και την αδυναμία να αντεπεξέλθουν στο διακανονισμό των οφειλών τους. Ως εκ τούτου, η Αρχή κρίνει αναγκαία τη λήψη άμεσων μέτρων για την ανακούφιση των πληττόμενων καταναλωτών και την υιοθέτηση των προτάσεων που έχει ήδη διατυπώσει, οι οποίες περιλαμβάνουν ιδίως:

- την πρόβλεψη της δυνατότητας διακανονισμού οφειλών σε μεγάλο αριθμό δόσεων
- τη σύσταση επιτροπής σε κάθε πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας για την εξέταση αιτημάτων καταναλωτών για παροχή διευκολύνσεων
- τη δυνατότητα διαγραφής όλου ή μέρους των προσαυξήσεων, ή/και την αναστολή επιβολής προσαυξήσεων, σε περιπτώσεις όπου υφίσταται πραγματική και αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία.

Άλλο σημαντικό ζήτημα που διαπίστωσε ο Συνήγορος και αφορά στους δικαιούχους του Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου (Κ.Ο.Τ.), ήταν η απένταξή τους από αυτό, καθώς και από το Μητρώο Ευάλωτων Πελατών (Μ.Ε.Π.), λόγω μη εμπρόθεσμης υποβολής της απαιτούμενης αίτησης ανανέωσης. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η εξακρίβωση της ιδιότητας του ΑμεΑ ή της μεταβολής της οικογενειακής κατάστασης (απόκτηση πρόσθετου τέκνου) διενεργείται αποκλειστικά μέσω της τελευταίας εκκαθαρισμένης δήλωσης εισοδήματος, η οποία όμως αφορά στο προηγούμενο του έτους ένταξης στο Κ.Ο.Τ. (φορολογικό) έτος. **Ο Συνήγορος απέστειλε έγγραφο στους συναρμόδιους Υπουργούς ΥΠ.ΕΝ. και Ψηφιακής Μεταρρύθμισης¹⁶⁶ και πρότεινε¹⁶⁷:**

- τη θέσπιση της άπαξ υποβολής αίτησης ένταξης στο Κ.Ο.Τ. και στο Μ.Ε.Π., καθώς και της αυτεπάγγελτης διενέργειας ετήσιου διοικητικού ελέγχου επί των νόμιμων προϋποθέσεων παραμονής των καταναλωτών στο οικείο καθεστώς και
- τη διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών της Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε. με το ηλεκτρονικό σύστημα υποστήριξης των ΚΕ.Π.Α. και με το πληροφοριακό σύστημα Δημοτολογίων – Ληξιαρχείων για την άντληση και επικαιροποίηση των απολύτως αναγκαίων σχετικών στοιχείων και πληροφοριών.

166. Έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 23709/23.04.2021 και Δελτίο Τύπου της 07.06.2021, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diktia.808813.

167. Βλ. ενότητα Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη τη μακροχρόνια εμπειρία του, κατέθεσε πρόταση για την καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας, στο πλαίσιο του σχολιασμού της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας¹⁶⁸ και εν όψει της επικαιροποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Ένδειας, θέτοντας, κατά την κρίση του, ως ουσιώδη προσ απαιτούμενα για την επιτυχή χάραξη και εφαρμογή της σχετικής εθνικής στρατηγικής τα εξής:

- τον καθορισμό συγκεκριμένων και ποσοτικά προσδιορισμένων στόχων για την καταπολέμηση του φαινομένου, επί τη βάση επαρκών αντικειμενικών ευρημάτων και αξιόπιστων και εξειδικευμένων στοιχείων και δεικτών μέτρησης – παρακολούθησης
- την ακριβή ταυτοποίηση/απογραφή των διαβιούντων σε συνθήκες ενεργειακής φτώχειας, νοικοκυριών και η χαρτογράφηση – ανάλυση των χαρακτηριστικών τους
- την οριοθέτηση του ρόλου των φορέων που εμπλέκονται στην εφαρμογή των σχεδιαζόμενων πολιτικών προς αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων
- την ενίσχυση/διεύρυνση της διασύνδεσης διαφορετικών – διαθέσιμων πλέον λόγω της ευρείας ψηφιοποίησης – βάσεων δεδομένων ή η δημιουργία ενιαίας διαδικτυακής πλατφόρμας για τη σύγχρονη ροή (ανταλλαγή), διάχυση και συγκέντρωση πληροφοριών μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της ενεργειακής φτώχειας
- τη δημιουργία υποστηρικτικής βάσης συλλογής δεδομένων μελετών/ερευνών και πρότυπων πρακτικών – παραδειγμάτων σχετικά με την ενεργειακή φτώχεια
- την ετήσια παρακολούθηση και επαναξιολόγηση των αναγκών και των προτεραιοτήτων του σχεδιασμού και της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων μέτρων.

Επιπλέον, ο Συνήγορος εστίασε σε μία από τις σχεδιαζόμενες δράσεις του Εθνικού Σχεδίου για την καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας, η οποία αφορά σε χρηματοδοτικά προγράμματα ενίσχυσης, τόσο για τη συντεταγμένη ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων κατοικίας πληττόμενων νοικοκυριών, όσο και για την προώθηση της χρήσης των Α.Π.Ε., με σκοπό την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους.

---

168. Αρ. πρωτ. Φ1000.2/40/12.08.2021 έγγραφο προς τον Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Καταπολέμησης της Φτώχειας, ειδικά ως προς την ενεργειακή ένδεια (Μέτρο 2.8.2., Προτεραιότητα Πολιτικής 2.8.).

Επί της δράσης αυτής, η οποία συμβαδίζει και με τον γενικότερο εθνικό και ευρωπαϊκό στόχο της πράσινης και κοινωνικά δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, η Αρχή **επείσμανε την ανάγκη ενίσχυσης και διασφάλισης του θεσμού του ενεργειακών κοινοτήτων (εφεξής Ε.ΚΟΙΝ.) (Ν. 4513/2018) προκειμένου, μέσω αυτού, να υποστηριχθούν ευάλωτοι καταναλωτές και να καταπολεμηθεί η ενεργειακή ένδεια**. Καθώς όμως, το θεσμικό πλαίσιο παρουσιάζει εγγωσμένες αδυναμίες, καθίσταται επιτακτική, **ενόψει και της ενσωμάτωσης των Οδηγιών 2018/2001 και 2019/944¹⁶⁹, η συνολική εξέταση των εντοπισθέντων θεσμικών εμποδίων και πρακτικών προβλημάτων, και η θεσμοθέτηση του αναγκαίου υποστηρικτικού πλαισίου.**

Όπως ενδεικτικώς προτάθηκαν, από την Αρχή, ως μέτρα δυνάμενα να συμβάλουν προς την κατεύθυνση αυτή:

- η θέσπιση συγκεκριμένου ποσοτικού στόχου για την ανάπτυξη των Ε.ΚΟΙΝ. και ταχείας και απλής διαδικασίας αποδέσμευσης πόρων
- η νομοθέτηση της εκ των προτέρων δέσμευσης ότι ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικά εγκατεστημένης ισχύος, κατά τη χορήγηση αδειών Α.Π.Ε. με τις ανταγωνιστικές διαδικασίες του Ν. 4759/20, θα κατευθύνεται σε σχήματα Ε.ΚΟΙΝ. κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή η θεσμοθέτηση αυτοτελούς ειδικού πλαισίου αδειοδότησης έργων Α.Π.Ε. που θα αφορά αποκλειστικώς και μόνο σε ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα
- η χρηματοδότηση/επιδότηση και η παροχή ενισχυμένων κινήτρων για την εγκατάσταση συστημάτων Α.Π.Ε. σε Ε.ΚΟΙΝ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που στοχεύουν στην κάλυψη τοπικών ενεργειακών αναγκών συμπεριλαμβανομένων και των αναγκών ευάλωτων νοικοκυριών όπως η «GR – eco islands» (βλ. Τήλος, Αστυπάλαια, Χάλκη), που θα επεκτείνεται σε περιοχές με διαπιστωμένη – από διασταύρωση στοιχείων βάσεων δεδομένων – ενεργειακή φτώχεια
- η προώθηση – ενίσχυση της δυνατότητας των κοινωνικά ευπαθών ομάδων για ιδιοπαραγωγή – ιδιοκατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της εγκατάστασης οικιακών συστημάτων Α.Π.Ε., καθώς και η διευκόλυνση της ενεργούς συμμετοχής τους σε Ε.ΚΟΙΝ. που αναλαμβάνουν αντίστοιχα συλλογικά έργα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ενεργειακής αυτονομίας τους (π.χ.

---

169. Στις οδηγίες αυτές ορίζονται αντιστοίχως οι Κοινότητες Ανανεώσιμης Ενέργειας (Renewable Energy Communities) και οι Ενεργειακές Κοινότητες Πολιτών (Citizen Energy Communities).

προώθηση ειδικών προγραμμάτων ευνοϊκής χρηματοδότησης ή ανασχεδιασμός ήδη υφιστάμενων, παροχή φορολογικών και άλλων κινήτρων/προνομίων, κ.ά.).

Επιπλέον, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι οι ενεργειακές υπηρεσίες δεν είναι οικονομικά προσιτές, εξαιτίας και των εισπραττόμενων με το λογαριασμό του ηλεκτρικού ρεύματος χρεώσεων υπέρ τρίτων, ήτοι: α) οι ρυθμιζόμενες χρεώσεις που αφορούν στις χρεώσεις που επιβαρύνονται όλοι οι καταναλωτές που κάνουν χρήση του εθνικού ηλεκτρικού συστήματος (δηλαδή τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ρεύματος, τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας και το ειδικό τέλος Μείωσης Εκπομπών Ρύπων (Ε.Τ.Μ.Ε.Α.Ρ.), β) ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης, το Ειδικό Τέλος 5%, τα Δημοτικά Τέλη, οι Δημοτικοί Φόροι, το Τέλος Ακίνητης Περιουσίας και το ανταποδοτικό τέλος υπέρ της εταιρίας Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. Τα ποσά αυτά επιβαρύνουν υπέρμετρα τον συνολικό λογαριασμό και δυσχεραίνουν έτι περαιτέρω τη συνεπή εξόφλησή του, ειδικότερα από τα ευάλωτα νοικοκυριά. Κατά συνέπεια, είναι σκόπιμο να εξεταστεί διαφορετικός τρόπος είσπραξης, και όχι μέσω του λογαριασμού ηλεκτρικού ρεύματος. **Λαμβάνοντας υπ' όψη ότι η ενέργεια αποτελεί ένα προϊόν που υπόκειται στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, αλλά ταυτόχρονα και αγαθό ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο, δεν πρέπει να επιβαρύνεται με χρεώσεις αναντίστοιχες του είδους της παροχής. Πόσω μάλλον, όταν η μη εξόφληση του λογαριασμού του ηλεκτρικού ρεύματος με τον οποίο οι χρεώσεις αυτές συνεισπράττουν, έχει ως αποτέλεσμα το επαχθές μέτρο της διακοπής ηλεκτροδότησης. Ειδικότερα, τις επιπρόσθετες αυτές χρεώσεις οφείλουν κατ' ουσίαν να εισπράττουν είτε οι Ο.Τ.Α. Α' βαθμού, είτε ο ευρύτερος δημόσιος τομέας, και όχι να γίνεται μετακύλησή τους στους καταναλωτές, μέσω των λογαριασμών ρεύματος.**

Πιο συγκεκριμένα, **όσον αφορά στις ρυθμιζόμενες χρεώσεις, αν και οι χρεώσεις των δαπανών λειτουργίας, συντήρησης και ανάπτυξης των δικτύων μεταφοράς και διανομής και το Ε.Τ.Μ.Ε.Α.Ρ. (σύμφωνα με την 3366/2015 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ) αποτελούν κόστη, οι λοιπές χρεώσεις που αποτελούν την υλοποίηση πολιτικών επιλογών οικονομικής ενίσχυσης, θα έπρεπε να εντάσσονται στη γενική φορολόγηση, η οποία καθορίζεται ανάλογα με τα εισοδήματα και λαμβάνοντας υπ' όψη τις οικονομικές δυνατότητες των πολιτών, είτε σε χρηματοδοτικά εργαλεία και να μην επιβαρύνουν τον καταναλωτή. Κατ' αναλογία, θα μπορούσε να εξεταστεί διαφορετικός τρόπος είσπραξης, και όσον αφορά στο τέλος είσπραξης υπέρ της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.**

Αναφορικά με τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού, το τέλος ηλεκτροδοτούμενων χώρων και το τέλος ακίνητης περιουσίας (Τ.Α.Π.), τα οποία αποτελούν έσοδα των Ο.Τ.Α. και εισπράττονται από τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας,

θα έπρεπε ως τέτοια να εισπράττονται απ' ευθείας από τους Ο.Τ.Α., ενόψει της αυτοτέλειάς τους. Ακολουθώντας, το Τ.Α.Π. θα μπορούσε είτε να ενσωματωθεί στον ΕΝ.Φ.Ι.Α., και στη συνέχεια να επιμερίζεται αναλόγως (δημόσιο και Ο.Τ.Α.), είτε να εισπράττεται απευθείας από τους Ο.Τ.Α. Ο υφιστάμενος δε τρόπος υπολογισμού των τελών καθαριότητας με βάση το εμβαδόν των «εστεγασμένων ή μη εστεγασμένων χώρων, ανά μετρητή ηλεκτρικού ρεύματος» που βαρύνει το χρήστη του ακινήτου, «υπόχρεο στην πληρωμή του καταναλισκόμενου ηλεκτρικού ρεύματος» δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις¹⁷⁰. Το συγκεκριμένο έσοδο, δεδομένου ότι προορίζεται μεταξύ άλλων και για τη διαχείριση αποβλήτων, θα ήταν σκόπιμο να ενσωματώνει, κατά τον υπολογισμό του, τον πραγματικό ή αναμενόμενο όγκο αποβλήτων, σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»¹⁷¹ και να εισπράττεται απ' ευθείας από τους Ο.Τ.Α.

Τέλος, με την υπ' αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΕ/89335/5599 απόφαση (Φ.Ε.Κ. 4447/Β'/28.09.2021) εγκρίθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Ένδεια, το οποίο καλείται να επιτελέσει τη λειτουργία του βασικού πλαισίου σχεδιασμού στοχευμένων και ολοκληρωμένων μέτρων δράσης. Στο πλαίσιο αυτό, αναγνωρίζεται η ανάγκη εντοπισμού των πληττόμενων νοικοκυριών, που προτείνεται να βασιστεί σε εύκολα προσβάσιμες πηγές δεδομένων, περιλαμβάνονται μέτρα βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, συμπληρωματικά στις κοινωνικές πολιτικές, ενώ κρίσιμη θεωρείται η αξιοποίηση του θεσμού των ενεργειακών κοινοτήτων. Αναμένεται ωστόσο, να διαπιστωθεί στην πράξη η αποτελεσματικότητά του, μετά την έκδοση και των σχετικών εφαρμοστικών διατάξεων.

12. Ταχυδρομικές Υπηρεσίες

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, οι οποίες αφορούσαν κυρίως τα ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε., και δευτερευόντως τις ΤΑΧΥΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε./ΕΛ.ΤΑ. Courier. **Παρότι ήταν αναμενόμενο να ανακύψουν προβλήματα και στην ταχυδρομική αγορά, λόγω της ραγδαίας αύξησης του όγκου των ταχυδρομικών αντικειμένων, ο Συνήγορος θεωρεί ότι μετά την πάροδο πλέον του ενάμιση έτους από την έναρξη της πανδημίας, οι υπηρεσίες της Εταιρείας**

170. Ειδική Έκθεση «Έσοδα Δήμων και Κράτος Δικαίου, Ιανουάριος 2018: https://www.synigoros.gr/resources/docs/greekombudsman_specialreport_localgovernmentrevenues_el.pdf.

171. Βλ. «Η Διαχείριση των αποβλήτων. Ειδική έκθεση 2020»: https://www.synigoros.gr/resources/docs/ee_diaxeirisi_apovliton.pdf.

θα όφειλαν να έχουν μεριμνήσει για την εξομάλυνση του χρόνου παράδοσης των ταχυδρομικών αντικειμένων, αλλά και για την όσο το δυνατόν καλύτερη αντιμετώπιση της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί στην εξυπηρέτηση των πελατών στα ταχυδρομικά γραφεία.

Από τις αναφορές αναδεικνύονται ζητήματα σχετικά με:

- Καθυστερήσεις στην επίδοση αλληλογραφίας και δεμάτων.
- Καθυστερήσεις στην παραλαβή λογαριασμών μετά τη λήξη προθεσμίας πληρωμής τους και τη λήψη ειδοποιητηρίων.
- Μη απάντηση σε αιτήματα πελατών.
- Ζητήματα σχετικά με τη χρήση εφαρμογών στην ιστοσελίδα της Εταιρείας.

Ειδικότερα, αναφορικά με το ζήτημα των καθυστερήσεων, χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα πελάτη¹⁷², ο οποίος ζήτησε από τα ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. την έκδοση βεβαίωσης σχετικά με την εκπρόθεσμη διανομή λογαριασμών ρεύματος, ώστε να την προσκομίσει στον πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας, διότι απώλεσε το δικαίωμα έκπτωσης που χορηγείται στις περιπτώσεις εμπρόθεσμης εξόφλησής τους. Καθώς το αίτημά του απορρίφθηκε, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την επανεξέταση της υπόθεσης, επισημαίνοντας ότι, όπως υπήρξαν καθυστερήσεις σε όλη την ταχυδρομική αγορά, είναι αναμενόμενο να μην επιδίδονται τα Β' Προτεραιότητας αντικείμενα αλληλογραφίας (όπως οι λογαριασμοί) «...έως την 3η εργάσιμη ημέρα μετά την ημέρα κατάθεσης». Τα ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. δεν έκαναν δεκτό το αίτημα.

Σε άλλη περίπτωση¹⁷³, οι ΤΑΧΥΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. απέρριψαν αίτημα καταβολής αποζημίωσης λόγω καθυστέρησης (22 ημερών) στη διακίνηση δέματος που απέστειλε ο πελάτης, με το αιτιολογικό ότι η καθυστέρηση οφειλόταν στην εφαρμογή έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση της διασποράς του κορωνοϊού COVID – 19, καθώς και ότι, όπως ορίζεται στο άρθρο 22 των Γενικών Όρων, η Εταιρεία δεν φέρει καμία ευθύνη για καθυστερήσεις που οφείλονται σε «ανωτέρα βία». Η Αρχή επισήμανε ότι ο ενδιαφερόμενος δεν ενημερώθηκε κατά την παράδοση του δέματος για το ότι θα υπάρξουν καθυστερήσεις, αλλά και ότι δεν προκύπτει η επίκληση ανωτέρας βίας για τις καθυστερήσεις που οφείλονται στον όγκο των παραληπτέων δεμάτων, και όχι στα γενικότερα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας.

Όσον αφορά στο ζήτημα της μη απάντησης αιτημάτων πελατών που αποστέλλονταν μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, παρατηρήθηκαν καθυστερήσεις που

---

172. Φ.Υ. 299209/2021.

173. Φ.Υ. 301055/2021.

κυμαίνονταν από τρεις έως οκτώ μήνες, παρά την προβλεπόμενη υποχρέωση απάντησης εντός δέκα (10) ημερών από την ημερομηνία κατάθεσης ή παραλαβής της επιστολής¹⁷⁴. Τα αιτήματα τελικά, απαντήθηκαν μετά την παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος, παρά την παρέμβαση της Αρχής¹⁷⁵.

Σχετικά με τα ζητήματα που προέκυψαν με τη χρήση εφαρμογών στην ιστοσελίδα της Εταιρείας και αφορούσαν στη φόρμα επικοινωνίας με τους συναλλασσόμενους, η Αρχή κατέθεσε με γνώμονα τη βελτίωση της εφαρμογής με την αντίστοιχη πρόταση: Όταν χρησιμοποιείται η φόρμα επικοινωνίας για την αποστολή ηλεκτρονικού μηνύματος, να ακολουθεί μία αυτοματοποιημένη απαντητική επιβεβαίωση λήψης του μηνύματος, ώστε να ενημερώνεται ο συναλλασσόμενος – χρήστης ότι ολοκληρώθηκε ορθά η διαδικασία αποστολής και να είναι διαθέσιμα τα χρονολογικά στοιχεία της αποστολής και λήψης του μηνύματος¹⁷⁶.

---

174. Χάρτης Υποχρεώσεων Καταναλωτή (Χ.Υ.Κ.) των ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. (Κεφάλαιο Α.8).

175. Φ.Υ. 292250, 300097, 301997, 302679.

176. Τα υπ' αρ. 279086/24747/2020/11.06.2020 και 279086/4543/2021/27.01.2021 έγγραφα της Αρχής προς τα ΕΛ.ΤΑ. Η μοναδική απάντηση που δόθηκε από την Εταιρεία είναι ότι «το θέμα είναι υπό εξέταση από την αρμόδια Υπηρεσιακή Λειτουργία».